

The Business Kollel Curriculum

Year 1 Part 3 – Winter Segment II

Winter 2013-14

הלכות אונאה

The Laws of Onaah (Sales & Pricing)

Contents:

- 1. Introduction*
- 2. The Curriculum (Mareh Mekomos)*
- 3. Review Section (Chazarah)*

Presented in conjunction with:

© 2013 *Business Kollel Network*

For copies please contact:

businesskollel@gmail.com

Phone: 347-766-7716

An Open Letter

Dear Chaver,

We are happy to present to you a booklet containing the current segment of the Business Kollel Curriculum. Baruch Hashem we are receiving wonderful feedback from many participants in the program about the relevance of the *limud* to their day-to-day lives.

We are pleased to offer the ability to partner with us by sponsoring our booklets in memory of a relative or friend. Corporate sponsorships are also available, an option which can bring significant nationwide publicity to your business.

Please contact us at businesskollel@gmail.com for more information.

If you would like to host an evening aimed at increasing awareness of the importance of learning business related / choshen mishpot halachos, please contact us for assistance in co-ordinating the event.

With best regards,

The BKN Staff

www.businesskollel.com

businesskollel@gmail.com

Instructions

on how to use this booklet

1. In order to properly use this curriculum, one should have the following two seforim: a Gemarah Bava Metzia & a Shulchan Oruch Choshen Mishpot Volume 3 (scanned pages of the Gemarah and the Shulchan Oruch can be found at the rear of this booklet).

2. This booklet is not made to be substitute for inside study of the Shulchan Oruch, rather its intended use is to serve as an aid when studied along with the text of the Shulchan Oruch.

*3. Begin by learning each Si'if inside the Shulchan oruch. Then use the **background** (“**מקורות**”) section presented in this booklet for that si'if. This will provide the reader with the source of the halacha in Gemarah and Poskim, as well as point out certain commentaries which are important to study inside.*

*4. Then proceed to the **in-depth** (“**עיונים**”) segment presented for each si'if which provides a running narration of the contemporary discussions found in the Poskim. This segment is accompanied by scanned images of the quoted source - a feature unique to this booklet (This segment forms the bulk of this PDF).*

*5. A great tool for summarization of the halachah with its commentaries is the **review** (“**חזרה**”) section provided at the end of this booklet. It contains a short summary of each halachah, incorporating the words of the commentaries contained on the page of the Shulchan Oruch.*

The Laws of Onaah (Sales & Pricing)

Shulchon Oruch Choshen Mishpot Volume 3 Siman 227

One of the most prevalent misconceptions in today's business world is that the price of a product or a service may be determined by what the seller feels he can "get for it", regardless of actual market price. Many unsuspecting buyers have been "taken for a ride" by smooth salesmanship.

The spirit of the Law of *Onaah*, is that one may not mislead a customer into paying more for an item that is actually worth less. Even if one was not aware that he was overcharging he nonetheless has been in violation of *Onaah*. The reverse is also true; one must not mislead the seller into selling an item for less than the general market price.

The Laws of *Onaah* are especially applicable to:

1. **Services:** Technicians, Repairmen, Appraisals, Consultations, Specialists etc. who usually charge a general fee for their service. When estimating such charges, one can err and request greater payment than the actual market price.
2. **Salesmanship:** When selling an item, it is common business practice to charge based on the naivete of the customer. Realizing the customer is gullible prompts many salesmen to really squeeze as much as they can out of them. This is a classic example of *Mekach Taus* and *Onaah*.
3. **Side by side:** Some stores will place items of inferior quality, alongside those of better quality, and charge the same price (artificial leather, plastic shoes etc.).
4. **Initial Pricing:** When labeling items for sale, one must be careful to charge the actual market price for the item. Many stores sell items which are slightly overpriced. According to many

Poskim, a *yarei shamayim* should avoid even slightly overpricing an item (even when other items are underpriced as an incentive).

5. **Goods with a fixed price:** in certain locales, milk bread and eggs may have a fixed market price. Another example is gasoline. Some *poskim* write that even a slight price difference constitutes *Onaah d'oraisa*.

6. **Real Estate:** There are limitations on how much one may charge for a home or property.

7. **Catalog Items:** Such as Stamps, coins, and the like have fixed prices, yet some people see no problem with convincing a buyer that the value of the item is greater than it actually is.

8. **Middas Chasidus:** *Chazal* teach that it is praiseworthy to return all monies gained through transgression of *Onaah*, even after the window of time for the claim has passed!

2

The Torah requires that the price for an item be set according to the usual price requested for such an item in the marketplace. Overcharging or undercharging for an item allows the compromised party to request their money back, and in some cases totally invalidate the sale. Not conforming to these rules can be viewed as theft, a transgression only remediated by repayment.

The halachah discusses three primary categories of pricing:

1. Overcharging or undercharging exactly a $1/6$ more or less than the value. This is known as "*Onaah*". The sale remains valid, but the difference refunded.
2. When the difference is more than a $1/6$. In many cases the sale is considered invalid (*Mekach Taus*) and all the money is returned.
3. When the difference is less than a $1/6$. The sale remains valid and no money is returned. However there is a discussion in *Poskim* if this is allowed *lechatchilah*.

The manner of determining these amounts and their ramifications, are discussed in this Siman.

Also discussed, is the determination by *Chazal* of the window of time given to the compromised party to make a claim. Generally this limitation was given to the buyer, though in certain instances the seller must also conform to this time frame. However *Chazal* teach that it is proper to return all monies received through the transgression of *Onaah* even after this time period has passed.

The guidelines for price determination are known are generally known as *Hilchos Onaah*.

Note: For various reasons we have not provided sources or commentary for certain “Si’ifim” of the Shulchon Oruch. It is recommended that those Si’ifim be studied at a quicker pace along with those Si’ifim containing sources.

Business Kollel Network warmly thanks the many organizations and individuals who have contributed to the arrangement of this booklet. Particularly Rabbis Pinchos Feuhrer and YY Grunwald of Lakewood NJ, who authored the “Iyunim” provided for each Siif [and the many scanned images accompanying them] and Rabbi Elimelech Nussbaum for arranging the “Chazarah” section.

Special thanks to Rabbis Ari Marburger, Yechiel Rothchild, and Eliezer Cohen, our Senior Lecturers, for their invaluable assistance in promoting the study of business halachah across the globe.

-Some pages contain large blank spaces -

סימן רכז – הלכות אונאה

סעיף א

Understanding the Law of Onaah

מקורות: טור

עיונים:

גמ' ב"מ דף סא. ורש"י שם

ישך דלא כתב במלוה אמר רבא למה לי
 דכתב רחמנא לאו ברבית לאו בגזל לאו
 באונאה צריכי דאי כתב רחמנא לאו ברבית
 משום דחידוש הוא דאפילו בלוה אסרה
 רחמנא ואי כתב רחמנא לאו בגזל משום
 דבעל כרחיה אבל אונאה אימא לא ואי
 כתב רחמנא לאו באונאה משום דלא ידע
 דמחיל חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא
 מתרתי הי תיתי לא לכתוב רחמנא לאו
 ברבית ותיתי מהנך מה להנך שכן שלא
 מדעת תאמר ברבית דמדעתיה לא לכתוב
 רחמנא לאו באונאה ותיתי מהנך מה להנך
 שכן אין דרך מקח וממכר בכך אלא לא

ברבית דמדעתו. נותן לו: שכן אין
 דרך מקח וממכר. תאמר באונאה
 שהיא דרך מקח וממכר יש בני אדם
 שצריכין לחפץ וקונין ציור משהו: שכן

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 133ה'הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה
 כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 133ה'הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בתחילה רצה הגמ' לדמות דין אונאה לדין גזל. ובמסקנא הגמ' סוברת
 דא"א ללמוד דין אונאה מדין גזל שכן יש באונאה קולא שנעשה בדרך מקח
 וממכר (וכי' רש"י דסברת הגמ' לחלק הוא מפני שיש בני אדם שקונים ביוקר.
 משמע מדבריו דבלאו האי טעמא היינו לומדים דין אונאה מגזל ורבית).

ויש לחקור למעשה אחרי שחידש התורה דין אונאה, האם נאמר
 שחידשה תורה איסור חדש או דילמא נאמר שהיא מעין איסור גזל. ויש
 נפקא מינה מפני שעכו"ם מצווה על איסור גזל. ויש לברר אי עכו"ם מצווה
 ג"כ שלא לאנות אחרים דרך מקח וממכר. וכבר דן השבות יעקב על שאלה
 זו.

שו"ת שבות יעקב ח"ב קסה

שאלה קסה בישראל אחד שחשד לרצוח בני אדם וביטל לו סמור
 שיש בה חסרון גדול ואינו רכב לכל אדם וביטל ממנו
 למכור לישראל שירצו בו לפי שהוא מוחזק לרמאי וכלך אל פונד ככדים חי'
 מכירו והגן לו סמורס זי' למכור לישראל וקנאו ישראל לפי פונד מן הסמורס
 ולח"כ הרגיש הישראל בחסרון הסמורס ואין יכול לסולח משומיו מעובד
 ככדים וחקר ישראל אל המקרה אמיתא שבישראל זה החשוד מסר הסמור'
 לעובד ככדי בשליחתו למכור לישראל חי' נריך לשלם סגור לישראל שני לו לא :

תשובה הנה נודתי אם נעשה כן בישראל ששלח ישראל אחד למכור

לזה ברמאות פזופ היה דאין רינו כלל עם המעלה כיון
 דקיל אין שליח לריש כאשר הוא מביא' בנ"ס ובאסוקים ובתחית ריש ס"י
 קסיב והשליח חייב ולא המעלה אכן כיון שהשליח הוא פונד ככדים דלאו
 בר חובתא הוא וכבר העלמי בתשובתי שבים יעקב חלק ראשון ס"י קס"ד
 דכן עיקר להלכה היכי דשליח לאו בר חובתא מדיכ שולמו ודלא כהמולקד
 פ"ז יפ"ס ואם יאמר האומר מדיקרא דדינא פירכא מכל ש"אן פונד ככדי
 מצוה פ"ז דהלא מצוה פ"י סגול וגם זו בכלל זה אינו דאונאה דרך מקום
 וממחר ולא מיני איש עמיתו כפיכ ובי נח אינו מחסר פליס וכן מכואר
 כס"ס פ"י לחיבו כדך דף ס"א פ"ד פ"ד הס"ס הריכא דלאו דאונאה אינו בכלל
 גזל מה"ס וכן תיכח בסנהדרין פ"ד מ"ס דף כ"ז גבי כ"ל כ"ז דגזל מה
 היה וקאמר הס"ס ככוכב שבר שכיר או פחום משוכ פרוסה ולא קאמר
 כיונא בו באונאה אלא והאי דאינו מחסר פ"ז זאם ושד חמרים דאף למאן
 דס"ל דאין לחייב המעלה אף דשליח לאו בר חובתא מ"מ אם השליח מוחזק
 בך לעשות כן כמכואר בחי"ס ס"י שפ"א סזיף פ"ז דכוי כאינו שומע
 לדברי הרב וכמ"ס שם בתשיבתי יפ"ס וכל זה בתנאי כמול אם הישראל
 לוס בנ"י למכור לישראל אכל אם נסן לוסם למכור לאחר נרא' דאין לחייבו
 דכוי רק גרמא כפלתא ויכל להמלל ולומר דכדי היה שימכור לפונד
 ככדים ולא לחיבו והוא מאן פ"ז בשבועה כ"ל הקטן יעקב :

ב ריישר, יעקב בן יוסף עמוד מס 57הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מבואר שדעת השבות יעקב דאין העכו"ם מצווה על איסור אונאה.
 ומוכרח לכאורה דס"ל דלמסקנא אפי' כשחידש התורה איסור אונאה, לא
 שייך לאיסור גזל.

לעומת זה מצינו בפני יהושע שהק' קושיא יסודי ומתוך תירוצו מבואר
 דס"ל שגזל ואונאה קשורים אהדדי.

פני יהושע בבא מציעא דף נו.

ובאמת תמיה לי שלא מצינו בשום מפרש או פוסק איזה טעם מנא לן דאונאה ניתן להשבון, ובשלמא ביתר משתות דהוי ביטול מקח י"ל דלא צריך קרא אלא דמסברא אמרינן דהוי כעין מקח טעות, אלא בשתות דקי"ל קנה ומחזיר אונאה קשה ממה נפשך אי משום מקח טעות יתבטל המקח ואי משום קרא דלא תוננו הא קי"ל דכל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני וכן הקשו התוספות לקמן פ' המקבל נקט'ו ע"א ד"ה וחייב גבי חובל רחיים ורכב, אלא על כרחך דכיון דעובר בלאו קרינן ביה והשיב את הגזילה ומהאי טעמא כתב הרמב"ם ז"ל נפייב מהל' מכירה ה"א דאין לוקין על אונאה דהו"ל ניתק לעשה.

ה (בי"ק, ב"מ, מכות, שבעות) יעקב יהושע פאלק בן צבי הירש עמוד מס 468 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וכן מצינו במבי"ט שכי' כהפני"י.

מבי"ט בקרית ספר הל' מכירה פרק יב

**טחילה ושתות אונאה טחור האנאה כדון גול דמחור
מה שגול ויותר טענות לא סגי בחורה אלא דבטל סקח
טעיקרו אם רוצה הסתאנה כיון שהיה בו אונאה כל כך
ואין אונאה לפרוטיה כרב כהנא דף נ"ה ואף על גב
דבגול חייב להחזיר באונאה הוי טחילה אנכ סקרו כיון
יוטה. ובן אם שהה יותר סכדי שיראה**

קרית ספר טראני, משה בן יוסף (מבי"ט) עמוד מס 547 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי מבואר דס"ל דיש באונאה איסור גזל [ובאמת אין להוכיח שחולקים על שיטת השבות יעקב לגבי גוי דאיכא למימר דדווקא לגבי ישראל שריבתה תורה איסור אונאה, חייב להשיב מטעם 'והשיב' וצ"ע]

מבואר בסעיף זה דאין לוקין על לאו דאונאה משום שניתן להשבון [וכמו שהבאנו מהפני יהושע שחיפש מקור להלכה זו]. ועי' בסעיף ו שכי' המחבר שיש להסתפק אם יש אונאה בפחות משתות. ויש להעיר דכיון דפחות משתות לא ניתן להשבון, למה אין לוקין מי שמאנה פחות משתות? ומצאנו הערה זו בכמה אחרונים.

מחנה אפרים הלכות אונאה סוף סימן יז

גביה כיון דהמקח נעשה באיסור ועבר על לאו וכמו שכתב
הרא"ש ז"ל דאפילו בפחות משתות עובר על לאו דלא תונו.
איברא דלפ"ז ימצא מלקות באונאה וזה לא שמענו:

סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 125 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ספר דברי התורה (גיסו של בעל אמרי בינה)

בלאו. עסמ"ע (סק"א) ועיין בעור דכתב דמשום הכי אין
לוקן עליו משום דיתן לסבון כמו גבי גזילה ע"ש.
ולכאורה קשה דהא פחות משתות לאינו מחזיר,
והרא"ש סובר (ד"ל) דפחות משתות נמי עובר וזה לא
שמענו דלוקס וכן במח"א סקסס כן. וראיתי בספר
דברי התורה אורבאך, צבי הירש בן מנחם עמוד מס 83 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובתוך דבריו תירץ:

וכ"כ דלאו אל תונו כולל
שמות ויתר משתות וזה ניתן לסבון מש"ס אף דפחות
משות לא ניתן לסבון ג"כ אין לוקין כסדרת חוב' הג"ל,
ועיין בסרמב"ן על החורה (פרשת זכר) דכתב דאף בקרקע
ג"כ יש בו לאו דאל תונו ורק לענין חזרת האונאה נתמעט
קרקע צדין אין אונאה לקרקעות ע"ש, ולכאורה קשה
לדברי סרמב"ן אמאי אין לוקין דהא לא כוי לאו שניחא
לעשה, אבל לפי הג"ל אחי שפיר כיון דנכלל בחובו באותו
לאו סיכא דאיכא חזרת אונאה מש"ס אין לוקין כסדרת
חוב' שבת הג"ל:

דברי התורה אורבאך, צבי הירש בן מנחם עמוד מס 83 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולענין מה שהביא מהרמב"ן נאריך בזה להלן בענין אונאה בקרקעות.

★ ★ ★

סעיף ב

Calculating Onaah and "Bitul Mekach"

מקורות: בבא מציעא מט ע"ב – נ ע"ב (לא להאריך בתוד"ה אי)

רמב"ם מכירה פ"ב הלכה ב' ומגיד משנה שם

טור שו"ע

סמ"ע ג-ד

קצות החושן סק"א

(נתיבות המשפט סי' רס"ד באורך)

רעק"א בשם ריטב"א

עיונים:

בסעיף זה פסק המחבר דאם היה האונאה שתות בדיוק, קנה ומחזיר אונאה. ובאמת הדבר תמוה שהרי אם מכר חפץ השוה ו' דולר בז', נמצא שהמוכר לא מכרוהו אלא על דעת שיקבל ז'. ומן הסברא יכול המוכר לומר שמעולם לא היה בדעתו למכור בפחות? וכן כשמכר שוה ו' בה' (ונתאנה מוכר), איך כייפינן ללוקח לשלם יותר כשהוא אומר שאילו היה יודע, לא היה מסכים לקנותו (ובפרט היכי שלא היה בקי בשער)?

ולענין זה הבאנו בסי' רלב סעיף א את דברי הגר"ח ונעתיק כאן החלק הנוגע לעניינינו.

והנראה לומר, דהנה לכאורה יש לעיין בכל אונאת שמוס
 דעלמא דקיל דקנה ומחזיר אונאה, ויעו"ש
 צמח"ס זהל' מכירה שם שפסק דאפילו אם המאנה לא
 ידע שמאנהו גם כן הדין כן דקנה ומחזיר אונאה, וז"ע
 דבשמחזיר האונאה א"כ הא הוי לגבי טעות בדבר שבמדה
 ושבמשקל ושבמנין דחוזר, דהרי הוא ה' סבור שמוכר לו
 החפץ ביותר וגמלא שהמכר נעשה בפחות, וא"כ המאנה
 יבטל את המקח כמו כל טעות שבמדה ושבמשקל דחוזר,
 ונהי דאונאה לא הויא דהא החפץ נמכר עתה בשויו, אבל
 טעות מיהא הוי לגבי המחזיר האונאה, וגמלא דלא נתקיים
 המקח כמו טעו, וגם דנחבטלה הפסיקה, ואמאי אין המאנה
 יכול לחזור. ואשר יראה מוכרח בזה, משום דבכל אונאת

סולובייצ'יק, חיים בן יוסף דוב הלוי עמוד מס 197 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה
 ככ

שמוס, אי משום דין טעות הלא שמוס שיה לפחות משמות דהי'
 לריך להיות המקח קיים כמו שפסקו זע"ז, והא דבשמות
 מחזיר אונאה, הוא רק מגזה"כ בפ"ע הנאמר באונאה דשמות
 קנה ומחזיר אונאה, וא"כ הא גמלא דמשום עלם מעשה
 המקח לא הי' לריך להחזיר כלל אונאה, ורק דר"ת הוא
 שיחזיר, מדין החזרת אונאה שהוא זה דין וגזה"כ בפ"ע כמו
 החזרת גזילה. אשר ע"כ שפיר המקח מתקיים ולא דיינין
 צ"י דין טעות לגבי המאנה וביטול הפסיקה, כיון דמדין
 תורה הוא שמחזיר ולא משום עלם מעשה המקח, ע"כ לא
 דיינין צ"י דין טעות ע"ז בהמקח. אכן כ"ז הוא באונאה,

סולובייצ'יק, חיים בן יוסף דוב הלוי עמוד מס 198 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בסעיפים אלו (ב,ג,ד וכו') דן המחבר במי שנתאנה שתות או פחות
 משתות או יתר משתות. ושיעור שתות תלוי במחיר החפץ.

בזמן הזה רוב חפצים אין להם מחיר קבוע (בארץ ישראל יש דברים
 מסובסדים [subsidized] ששערם קבוע ע"י הממשלה. ובעז"ה נאריך על זה
 להלן).

וכדי להסביר השיטות בזה מוכרח אני להאריך קצת.

גמ' ב"מ דף סד.

קמ"ל כמאן כי האי תנא דתניא י'הוולך
 לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את
 כוורתו מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי
 חולבות מכור לך מה שרחלי גוזזות מכור
 לך מה שכוורתי רודה מכור לך מותר אבל

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 139 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הגמ' אומרת שיכול אדם למכור חלב שימצא ברכליו אף שאינו יודע
 כמותו (הגמ' אינה מדברת מעניינ אונאה אלא מענייני רבית אבל ממנו יש
 להוציא כמה חידושים בדיני אונאה וכדלהלן).

ב"י ריש סי' רט

אונאה אך ק"ל מדתניא באיזהו נשך
 (סד.) הכולך לחלוב עזיו וכו' וא"ל מה
 שעיזי חולבות מכור לך וכו' מותר משמע
 דקנה אפי' יתיר על דמיו והרי אינו

ח"י"מ ב יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס 135 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הב"י הקשה דמשמע בסוגיא שהבאנו דלא איכפית לן אי ימצא חלב
 כפי שיעור הדמים או פחות או יותר, בכל אופן חל הקנין ואין להמוכר או
 להלוקח זכות לבטל המקח אף אם נתאנה?

ומכח קושיא זו, כתב חידוש עצום בדיני אונאה:

כנגד מפתיו ושחא לא כ"כ הרמב"ם
 אלא בדבר שיש לו שער קבוע כמו החטים
 וכיוצא אכל חלב וגיוזה שאין להם שער
 ידוע אלא כל אחד קונה כמו שחפץ לית
 ביה אונאה: (ג) אין אדם מקנה דבר

ח"י"מ ב יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס 135 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדבריו אין דין אונאה כלל בדבר שאין לה שער ידוע. ולשיטתו כמעט
 שאין לדון דיני אונאה בזה"ז!!

אולם, הרבה אחרונים חלקו על הבי"י. הש"ך (שם סק"א) כ' להדיא דאפי' בדבר שאין לה שער ידוע. וכן הדרישה (הגהות אות א) והב"ח בסי' רכז אות כא חלקו. ועיי' מחנ"א הל' אונאה סימן כד.

ויותר מזה יש ללמוד מדברי הערוך השלחן :

ערוך השלחן סי' רכז אות ב

ונו"ל שזה אינו אלא בסחורות שאין להן קביעת מקח בצמצום אבל מה שכל בעלי החנויות מוכרין בשהו כמו קמח ולחם ומלח וכיוצא בהם אף פחות משתות לא הוי מחילה וצריך להתיר האונאה ועמ"ש בסעיף ו' וכן

ח (חו"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 92הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הערוך השלחן מסיק להיפוך מדברי הבי"י. לדבריו כל דיני שתות באונאה אינם אלא בדברים שאין להם קביעות מקח בצמצום! ואילו בדבר שיש לה שער מצומצם, איכא דין ביטול מקח אפי' בכל שהוא.

משפטי התורה (קיצור דיני אונאה)

ה. מוצרים הנמכרים במחירים קבועים שמוסכם אצל בעלי חנויות לא למכור ביותר מכך, כגון: מוצרי מזון מסובסדים שיש להם מחיר מקסימלי, מוצרים בפיקוח של השלטונות על מחירם או שיש מחירון מקסימלי מטעם היצרן המוטבע בחפץ או רשום בקטלוג והוא מקפיד שלא ימכרו מעבר לכך, וכך גם נוהגים שאר המוכרים, במקרים אלו והדומים להם מי שימכור ביותר מהמחיר המקובל, ואפילו אם יקח רק תוספת מועטת - עובר על איסור הונאה מהתורה למרות שהוסיף רק אחוזים בודדים במחיר, ורשאי הקונה לבטל את המקח בעל כורחו של המוכר.

ב: שפיץ, צבי בן חיים יצחק >>שאלות ותשובות; << (1) {0} עמוד מס 22הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי מצינו שהרב צבי שפיץ שליט"א פסק כדעת הערוך השלחן.

ודברי הערוך"ש בנויים על דברי הרא"ש וכדאי להעתיקו. [ובעז"ה נאריך עוד בדברי הרא"ש לקמן בסעיף ו.].

רא"ש ב"מ פ"ד סי' כ

שזה כל כך. דרחמנא אמר אל תונו זכל דצר שיש צו שיווי ממון הזהירה תורה שלא יאנה את תצירו אלא שאמרו חכמים דעד שמת הוי מחילה לפי שכן דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכון דמי המקח צלמנוס. ודרך העולם למחול טעותם עד שמת. שאף אם יצא המתאנה לערער לא יסומו

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 304הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דעת הרא"ש דחז"ל קבעו שיעור שתות מפני שא"א לצמצם. לפיכך בדבר שאפשר לצמצם, סובר הערוך השלחן שיש בה דין אונאה אפי' פחות משתות.

ואידי דאתי לידן, כדאי לברר עוד דין בהל' אונאה. הט"ז בסי' רט הביא דברי הבי"י שהבאנו וכ' דדבריו צ"ע. וכ' תי' אחר ומדבריו יוצא חידוש דין.

ט"ז סי' רט סעיף א

רש (סעיף א' ויש לכס אונאה) מה שכתבתי ב"י חז"ל נשך מה שצ"ל חולנות ב"ז מבור לך ומותר משמע אפי' יש בו אונאה ותי' כדוחקים ותמם אפי' דקושי' חטיקרא ליהא ולרמנים כינ' באין סם שיפור אונאה לאחר כחם אבל בשיט' סם שיפור אונאה לא מהני אחירת סם שצ"ל חולנת כו' אבל אין דק"ל במשקל בקוביא כרית' דאנכ' דכ"י למקני גמר ותקני' כמ"ס רמ"א סי' ר"ז סינ' [סינ'] כינ' כחלנ' שאין סמוכר ולא כלוקח יודע אמרינן אנכ' דכ"י כו' (סעיף ג' במשקל חו"מ ג קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 129 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה)

בפשטות כוונת הט"ז דכל היכא שיש ספק במקחו אם ירויח או יפסיד, ליכא דין אונאה אפי' אם איגלאי מילתא שנתאנה. [ואף שהנתיבות המשפט שם לא הבין כן בדברי הט"ז, מצאתי שהמשפט שלום פ"י כן.

וכן מצאתי מפורש בדברי הרדב"ז :

שו"ת הרדב"ז ח"ד סימן אלף שמא

אלף שמא (ער) **שאלה** המוכר לחבירו כסף או זהב כדי לזקק אותו וממלא חסר יותר משתות א"ס יוכל לחזור על המוכר כיון שאין ניכר למוס' אלא מחמת ההתכס ד זמרא, דוד בן שלמה אבי (רדב"ז) עמוד מס 148 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כוונתו שקודם הזיקוק א"א לדעת כמות הזהב. וכשזקקו, איגלאי מילתא שכפי שוויות הזהב, נתאנה יתר משתות. וכ' הרדב"ז כמה טעמים לצדד עם המוכר. ובטעם הד' כ' :

אני מפסיד מאי דביני ביני. ותו דאנכ' דסובר להרויח שיהיה בו יותר ממס ששיערו גמר וקונה לגמרי אצפ"י שיפסיד ודמיא למשחק בקוביא דהסכימו רוב המעשרים דקוס. וכל שכן דכזהב ונכסף ד זמרא, דוד בן שלמה אבי (רדב"ז) עמוד מס 148 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

עי' קצות החושן סק"א שהביא דברי הריטב"א ביקדושין. בדברי הריטב"א יש ב' חידושים. הא' (והוא העיקר הנוגע לדיני אונאה) הוא דכל היכא דשוה ללוקח לקנות במחיר גבוה, אין בזה משום אונאה. והקצוה"ח חולק עליו. ועי' בהגהות רעק"א כאן שהעתיק דברי הריטב"א ומסיק כדבריו. אולם, במחנה אפרים הוכיח שיש בזה מח' בראשונים.

מחנה אפרים הל' אונאה סי' כ

להחייק בן, וכ"כ הריטב"א ז"ל ודקדק משם דשמעינן מהכא שהלוקח חפץ בשימא ובשוק לא שוה אלא חמשה חי להאי לוקח שוה שימא אין בו אונאה דבחר ידיה אולין ולדידיה שוה שימא עכ"ל וזה נוטה קצת לסברת ר"ת. אבל בר"פ איזהו נשך אמרו מה לאונאה שכן דרך מקח וממכר ופירש רש"י ז"ל יש בני אדם שצריכים לחפץ וקונים אותו ביותר משוייו גרסה דאפילו צאניש דיקירי מאני עלי' יש בו דין אונאה כל כמה דלא ידע, וההיא דקדושין אינה ראי' דהתם שאני דסבר וקביל אבל כשלא ידע אפילו אם הוא רגיל להחייק בכלים כאלו נכ"כ דמים מכל מקום השתא מיהא לא ידע וסבור שבשוייו הוא לוקח, וכי כל מה

סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 126 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

עוד חידש הריטב"א דקציצה ע"י הדחק לא שמיה קציצה. ומטעם זה כ' דאפי' הסכים הלוקח במחיר קודם שקיבל המקח, אינו נתחייב ע"י קבלת המקח אלא כפי שיעור שוויותו. ומצינו כדבריו בדברי הרמב"ן.

רמב"ן בספר תורת האדם סוף שער הסכנה

זהו פי' השטה הזאת. ושמעינן מינה דכל דמתני בשכירות יותר מכדי דמים מסגי האונס ודוחק השטה שלו יכול לומר משטה אני כך. והוא הדין ללוקח סממין ביותר מכדי דמיון מפני דוחק החילי ללא מתחייב אלא בדמיון. אחד הסוכר ואחד הלוקח שוין הם דין זה. אבל אם החנה בשכר הרופא הרבה חייב ליתן לו. שחכמתו מכר לו ואין לה-דמים. משה בן נחמן (רמב"ן) עמוד מס 22 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

[ולתוספת עיון, עיין במחנה אפרים הל' שכירות סי' טו ובנתיבות המשפט סי' רסד סק"ח בסוף דבריו]

★ ★ ★

סעיף ג

Overcharging less than a Sixth

מקורות: רמב"ם פ"ב מכירה ה"ג

סמ"ע ה

ערוך השולחן

עיונים:

בהלכה זו כ' המחבר הדין דפחות משתות, המקח קיים. ובטעם הדבר, כתב 'שכל פחות משתות, דרך הכל למחול'. ועי' נתיב"מ (חידושים סק"ב) מה שהביא בשם הסמ"ע (סק"ב).

מלשון המחבר משמע דמדינא, אונאה אפי' משהוא משתות שוה לאונאת שתות שחייב להחזיר. ודוקא מפני שדרך העולם למחול, אגן נקטינן דמסתמא מחל. ויש בזה נפק"מ לדינא וכדלהלן.

ובטעם חזרת פחות משתות, יש לשונות שונות בראשונים.

רא"ש פרק הזהב סי' ב

שזה כל כך. דרמנא אמר אל חונו כל דבר שיש בו שיווי ממון הזהירה תורה שלא יאנה את חצירו אלל שאמרו חכמים דעד שחית הוי מחילה לפי שכך דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכזין דמי המקח צלמוס. ודרך העולם למחול טעותם עד שחית. שאף אם יצא המחילה לערער לא יסומו השמאין בשוה זה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה הלכך מקבל עליו שתיקה ואין מערער ומוחל (המוכר). אלל אם המוכר נקי צערך מחצירו והלוקח

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 304הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רמב"ם פרק ז מהל' גניבה הלכה ה

ואם לא חסרה אלא פחות משתות יקיים לשאת ולתת בה *אבל לא למשקל. *שכל פחות משתות רוב בני אדם מוחליין בו במשא ובמתן: ו' סלע שנפגמה באמצע יא (נויקין) משה בן מימון (רמב"ם) עמוד מס 52הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

המחנה אפרים דייק שיש מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש. והוציא שיש ביניהם נפק"מ גדולה להלכה. מחנה אפרים אונאה פרק יג

**כמי שלקח חפץ מחברו ומשך החפץ ועדין לא נתן הדמים ונמצא
בו אונאת שמת או פחות משמות ושהה יותר מכדי שיראנו לחגר
או לקרובו וטוען הלוקח שהוא לא מחל על אונאתו או אם נחאנה
המוכר ועדין החפץ ברשותו אלא שלקח את הדמים אם הוא צמי
שפרע:**

**והנה ראיתי להרמז"ס ז"ל בהלכות גניבה פרק ז' שכתב דסלע
שנפחתה פחות משמות מותר לקיימה שכל פחות משמות רוב צמי
אדם מוחלים בו במשא ומתן ע"כ. ולפי דבריו נראה דהא
דפחות משמות הוא מחילה היינו טעמא משום דסתם צמי אדם**

סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 120 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

**מוחלין בו ואע"ג דאיכא מיעוט צמי אדם דקפדי אפילו אפחות
משמות לא חיישינן למיעוטא, ולפי זה יראה דאם עדין לא נתן
את הדמים שיכול לומר הלוקח אני לא מחלתי על זה דאני מאותו
המיעוט דקפדי כיון דהוי מוחזק בדמים, ועיין בריש פרק המוכר
פירות ובתוספות ז"ל שם שכתבו דהיכא דהוא מוחזק יכול למימר
מן המיעוט אלא. ומחוך דברי רש"ס ז"ל בפרק המוכר פירות
דף ז"ה ע"א נראה דאפילו פחות משמות איכא אונאה אלא
דאינו חייב להחזיר ח"ל שזה צוה אחר ליה מוכר ללוקח ובכך
נמנעה לוקח ואם אינו שזה לא יתננה והלכך דין הוא דאפילו
פחות משמות יחזיר, מיהו לכך אינו מחזיר דכיון דלא ידעי כ"כ
וכשוה דמי מחלי עכ"ל נראה קצת מזה דכל שעדין לא נתן לא
יתן:**

**איברא דכל זה היה נראה לפי טעמו של הרמז"ס ז"ל אבל
הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו דטעמא דעד שמת הוא מחילה לפי
שאין הלוקח והמוכר יכולים לכון המקח בצמנאם ודרך העולם
למחול עד שמת, ולפי דבריו איכא למימר דאע"פ שעדין לא נתן
את הדמים לא מצי למיטען אני לא מחלתי ואפילו צמיגו דהיה
יכול לומר אני לא לקחתי כיון דדרך העולם למחול בזה כל הטוען
כנגדו הוי טוען הפך תמורת המנהג דאפילו צמיגו אינו נאמן
כדמוכח במתני'. ולא דמי למ"ש בהגהת אשירי בפרק הזהב גבי**

סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 120 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מוחלן צו ואע"ג דאזיכא מיעוט צני אדם דקפדי אפילו אפחות
משמות לא חיישין למיעוטא, ולפי זה יראה דאס עדין לא נתן
את הדמים שיכול לומר הלוקח אני לא מחלתי על זה דאזי מאותו
המיעוט דקפדי כיון דהוי מוחזק בדמים, ועיין צריש פרק המוכר
פירות ובחוספות ז"ל שם שכתבו דהיכא דהוא מוחזק יכול למימר
מן המיעוט אנא. ומחוך דברי רש"ם ז"ל צפרק המוכר פירות
דף 27 ע"א נראה דאפילו פחות משמות איכא אונאה אלא
דאינו חייב להחזיר ח"ל שזה אמר ליה מוכר ללוקח ובכך
נחלצה לוקח ואס אינו שזה לא יתחלצה והלכך דין הוא דאפילו
פחות משמות יחזיר, מיהו לכך אינו מחזיר דכיון דלא ידעי כ"כ
וכשזה דמי מחלי עכ"ל נראה קצת מזה דכל שעדין לא נתן לא
יתן:

איברא דכל זה היה נראה לפי טעמו של הרמב"ם ז"ל אבל
הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו דטעמא דעד שותה הוי מחילה לפי
שאין הלוקח והמוכר יכולים לבין המקח צלמנוס ודרך העולם
למחול עד שותה, ולפי דבריו איכא למימר דאע"פ שעדין לא נתן
את הדמים לא מצי למיטען אני לא מחלתי ואפילו צמיגו דהיה
יכול לומר אני לא לקחתי כיון דדרך העולם למחול בזה כל הטוען
כנגדו הוי טוען הפך תמורת המנהג דאפילו צמיגו אינו נאמן
דמוכח צמח"י. ולא דמי למ"ש צהגהת אשירי צפרק הזהב גבי
סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 121 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

יוצא מדברי המחנה אפרים דלדעת הרמב"ם, היכא דנתאנה הלוקח
ועדיין לא נתן הדמים למוכר, יכול לומר 'לא מחלתי' ולתבוע אונאתו אפי'
בפחות משותה. והמחנה אפרים לא הכריע הלכה כמאן. אולם הסמ"ע
בסעיף ו (סקי"ד) שפסק דאפי' לא נתן המעות, מוציאין מידו. עיי"ש. וכן
פסק הנתיחה"מ סק"ב. ובעז"ה נאריך בזה עוד לקמן בסעיף ז.

עד הנה דברנו במי שמאנה את חבירו שמכר חפץ במחיר גבוה מהשער.
וכגון זה פסקינן בפחות משותה דנקנה המקח ואינו חייב להחזיר האונאה.
אולם, עדיין אינו ברור מה יהיה ההלכה כשהטעה המוכר את הלוקח [כגון
שאמר לו שנותן לו כפי השער או שאמר שנותן לו הנחה (discount) ונמצא
שאינהו פחות משותה].

וזה לשון הרמ"א סימן שלב סעיף ד :

בעל הבית שהטעה פועלים ואמר להם : עשו עמי בארבעה כמו ששאר פועלים נשכרים ונמצאו שנשכרים ביותר או שהפועלים הטעו בעל הבית בכי האי גוונא הוי כאילו לא שכרו זה את זה כלל ונותן להם בפחות שבפועלים.

ותמה הנתיבות המשפט :

עצמנועלי. עסיך סיך ע"ז שחננה זזה ועוד ק"ל דלעו צוקח כה"ג חס יעכר דצר שסוה ד' צח וילאור לו שסוה קוה כך או שסער כך או שכולס מוכרין כך לא יתחייב ללס רק כפי השיווי ולא איסתמויע קוס מוסק לבחוצ בן וסתמול חוצ לונלות כך הן סלואור לו סכך שיווי או כך שסער ועוד נתיבות המשפט לורברבוים, יעקב בן יעקב משה עמוד מס 363 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ותירץ :

סחם דנדין לונלס סוח לך כלפעניד דליע צדין הירוסלמי דהיינו צלוא צולו עני כדך סעסו חצריס וכלל צבוס וחור צד' צוס ודלי דיס חוס סרעניל דסל עיקר ססכירות ופיקוק דוים הים על סוקח סעסו חצריס רק אחר ססלל חורו צבוס סעסו חורו וכין דצבוק ססכירות כגור ספיקוק על סוקח על חצריס וסחיים סוקח בן ווס צכך ססעסו חורו וליכ יל ססוסו עלוס סינדרו חליכ ועוד כלס דלסי צלסון סכחצ צסג'ס צד' סזו ססלר פוענים סכריס כלס סלסון ססכירות מוסב ע"י גיכ ססוכר לוחן על סכך ססוכר סלר פועלין וסוי סלואור סחי לטוסה דסחרי לסודי ככך פיקוק ססכירות וסייך צסו סססס דלי חסס ללון כלכין או לסחון וכין ססססס חורן צכך ססער סוי סלונלס צסיוי סוקח דצכלל גול סול וסססיל וסססס סלל צרסוס דעיל דסיי ליתן לסס כפי חפיקת סלסון ססול למוצסס כעו צומסן וכן סדין צוקח סלס לוער לסלוקח סריי מוכר לר צד' כפי ססער דלסון פיקוק דוים מוסב ע"י סרי סלסוסס חוססין סכל למוצס סלוקח לף סכצכ נתן סדעיס כפי סססססן ססעסו ע"י לונלס וגול ועכ"ס כסססור סריי מוכר כפי ססער וסלל סלוקח חליכ צבוס ססער וסע"י צד' וססלל צסססו סליי ססן לו רק ססססו כין סססוק כגור רק כפי ססער וע"י כסך סטוקח חצל לס צסעס פיקוק לוער לו רק צד' רק סלסיכ ססל לו על כסער ולוער לו סססער סול גיכ כך או סססן מוכרין כך חן זה רק צדין לונלס וצעיק סססו וסלי צרסוס עיר סדין לס סלסון הים מוסב על ספיקוק דוים לס לא רק סלוער לו כן צדיך לונלס לועס יקסס או יעסר לו ולו ין לו דין לונלס ולפוע"ס ין לקיים דצרי שריסס דיכס דרעיל כסלוער נתיבות המשפט לורברבוים, יעקב בן יעקב משה עמוד מס 363 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדעת הנתיבות, היכא שאמר המוכר שמוכר כפי השער, צריכים לדון אי סמכו בעיקר על מה שהוא כפי השער, חוזר האונאה אפי' בפחות משתות [ואפשר דהמקח בטל ולא דמי להא דסימן שלב דהתם כבר נעשה המלאכה ולא שייך בה חזרה].

ומצינו בכמה אחרונים שפסקו כעין זה.

ספר יהושע פסקים וכתבים סימן כ (הובאו דבריו במשפט שלום)

רב עובדא

דדינא שבא לפני ולפני ז"ל באחד שמכר גנים מלוחים ובעת מכירה אמר הקונה שאינו רוצה רק להחזיל גבי' א' זה' עכ"מ מזה שמכר לאחרים ואמר לו המוכר דמי קלנחם הוא ט"ו זה' ואנכי מוכר לך בכך י"ד זה' ולקחם ונתן שט"מ בלא שם המלוח הוא מצרים כהוג' ועתה טען הקונה כי שקר מנה בו כי מכר גם לאחרים במקח זה ועלה בלבנו כי דין זה דומה לדינא דשכירות פועלים שמביא הרמ"א בס"י שלי"ב סעיף ד' היכי לאמר להו ב"ה דל' כמו שאר פועלים נשכרים ואשכח דיהיב להו יותר מעלה שם הש"ך בשם הרשב"א דהוא מן הירושלמי דא"ל להוסיף ועכ"פ הוי בפיקא דדינא כיון דשמעו הפועלים הכנס וסברי וקיבלו וא"כ ה"נ דכוותי יע"ש : ואח"כ אמרתי ללא דמי דבשלמא גבי פעולת שכיר שייך שפיר לאם היו כולם נשכרים צדק סגי להפועלי ג"כ בכך ד' וא"כ חזינו דאף ד' זה' מושין מלאכתם רק אם היו שארי פועלים נשכרו ביותר ט"י חפלים ג"כ יותר שלא יגרעו משארי פועלים א"כ שייך שפיר כיון דשמעו ד' וסברי וקיבלו לעשות מלאכתם דלמשה"כ גבי סתורה הוא אינו מטעם דהסתורה שזה זאת אלא מפני שרצה להרויח בה ואם לא להרויח לא יקנה ולפ"י שגאי גמור הוא בהקנין אם יוצל אליו וכל להרויח מה משארי אנד"ו ואם לאו לא יקנה לאטו זבין וזבין חגרא איקרי הגע' עלמך אם א' קונה אלל חבירו בחורס בגאמנות ואשכח שנתן לו ר"מסיר או קאנטא שיקרא האם אין הכוונות ודאי דינן מהגין בכל מקום לפסוק שצריך להחזיר מה שרשם ביומא וע"כ הוא מטעמא דכחצינא ודו"ק וצפרע לדברי הבמ"ע שם בס"מ פשיטא דהדין בנידון דידן כמ"ש למעלה ודו"ק :

ספר יהושע באב"ד, יהושע השל בן יצחק עמוד מס 240 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מדברי ספר יהושע ליכא רא"י אלא היכא דאיכא אומדנא שלא יסכים לשער הגבוה.

of the seller as well. **אונאה** This Halacha is relevant to the
Often, a merchant will offer to match an advertised price. If a buyer
brings an advertisement for a lower price and it turns out that the
advertisement was a misrepresentation, the seller would not be
bound to the deal because it was made on the premise of the
competitor's lower price.

סעיף ד

1. Various Sixths 2. When a seller wants to back out

מקורות: רמב"ם פ"ב מכירה ה"ד ומגיד משנה, וכסף משנה

סמ"ע ו-יא

(נתיבות המשפט ס"ק ח')

עיונים:

בפשטות באונאה יתירה על שתות, אין זכות למאנה לכוף את המתאנה לקבל דמי האונאה ולקיים המקח. ולכאורה אין זה צריך לפנים ולא כתבתי אלא להוציא מדברי הפתחי חושן.

פתחי חושן סימן יא אות יט

יכול המאנה לבטל המקח, אבל אין נראה כן דעת שאר הפוסקים, ועי' דברי משפט, ובסמ"ע סימן רלב ס"ק יא משמע שאם המאנה רוצה להחזיר האונאה, אפילו ביותר משתות, אין המתאנה יכול לבטל המקח, וצ"ע. ועי' אמרי בינה דיני הלואה סימן סג אות לו בשם רב האי גאון במי שמכר חפץ גניבה והונאה בלויא, יעקב ישעיה עמוד מס 380 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ועי' בסמ"ע שם. ונ"ל דלא איירי הסמ"ע ביתר משתות אלא באונאת שתות. וכן מצאתי בספר יריעות החושן. ודברתי עם כמה דיינים והסכימו שדברי הפתחי חושן תמוהים.

כדי להסביר כמה מהשאלות הנוגעים לסעיף זה, אקדים בדברי הראשונים שהם בסיס למחלוקת מחבר ורמ"א בסעיף זה. הגמ' (ב"מ דף נ:) אומרת 'יתר על שתות שניהם חוזרים'. ובביאור הגמ' נחלקו הראשונים.

תוס' שם

ואילן יתר על שתות שניהם חוזרי.
וא"ת דצפרק הספינה (ב"צ דף פג: ושם פד. ד"ה אי לא) אמר רב חסדא מכר לו שוה ה' צו' והוקר ועמד על ח' לוקח יכול לחזור צו ולא מוכר דאמר ליה לוקח אי לאו דאוניתי לא מצית הדך כך כו' וה"נ אמאי מאנה יכול לחזור נימא ליה נמי המתאנה אי לאו דאוניתי כו' וי"ל דהכא כיון שהוא יותר משתות ה"ל רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל דה"ל כיון ונמנא חומץ חומץ ונמנא יין דשניהם חוזרין (שם דף פג:)⁹ וה"ר יצחק בר' מרדכי תירץ דהתם כשאין הלוקח תוצע אונאתו לכך אין המוכר יכול לחזור צו אבל הכא מייירי כשמתאנה תוצע אונאתו ולכך המתאנה יכול לבטל המקח:

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 112 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדעת הריב"ם, לישנא דגמ' דשניהם חוזרים איננו כמשמעו. ודוקא כשתובע המתאנה, אז יש זכות למאנה לבטל המקח.

ויש להסתפק בדעת הריב"ם מה יהיה כשהמתאנה תובע אונאתו (ר"ל הדמים שהם יותר מהשער) והשיב המאנה שרוצה לבטל המקח. וכששמע הנתאנה, חזר בו מתביעת דמי אונאתו. האם נאמר דמיד שתבע הנתאנה את אונאתו, יש להמאנה זכות לבטל המקח? [ונכון שאין זה מובן דמאיזה טעם יזכה אמאנה ע"י תביעת המתאנה. אבל לעומת זה, משמע מדברי הריב"ם שלזה כיוון]. וכבר נסתפק בזה הקרית מלך רב (בנו של המחנה אפרים).

קרית מלך רב פיי"ב מהלכות מכירה ה"ד

כו' ונהייתי עומד בסברת ריב"ס דס"ל ריכול סמונס לחזור צו כשהמתאנה תובע אונאתו^{לוקח החכמה}
לפיכך קצת אם של אונאתו ואמר אידך חורתי כי אם יכול המתאנה לומר סדיני מוחל אונאם ולא לחזור א"ר יכול אידך לומר כיון שכבר חורתי כי אין כידך לקיים המקח עור.^{ד"ה}
אבל לסברת רבינו יונה ו"ל גראם דכל דשאל
א נבון, יהודה בן אפרים עמוד מס 396 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והנה בדבר זה יש סתירה בלשונות שברא"ש.

רא"ש ב"ב פ"ה אות יד

מעיקרא. והרי"ז פירש דציתר משתות אין המתאנה חוזר אלל אס כן המתאנה תוצע אונאחו אלל אס המתאנה רוצה לעמוד צמקחו ופוטרי את המתאנה מדמי אונאחו אין המתאנה יכול לצטל המקח משום דא"ל אי לאו דאוניתני כו'. דאי לא תימא הכי נמלא יפה כח המתאנה לפי שאינהו ציתר משתות יותר מצשתות ואע"ג שגם עכשיו יפה כחו [ש] דצשתות ידו על התחתונה וציתר ידו כיד המתאנה שאס המתאנה תוצע את אונאחו יכול הוא לצטל את המקח בזה אין כל כך תימה דאונאח שתות אין חשוב כל כך כמו מקח טעות הלכך אפילו כשתוצע המתאנה את אונאחו אין המתאנה יכול לצטל המקח אלל ציתר משתות דהוי אונאח מרובה כשצא המתאנה להתרעם על אונאחו חשיב כמקח טעות ויכול אף המתאנה לחזור ואין חשוב מקח כלל אלל כשלא צא המתאנה להתרעם על המקח אלל רוצה להעמיד מקחו ולמחול על אונאחו היאך יתכן שהמוכר יערער ויאמר איני רוצה שיתקיים המקח הואיל והלוקח משך מקחו ונתרצה וכו'. ונראה שרצ אלפס קוצר

כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 432ה'ודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מדבריו בב"ב נראה שתביעת הנתאנה משוה המקח כטעות. וממילא שניהם יכולים לבטל. [ונראה להלן שכן הבין רבינו יונה בדברי הריב"ם]. ולפ"ז, יתכן דלא מהני אם אח"כ יחזור הנתאנה מתביעתו שהרי כבר גילה דעתו שאינו נוח בהמקח כמו שהוא.

לעומת זה, מצאנו לשון הרא"ש בב"מ [ובאמת בב"מ לא כ' דבריו בשם הריב"ם, אבל בפשטות דעתו להעתיק שיטתו].

רא"ש ב"מ פרק הזהב אות טו

למוכר אי לאו דאוניתני לא מנ"ח הדרת צך השתא דאוניתני מנ"ח הדרת צך. אלל אס המתאנה רוצה לקיים המקח אלל שתוצע אונאחו מן המתאנה מני מאנה למימר ליה אס רצונך לעמוד צמקח ולוותר על אונאחך הרי טוב ואס לאו החזיר מקחי ואחזיר לך מעותיך. וצ"ה"ג אמר יתר על שתות שניהם חוזרין דעל המתאנה לחזור אס המתאנה תוצע אונאחו. וצ"פ המוכר את הספינה כתב צע"א וכמו

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 303ה'ודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מדבריו בב"מ משמע דאין למאנה טענה לבטל המקח אפי' לאחר תביעת המתאנה והברירה ביד המתאנה אם רוצה לבטל המקח או לקיימו כמו שהוא.

רבינו יונה חלק על הריב"ם והקשה כמה קושיות. הרא"ש הביא דברי רבינו יונה וקושיותיו.

הרא"ש בב"ב שם

לגבי מוכר אם אין המתאנה תובע אונאתו. והקשה ה"ר יונה ז"ל דהא דקאמר גמ' צפרק הוה דלילו יותר משתות שניהן חוזרין אי אפשר לפרש כן דשניהן חוזרין סתמא קאמר וסתמא לאו בתובע אונאתו מיירי⁶ שהרי אין יכול לתבוע אונאתו ביותר משתות אלא או יבטל המקח או יתרנה זו דאונאת שתות דוקא הוא דיכול לתבוע אונאתו הלכך אין להעמיד חזרת המתאנה כשתובע המתאנה מה שאין יכול מן הדין לתבוע וטפי הוי מסתבר דהיכא דתובע אונאתו הרי גילה בדעתו שחפץ בקיום המקח אלא שתובע להחזיר לו דמי אונאתו וכיון שחפץ בקיום המקח לא מסתבר שהמתאנה יבטל המקח. ופירש ה"ר יונה ז"ל דהא דקאמר

כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 432הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לשון הרא"ש בשם רבינו יונה מורה שתביעת המתאנה מחזק ומקיים את המקח (ומיניה תמה על הריב"ם שכותב להיפוך).

ב"ח כאן אות ז

יכול לחזור אפי' הוקר אח"כ ותימה שהרי כשכתב הרא"ש לדברי ה"ר יונה צפ' הספינה דאין לפרש כפי' ריב"ם דחזרת המתאנה הוא כשהמתאנה תובע אונאתו מכח הקושיא שהקשה על פירושו כתב עוד הרא"ש ע"ש ה"ר יונה שכח"ז"ל וטפי הוה מסתבר דהיכא דתובע אונאתו הרי גילה בדעתו שחפץ בקיום המקח אלא שתובע להחזיר לו דמי אונאתו וכיון שחפץ בקיום המקח לא מסתבר שהמתאנה יבטל המקח עכ"ל הרי מבואר דלא סבירא ליה לה"ר יונה כהר"ק ורמב"ם דכשהמתאנה תובע אונאתו דיוכל המתאנה לבטלו אלא ס"ל איפכא דהמתאנה היה חפץ בקיום המקח אלא שתובע אונאתו לא יוכל המתאנה לבטלו אח"כ וא"כ אמאי כתב רבינו אצל ה"ר יונה כתב אפילו אם אין המתאנה תובע אונאתו וכו' דמשמע דמודה ה"ר יונה לרב אלפס ורמב"ם היכא דתובע אונאתו דיוכל המתאנה לבטלו אלא דמוסיף עליהם דאפי' היכא דאין המתאנה תובע אונאתו והא ליתא ז"ל דהאי אפי' אם אין חו"מ ב יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס 196הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הב"ח דייק דרבינו יונה חולק על הריב"ם בב' אופנים. א] לדעת הריב"ם אין המתאנה מבטל אא"כ תבע המתאנה ולרבינו יונה יכול לבטל אפי' בלי תביעת המתאנה. ב] לדעת רבינו יונה כשתבע המתאנה, שוב אין המתאנה יכול לבטל מפני שגילה המתאנה דעתו שרוצה במקח! ומפני כך תמה הב"ח על הטור (וכן יש להקשות על הרמ"א) דלא משמע כן.

אולם, זכינו לספרו של רבינו יונה והמעין שם יראה שלא כוון למה שאמר הב"ח בדעתו.

עליות דרבינו יונה ב"ב דף פג:

ועוד אדרבא כיון דתובע האונאה אלמא חפץ הוא במקח וא"כ למה זה יכול לחזור בו. אלא שאפשר להשיב על זה דכיון דקא תבע אונאה גלי דעתיה שאם לא יחזיר לו זה אונאה (אין) דעתו [לחזור] יני בו ונמצא שהוא מקח טעות אצלו הלכך גם המאנה יכול לחזור בו. ומסתברא לן דשניהן חוזרין ב גירונדי, יונה בן אברהם עמוד מס 42הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מבואר שעיקר טענתו היה דלשיטת הריב"ם אין לומר שע"י תביעת המתאנה יזכה המאנה בכח לבטל המקח [וכדעה ראשונה שהבאנו לעיל בביאור דעת הריב"ם] (ואף בזה כ' דאפשר להשיב). אבל מעולם לא כ' שאף לדעתו יהיה תביעת המתאנה כקיום המקח!

מבואר דבדרך כלל, ביותר משתות לא שייך חזרת דמי אונאה אלא המקח בעצמו חוזר. לפעמים לא שייך חזרת החפץ.

המשפט שלום (מהרש"ם) דן במצב שנתאנה המוכר והלוקח כבר מכר המקח (ביותר משוויותו) קודם שתבע המוכר אונאתו. ויש להסתפק מי זכה בדמי המכירה (השנייה). המשפט שלום הביא תשובה מהר"י מיגאש.

שו"ת הר"י מיגאש סי' קכח

במדודים. ומה שאמרנו ש'אם היה כחוספת יתר משתות' ש'ם לבטל המקח ויחזור לקחת כחוספתו אין זה אלא אם היטה הסמורה נמצאת בעין אבל אם לא היטה נמצאת בעין אין לו כי אם דמיה ולא יהיה אלא שפער ומכר מכסי תבירו ודאי לא היה מספיק כי אם צמח ששים כן כדין כאלו אם הולידה ואינה צידו אינו חייב לשלם לו אלא שוים. וכן מה שאמר לו חן לי מה שקבלת זה אינה טענה לפי שאם קבל זה יותר על שוים שהחלולו ותריגתו ה'ז סיבה בזה ואין לנו לחייב אותו שיחן לו מה שצא מיגאש, יוסף בן מאיר הלוי עמוד מס 44הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לעומת זה יש דעת הדמשק אליעזר.

דברי גאונים כלל ה סכ"ט בשם דמשק אליעזר

ע"ן צספר דמשק אליעזר סיון רכ"ז סעיף ד'
שכתב דאס מוכר הלוקח החפץ אף שהולכו למרחקים
ומכרו שם צול ממונת שנתאנה ואמר צפירוס
איני מוחל לונכאמו. מ"מ אינו יכול שוב לתצו
לונכאמו והעווכר כיון שאין לו החפץ להחזיר לו

דברי גאונים כהנא, חיים אריה ל"ב בן יחיאל צבי עמוד מס 16הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ע"י סמ"ע סק"ח ונתיה"מ סק"א דמשמע דס"ל דהיכא דנתרצה המתאנה, חל
המקח מעיקרא. אולם, במחנה אפרים נקט דלפעמים אין המקח חל אלא
מכאן ולהבא. (ולא איירי המחנ"א בכל אופן וכדאי לעיין שם בסימן יב
באורך ואינני מעתיק כאן אלא מקצת דברים הנוגעים לענינו)

מחנה אפרים סימן יב

השאל דיהבו ליה מתנה. וה"ה אם הלוקח יהיה לאחר צמתנה
ואח"כ הוקר דאעפ"י שנתרצה השאל הלוקח לא אמרינן דחל
המקח מעיקרא וכי יהיה לאחר צמתנה או שקידש זה את
האשה ידידה הוה, אלא השאל הוא דנתרצה ואין המקח חל אלא
מכאן ולהבא וכי יהיה צמתנה קודם שהוקר לאו ידידה הוה
עדיין, וכמו כן אם השאל שהוקר אינו צרשות לוקח אלא שהניחו
אחר שמשכו צרשות מוכר כיון דאמרינן דאין המקח חל למפרע
נראה דלא קנאו הלוקח וכמו שכתב ה"ר יונה ז"ל. ומה שכתב
סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 120הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

יש עוד נידון היכא שאמר המתאנה שרוצה לבטל המקח ואח"כ נמלך
ורוצה למחול האונאה. והדברי משפט עמד בשאלה זו ותלה אותה במח'
רמב"ן ובעל המאור.

בעל המאור ב"ב (מא : מדפי הרי"ף)

והא דרב חסדא לכאורה פשיטא היא, ולא נצרכה אלא לאשמועינן
דאע"ג דא"ל לוקח למוכר מעיקרא תן לי מעותי, סד"א
משעת אמירה נתבטל המקח, קמ"ל דלא נתבטל עד שיקבל
מעותיו, וכל זמן שלא קבל מעותיו נתקיים המקח ואזלינן בתר
כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 816הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אונאה דמעיקרא ויד לוקח על העליונה, כדין מי שהוטל עליו.
כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 816הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והראב"ד הסכים לדברי הבעה"מ ולא עוד אלא שתמה עליו דזה פשוט ואין
בה שום חידוש!

ראב"ד (בס' כתוב שם)

אמר אברהם: מי שמע כזאת. דהא אחא
לאשמועינן דאע"ג דאמר המתאונה חוזרני בי לא
נתבטל המקח עד שיקח זה מקחו וזה מעותיו, אם
על זה בלבד טרח רב חסדא לשוא טרח, דהיאך
היינו סבורים שנתבטל המקח שנמשך בדבור
בעלמא. ועוד חנא תונא דקאמר מאי משמעוּתא
כתוב שם אברהם בן דוד (הראב"ד השלישי) עמוד מס 194הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אמנם הרמב"ן סובר באמת דבטל הקנין בדבור בעלמא.

רמב"ן (מלחמת ה')

לעולם אימא לך אפילו באונאה מכיון שאמר הלה תן לי מעותי נתבטל
המקח לגמרי שאין זו קניה שיהא צריך משיכה וכך הוא באמת.

כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 817הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

סעיף ה

Minimum Onaah

מקורות: ב"מ נה ע"א משנה עד נה ע"ב משנה

רמב"ם ומגיד משנה

סמ"ע יב

ערוך השולחן

סעיף ו

Is there an Issur to overcharge less than a sixth?

מקורות: טור בשם הרא"ש

סמ"ע סק"ד

עין בערוך השולחן כאן שכתב יסוד גדול בענין אונאה

עיונים:

כבר דברנו קצת בענין הספק של סעיף זה לעיל בסעיף ג עיי"ש. המחבר הביא דברי הרא"ש שמסתפק אם יש איסור אונאה בפחות משתות. אמנם מצינו שנחלקו הראשונים בזה.

ספר החינוך מצוה של"ז

תרעומת דברים ט'. ויתר פרטיה, בפרק רביעי ממציא. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. ועובר על זה ועשה אונאה לחבירו לדעת בשתות או יותר עבר על לאו זה, אבל בפחות משתות התירו זכרונם לברכה להשתכר לתגר מפני תיקון הישוב, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום. ואין לוקין על לאו זה, לפי שניתן להישבון^[מסכת תענית דף 25ב].
ב באב"ד, יוסף עמוד מס 539 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וכן הוא דעת הספר חסידים.

ספר חסידים סימן תקלב

אבל לענין ספק ומסבר שהחידו' תורה עד שנתח סמני שאסרו ובין ובין תגרא אקרי הרי אסור עד שנתח, סתור כנגד עסלו וסורח אבל בריבית אין סורח ועוד שאם תאמר הרי סרויח בשלו הרי ספר חסידים <ברית עולם> יהודה בן שמואל החסיד עמוד מס 103 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לעומת זה מצאנו להדיא ברמב"ן עה"ת שנקט לדבר פשוט שאפי' פחות משתות נמי אסור.

רמב"ן פרשת בהר פכ"ה פסוק יד-יז

ואני חושב עוד סברא, שודאי המאנה את חבריו לדעת עובר הוא בלאו בין במטלטלין בין בקרקעות, שבהן דבר הכתוב אל תונו איש את אחיו במספר שנים אחר היובל, שהוא מזהיר שיקנו וימכרו לפי השנים ולא יונו איש את אחיו. אבל רבותינו דרשו באונאה תשלומין בשתות ב (שמות) משה בן נחמן (רמב"ן) עמוד מס 306הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובסוף דבריו :

בכך, אבל ידעו שניהם ויודיעו זה לזה המספר, כי המכירה היא במספר שנים עד היובל, שגם בקרקעות יש אונאה, בטועים במדה ובמנין ואפילו בפחות משתות וכ"ש במטלטלין. ^א ב (שמות) משה בן נחמן (רמב"ן) עמוד מס 308הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ומדברי הרא"ש מבואר דאף לפי מה שמסתפק לאסור בפחות משתות, אין זה אלא במתכוון לאנות.

רא"ש סימן כ

זה כל כך. דרחמנא אמר אל תונו בכל דבר שיש בו שיווי ממון הזהירה תורה שלא יאנה את חבריו אלא שאמרו חכמים דעד שחות הוי מחילה לפי שכך דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכיון דמי המקח צמצום. ודרך העולם למחול טעותם עד שחות. שאף אם יצא המחלוקת לערער לא יסומו השמאין בשוה זה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה הלכך מקבל עליו שתיקה ואין מערער ומוחל (המוכר). אבל אם המוכר זקי צריך מחצירו והלוקח אין זקי כל כך או אם הלוקח חגר וזקי צריך מקחו יותר מן המוכר אל יאנו זה את זה אם לא שיפרש. חוץ ממצב כל זמן שלא הגיע לכדי אונאה מותר לכתחלה כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 304הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולהלכה, כתב האמרי יושר שרבו המתירים לאנות פחות משתות.

שו"ת אמרי יושר ח"ב סימן קי

אמרי צרוך קם לחי' הציל מרמב"ן עה"ת פי' צחר דפשיטא ליה דאסור להונו צפחות נוסהות אכתי המתירין רצים כיכהו ונמילא דחייב צמי
ב אריק, מא"ר בן אהרן יהודה עמוד מס 146הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אמנם מ"מ לא חלק האמרי יושר על מה שכתוב ברא"ש דירא שמים יחוש לדעת האוסרים.

ויש בשאלה זו נפק"מ לענין הלכות לשה"ר ורכילות כמו"ש החפץ חיים.

חפץ חיים הל' רכילות כלל ט באר מים חיים אות כז

(כו) פחות משתות וכו'. ברין זה היה לי צ"ע מי נימא כיון דלכתחלה אסור לרמותו אפילו בפחות משתות כמו שנפסק בח"מ בסימן רכ"ז ממילא צריך להגיד לו או דילמא כיון דהוא ספיקא רדינא כמו שמובא בהרא"ש בב"מ ראפשר ראפילו לכתחלה מותר בפחות משתות א"כ ממילא אסור מן הדין לילך ולרגל עליו והוא בכלל לישנא בישא ואפשר כיון דספיקא ראורייתא הוא וייל הכא לחומרא לענין אונאה וייל הכא לחומרא לענין סיפור.

[וממש"כ בסוף דבריו דהולכין לחומרא לענין איסור אונאה, משמע דפליג על האמרי יושר שהבאנו. ונאריך עוד בדברי האמרי יושר להלן]

הנה ברא"ש מבואר שהטעם לשיעור שתות הוא מפני שעד שתות דרכו של אדם למחול כי א"א לדקדק במסחר כ"כ.

עוד כ' דהא דמצדד להתיר בפחות משתות הוא משום דלפעמים הלוקח מסכים לשלם יותר מפני שהוא תאב לאותו חפץ. ומזה רוצה הערוך השלחן לחדש יסוד.

ערוך השלחן סעיף ז

להמוכר [ומתוך קושיה כ"ז] עוד נ"ל דבר אחר מדבריו לקולא במיני סחורות שאין כל בעלי חנויות מוכרין אותם בשוה שיש משתכר הרבה בסחורה זו ויש שמסתפק בסועט אין שייך כלל אונאה לכו שמשתכר הרבה כיון שדרך המסחר כן הוא כיון שיש שמוכרים במקחים כאלו דהא הרא"ש ז"ל לא תלה הספק אלא משום דלפעמים הלוקח חפץ במקח זה דאנ"ש סברא לאסור ומשמע ח (חוי"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 93הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

להדיא דאין כאן מוכרין במקח כזה אבל כשיש מוכרין במקח כזה אין בזה צד אונאה ופשיטא שאין להביט על

ח (חוי"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 94הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ונראה מדברי הפתחי חושן (פ"י הערה כה) שלמד דכוונת הערה"ש להתיר אפי' יתר משתות בכה"ג. אולם, נ"ל דהמעין בדברי הרא"ש יראה דמוכר שלא כוון הערה"ש אלא לומר דבפחות משתות ליכא מאן דאוסר

אם יש סוחרים שמוכרים כשער הגבוה . אבל משמע דלא איירי ביתר
משתות. [ובאמת יש להוכיח כן דהא כתב הערוה"ש דהיכא דכולם מוכרים
בשוה, אפי' פחות משתות חוזר. ואילו כאן כ' דכשאנו נמכר בשוה, אין בה
דין אונאה. וא"כ איפוא מצינו דין שתות? הרי אם כולם מוכרים בשוה, אפי'
פחות משתות נמי חוזר. ואם אינו נמכר בשוה, אפי' שתות נמי אין בה דין
אונאה? (אך לדברינו עדיין קשה לדברי הערוה"ש, באיזה אופן נסתפק
הרא"ש בפחות משתות? וצ"ע)]

★ ★ ★

סעיף ז-1

Time Frames and Credit Scenarios

מקורות: משנה בבא מציעא מט ע"ב וברייתא ומימרא דרבא

טור ס"ח, רמב"ם ה"ח, סמ"ע סקט"ז, יז

ש"ך סק"ד

קצה"ח סק"ג

(פתחי תשובה באורך כאן כמה יסודות גדולות)

עיין הגהות רעק"א בדין כדי שיראה אם אין תגר בעיר

ערוך השולחן

עיונים:

בסעיף זה מבואר דלוקח שנתאנה אינו יכול לחזור לעולם. באחרונים האריכו לברר השיעור של 'כדי שיראה'.

שו"ת לחם רב סי' רכו

וזהו דעו שטענה הרי זה חוזר ע"כ ויש להסתפק קל"ה היכל דהיה יכול
לשלוט לעיר אחרת להראותו לחגר ושהם זמן הרבה ואש"כ הלך לעיר
אחרת והראהו שם וידע שנתאנה ע"י אחרים כיון דהיה יכול לשלוט
ע"ד ולא שלט דמחל ודעי לעמי דכחז הסור צ"ס הרא"ש צ"ס נסיתן רכ"ז
דנ"י שהם יותר מכדי שיראה לחגר וז"ל ואם נחשלו ולא חקר לידע
אם נחשלו כלל עיכוב אונס מחל על אונסו ע"כ א"כ הכא נמי כימא
דכיון דנחשלו ולא שלט ע"ד לעיר אחרת להראותו ושהם יותר מכדי
שה"י יכול לשלוט שם ולהראותו דמחל וע"י אחרת נחשלו לי דאפילו שהם
הרבה אין נכך כלום ויכול לחזור אם אחר שהלך לאותה העיר אשר
שם הנקי אשר לו שנתאנה וחזר בו אפילו שלא הלך שם אלא לאחר
זמן פרצה דודאי יש לחלק בין הא' להב' דהרא"ש דהחם כיון דהוא
צ"ע הי"ל לשאול ולחקור וכיון דנחשלו מחל אצל הכא כולי האי טרחה
לשלוט הדבר לעיר אחרת ולהוליך הולאות נכך לא ר"ה לטרוח ומשום
אש"כ לא אע"י דמחל אלא אחר ששלוט לעיר אחרת והראהו לנקי
ומחל אז דודאי מחל אצל כלל הכי לא כדכתיבנא וסגרא נכונה היא
לחם רב די בוטון, אברהם בן משה עמוד מס 187 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בלחם רב מבואר שהלוקח אינו אחראי לשלוח מקחו לבקי ולא נאמר שיעור 'כדי שיראה' אלא כשנמצאו הבקי והלוקח במקום אחד. ולפי דבריו, צריך הדיין לשער כפי ראות עיניו אם כבר עבר זמן שהיה יכול הלוקח להראות לתגר או לקרובו. וכפי הנראה, דעתו לחלוק על דברי תוס' בסוגיין.

תוספות ב"מ דף מט :

בכדי שיראה לתגר או לקרובו. וא"ת א"כ נתת דצריך לשיעורים דפעמים שהם רחוקים ממנו ופעמים שהם קרובים וי"ל דלעולם יש שיעור אחד לפי מה שמלוי רוצה פעמים שיוכל להראות לתגר או לקרובו ואם הם קרובים או רחוקים צענל כך לא יתנו לו שהות לא פחות ולא יותר: **שתות מעות נמי**

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 110 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי מפורש בדברי התוס' דלא איכפית לנו שלא נמצא תגר בעיר שנמצא בה הלוקח ואם עבר זמן שברוב פעמים שייך להראות לתגר, אזלא זכות הלוקח.

ועי' בהגהות חכמת שלמה (נדפס בשו"ע) שהביא דברי התוס' ותמה על מה שלא הובאו דבריהם בפוסקים ויותר על מה שמשמע להיפך מדברי הט"ז.

ובמהרש"ם מבואר שפסק כדעת התוס' בזה.

שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן שז

ה"י חנוך ע"י חפירת הפומי האדמה כנר כחצו החיק' צצית מ"ט ע"ז צדיה צדי שילא לתגר או לקרובו וי"ל וא"ת איכ נחת דצריך לשיעורים דפעמים שהם רחוקים ממנו ופעמים שהם קרובים וי"ל דלעולם יש שיעור אי לפי מה שמלוי רוצה פעמים שיוכל להראות לתגר או לקרובו ואם הם קרובים או רחוקים צענל כך לא יתנו לו שהות לא פחות ולא יותר עכ"ל הרי מובא דיש לשער כפי שהוא עפ"י בוצ וידוע דבזה"ל א"ל לשהות ח' ימים עד שיוודע לאפשר לחקיר ע"י פאקט או ע"ג וגם אם הוא ה"י חנוך הו"ל לחקיר ע"י שיחפו וצפרט דעכ"פ ה"י צאפער לחקיר ע"י פאקט או ע"ג ולכן משך ח' ימים הוא ידאי אחר שיעור כדי שילא לתגר

ג שוואדרון, שלום מרדכי בן משה הכהן עמוד מס 307 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אבל במשך דבריו כ' שאף הלחם רב מסכים לדברי התוס' וז"ל:

ואף למציאת צדקה לחם רב כי רכיו צדין עכר
חכשיו זהב ושיבץ צלזלים עוצות המוצא צדקנים
שלין הכל בקיאלן בזה ויש שיעור עד שיחקור צדקה
למדת והעלה דאף אם שיה יחד מנשיעור שישלח
לעיר למדת יכול לחזור דדוקא אם יביל לחקור
בעירו ונחשלו למדינת דמסחמא מחל משא"כ לשלוח
לעיר למדת דליכא עורח והילכא י"ל דלח לכה
למדת ע"ש שכ"כ מסבא דכפשי וכל הזכיר מדברי
חוס' הכ"ל חזל כחא דלק"מ דודלי צחכשיטין
שמחמלה הוקצו השיעור כפי מדינה למדת י"ל כדבריו
חזל צמחורות שהשיעור צבדי שיהא לחג צמקיעו
או צמקים הקרצו משערינן כפי שיעור שחפשיטין
רוב ולכן כ"ל פשוט דצדקין דידן צושך ח' ימים
ג שוואדרון, שלום מרדכי בן משה הכהן עמוד מס' 307ה'דפס ע"י תכנת אוצר החכמה

המהרש"ם רוצה לחדש שסברת הלחם רב אינו אלא בתכשיטין
וכדומה שבדרך כלל אין תגרים נמצאים כ"כ.

לעומת זה נראה ברור שהערוך השלחן לא פסק כדעת התוס'.

ערוך השלחן סעיף יח

כיש מי שחולק בזה וכן ג"ל בשארי בחורות יש להחזיר
ממדת חסידות גם אחר זמן שיראה לתגר אם לא שהמוכר
יודע שהלוקח ידע ומחיל ואם נתברר להמוכר שהלוקח
לא הראה לתגר שלא ענה על דעתו שיש בזה אונאה
נראה דגם מדינא חייב להחזיר לו האונאה גם לאחר זמן
וכ"ש כש-לוקח דר במקום שצריך זמן מרובה עד שיוזמן
לו תגר להראותה שצריך להחזיר לו דויל בטר מעמא
ח (חוי"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס' 96ה'דפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולכאורה דעתו לסמוך על דברי הט"ז בזה.

עי' רמ"א שכ' דמי שיודע בשעת מקח שהוא מתאנה, אעפ"כ יכול
לחזור בו עד כדי שיראה לתגר. ועי' ב"ח אות ט וקצוה"ח ס"ק ה. אולם, עי'
בהגהות חכמת שלמה שכ' דיש לחלק בין אונאת לוקח לאונאת מוכר. וכן
מבואר באור החיים ריש פרשת תולדות.

אור החיים פרשת תולדות

(נג) וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכוֹרָתוֹ הָאֶרֶץ הַחֹדֶרֶת הַמְּכִיר
עֲקִימָה הָיָא בִּידוֹ מַעֲשִׂים עֲכָבְנוּ
וְהָגַם עַל מֶכֶר אֶל לֹאֲוָסוֹ וְהָגַם עֲמֹכֶר דְּבַר שׁוֹם
מֵאֵה מְנָה בְּמֵנָה זֹה לֵךְ לַשּׁוֹן מֵהֲרִי"ק אִם מֶכֶר מִפְּנֵי
דְּוֹחָקוֹ וְלֹא בְּמִכִּירָתוֹ יוֹחֵד מִכְדִּי עֲהֲדַעַת טוֹעָה עֲנִיכֶר
שֶׁמֶפְנֵי דְּוֹחָקוֹ הוֹלֵךְ לִלְזֹל אִינוּ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ דִּידַע וּמַחֲל
עֲבִ"ל וּמַעַת' הָגַם עֲמֹכֶר דְּבַר מוֹפְלָג הָעֵרֶךְ בְּלִגְיָמָה אַחַת
עַל גִּוִּיד מְנוּכְרוֹ מֶכֶר כְּמוֹ שְׁגִיל' הוּא שֶׁעָתוֹ בְּאוֹמְרוֹ הָגַם
הוּא הוֹלֵךְ לְמוֹת וְאִין לִךְ דְּוֹחָק גָּדוֹל מִזֶּה עוֹר צִיד עוֹר וְכָל
אֲשֶׁר-לֹאִים יִתֵּן צַעֲדֵי-פֶסֶס: וְהִנֵּה זֹלַת הַמֶּלֶךְ' זֶה לֹא הִי'
מֵאִתּוֹת לִיעֲקֹב לִזְכוּת בְּבִכּוּרָה מִיָּד עָשׂוֹ וְעַל עָשׂוֹ אֶתֶר
עֵטֶר, חֲיִים בֶּן מֹשֶׁה עֲמוּד מֵסֵ 73 הוֹדַפֵּס עִי תַכְנֵת אוֹצֵר הַחֲכָמָה

סעיף ז-2

Claiming Onaah after the time limitation

מקורות: ע' למטה בעיון ע"ד המחבר

בדברי הרמ"א הי' יודע, ע' בבא מציעא נא ע"א ההוא דנקט וורשכי

סמ"ע סק"י"ח, קצות ונתיבות שחולקים

(ועיין בפתחי תשובה)

עיונים:

במחבר כתב שאם הלוקח מברר שהיה לו אונס ולכך לא הראה המקח לתגר, יכול לבטל אפי' לאחר זמן של כדי שיראה לתגר. וממ"ש 'ואם יברר', מדויק שאינו נאמן בטענתו שנאנס אא"כ יברר בראיות. וצ"ע שהרי הלוקח טוען טענות ברי שנאנס. והמוכר אינו יודע ואין לו אלא טענת שמא. ומזה הק' המחנה אפרים.

מחנה אפרים סימן כב

מנכר שאירעו אונס יכול לחזור צו עדיין עכ"ל. ולכאורה צריך להצין אמאי צריך צירור דהוי איהו צרי ואידך שמא וצקה"ג נראה סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 126 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דצרי ושמא צרי עדיף, וכ"כ הרצ בעל התרומות בשער מ"ז ח"ד סי' ג' וז"ל ומסתברא דדוקא כי שתיק ולא תבע ניהליה באותו ימרת הוא דאין חייב להחזיר, אבל אי אחי צמר הכי ואמר טופיינא ימירת' יהצית לך וטעימתי אע"פ שהוא צכדי שאין הדעת טועה ויש לנו לומר דילמא מעיקרא יהצינהו ניהלי' בתורת מחנה והשתא הוא דקא צעי למהדר אפ"ה מחזירין לו דאיהו צרי ואידך שמא וצכולא גמרא קי"ל צרי ושמא צרי עדיף עכ"ל. (א"ה כיון סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 127 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובדברי משפט הביא קושיית המחנה אפרים. וכ' לתרץ:

דברי משפט

**מלחם אם סופן למד כן טעמי חייב להחזיר ואפס דלא כנא כיון
למלחם לא מריח פסוס כדי לזין לוקם נאמן למד דכ' אונם ותרץ לנרר
דריב אונם:**

דברי משפט אורבאד, חיים בן יצחק איצק עמוד מס 256הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כוונת הדברי משפט דאפי' אם נאמר דבכה"ג אמרי' ברי ושמה, ברי
עדיף, היינו דווקא כשטוען מילתא דשכיחא. ולפיכך כשבא בטענת אונס
שהוא מילתא דלא שכיחא, אינו נאמן אפי' בטענת ברי.

ע"י ש"ך סק"ב שכ' בשם הג"א דשיעור כדי שיראה אינו אלא כששילם
הלוקח בעד מקחו. וכן פסקו הרבה פוסקים. וע"י פתחי תשובה סק"ב שהביא
ב' טעמים לזה. [וכדאי לעיין בפתחי תשובה לכה"פ עד שמביא דברי
המשכנות יעקב] ומדברי הפוסקים היה נראה דכל זמן שאינו משלם, יכול
לחזור בו לעולם. אולם, הערוך השלחן לא כ' כן.

ערוך השלחן

שתחת ידו' ומ"מ יראה לי דאם נשתמש בהמקח זמן
מרובה ודאי מחיל דאל"כ אין לדבר סוף ואין זה סברא
כלל ואפי' יש לו מינו שהיה יכול לומר פרעתי לו המעות
אינו נאמן לומר שלא מחל במינו זה דמינו במקום חוקה
אלימא לא אמרינן דבלא"ה יש חולקין על עיקר דין זה
ואין מחלקין בין מכירת מזומן להקפה וגו' דלא קי"ל כן
מ"מ בנשתמש זמן מרובה ודאי דמחיל וכן נראה אם

ח (ח"י"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 94הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי מבואר שאין דעתו סובלת שיכול להשתמש בה לעולם ולא יהיה
בה אומדנא דמחל. [ומש"כ דהוי מגו במקום חזקה אינה אלא לטעם הש"ך
שנאמן לומר שלא מחל במיגו. ונראה שסובר הערוך השלחן שאין לסמוך על
הסברות אחרות מאחר שמוכח שלא הסכים הש"ך לסברות אלו]

הסמ"ע בסקי"ח כ' דדינו של הרמ"א שייך אפי' ביתר משתות. [ונראה
שכן למד הב"ח ולכן קשה לו מסוגיא דב"ב דכדי שאין הדעת טועה ודוק].
אולם, הנתיחה"מ הוכיח מדברי הט"ז שסובר שלא כ' המרדכי (שהוא מקור
לדברי הרמ"א) דבריו אלא בשתות אבל ביתר משתות ודאי אמרי' דמחל. וכן
הוכיח המחנה אפרים מסברא.

עיי קצות החושן סק"ה שהקי' על הב"ח ממסירת מודעא דאינו מועיל בלא ראי'. ועיי' נתיבות המשפט שתמה על השוואת הקצות. וכן הק' הדברי חיים מטעם אחר.

וְנִרְאָה כְּוֹנֵנָה בִּצְ"ח דְּרוּקָא הָתֵם דְּמֵאחַר כִּסְלָא חֹסֵר מְדַעָה אִי
לְבַטֵּל הַמִּתְקָה וְלֹא הִי כְּאִזּוֹ לְוַחַר שֶׁהִיא אוֹגֵם מְחִילָא הַתְּקִינָה
מְדַעָה לֹא מֵהִי חִידִי דְּלִמְחָא לֹא הִי אוֹגֵם וְעֵצוֹר הַמַּעֲוֹת שֶׁאֵלֶּיךָ לִיד
בְּשַׁעַח מְכִירָה חֹסֵר וּמְצוּרָה (בְּסִי ר"ה הִכְל) תִּשְׁאֵל הִכָּא אִף יִדְע
שֶׁהִי [42]
דְּבָרֵי חַיִּים אוֹרְבָאד, יִצְחָק אֵלֶּיֶךָ בֶּן חַיִּים עֲמוּד מִס 442 הַהוּדֵפֶס עֵינִי תִכְנֵת אוֹצֵר הַחֲכָמָה

שהי' אונאה מ"ת אם לא הי' חגיד לפני העדים שאינו מוחל הי' ג"כ צידו לחצונו אונאחו והיה יכול לומר שלא ידע שיש אונאה וחמילא גם צאותר לפני העדים שאינו מוחל אונאחו יכיל לחצונו אח"כ דמי אונאתי והא דברי חיים אורבאך, יצחק איצק בן חיים עמוד מס 443הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובאמת שדברי הקצות צריכים ביאור אלא שאין כאן מקום להאריך
בדיני מודעא.

סעיף ח

When a merchant claims Onaah & more on time limitations

מקורות: בבא מציעא נא ע"א-ע"ב מימרות דרב נחמן

רמב"ם, נתיבות סק"ה

(פתחי תשובה סק"ה)

סמ"ע ס"ק יט, ש"ך ס"ק ה'

(פתחי תשובה ו')

סמ"ע ס"ק כ', קצה"ח ונתה"מ

עיונים:

כ' המחבר דשיעור של כדי שיראה לתגר אינו שייך אלא בלוקח שיש לו המקח תחת ידו. משא"כ מוכר, אינו יכול להראות לתגר מפני שאין המקח בידו. ועי' בנתיב"מ סק"ה שכ' דכשהמקח עדיין תחת ידו דמוכר (כגון שהקנה בסודר וכדומה), הסברא הפוכה דשייך שיעור כדי שיראה למוכר ולא ללוקח. אולם, בפתחי תשובה ס"ק ה' סבר כוותיה לגבי לוקח (שיכול לחזור לעולם עד אחר שיגיע המקח לידו ויעבור שיעור כדי שיראה) ופליג עליו לגבי מוכר וסובר דגם המוכר יכול לבטל אחר זמן כדי שיראה. וטעמו משום הסברא שהביא לעיל בסעיף ז דכל זמן שהמקח בידו, אינו נזהר לבדוק בשער. [ויש לעיין בדעת הרשב"א שאביא לקמן דלדעתו לא פלוג רבנן ומוכר לעולם חוזר]

ולהלכה, פסק הערוך השלחן כדעת הנתיב"מ.

ערוך השלחן סעיף יא

שהיה אומר שלא נתאנה כלל [נס"מ] ואם הקנין היה בק"ם והמקח הוא ת"י המוכר הוי להיפך דהמוכר אינו יכול לחזור בו אם נתאנה רק עד כדי שיראה לתגר והלוקח יכול לחזור בו אם נתאנה עד אחר שיבא לידו וימתין כדי שיראה לתגר [שם] ובאונאת קרקעות אין

ח (ח"י"ב ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד כ"ט 94הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בשו"ע פסק כדעת הרמב"ם דהיכא דאין במינו שינוי, גם המוכר אינו יכול לחזור אחר שיעור כדי שיראה. וכן פסק המחבר בסוף הסעיף דאם נודע דאיתרמי ליה זבינא כזבינתיה, שוב אינו יכול לחזור בו. אולם, הרשב"א (הובאו דבריו בקיצור בב"י כאן) חולק על ב' דינים אלו.

רשב"א בבא מציעא דף נא.

טעין וטענתיה טענה. ואלמלא שאמרה הרב ו"ל הייתי אושר דמוכר לעולם חוזר רבין דלא ידע אי טעה אי לא טעה עד דסתמי ליה זבינתא כזבינתיה ולא טעו רבנן למהיב שיעורא, אטרו דלעולם חוזר כדי שלא תחלוק בשעורין. והרמב"ם ו"ל כתב שאם
11234567 תוס' חסד
1234567 תוס' חסד
ב"מ אבן-אדרת, שלמה בן אברהם (רשב"א) עמוד מס 109 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והיה נראה דדעת הרשב"א אינו נוגע למעשה מפני שהיא שיטה יחידאה כנגד רוב ראשונים וגם אין דעתו מוזכר בפוסקים. אולם, מצינו שלכמה אחרונים יש נפק"מ לדינא.

המהרשד"ם דן בציור שנודמן למוכר זבינא כזבינתה ולא תבעה אונאתה. ואחר זמן באה לתבוע אונאתה. וע"ז כ' המהרשד"ם:

שו"ת מהרשד"ם חח"מ סי' קעד

אך אע"פ ש'מקום למקטק טכחז סרז מ"ע ספרטציא ז"ל חולק דדבר ואע"פ ש'מסכר"י קלון כ"י דנקטין דלא כוחים מ"ע ח"י בחנתי הרב' פעמים טעמתי מפי מורם ז"ל שסיס טוקל סכרת סכטציא כמעט כרוב טלח ספוסקים ולכן ח"י אומר טכחז כיון שסיס מוחזקת בקומו חס טעמון טכחלכס צעלס צטצי סעכירס יכולס סיל טחלמר קי"ל ככרטציא ולס טכטצט טחיל סונלס מד כדי
11234567 תוס' חסד
1234567 תוס' חסד
חח"מ מדינה, שמואל בן משה די עמוד מס 115 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי מצינו דלמהרשד"ם יכול המוחזק לטעון 'קים לי' כדעת הרשב"א אע"פ שהוא שיטת יחיד בדבר. לעומת זה, יש כמה אחרונים שנחלקו עליו וכמו שנבאר.

ועי' ש"ך ס"ק ה שהביא דעת המהר"י בן לב דבמכירת קרקע אין לחלק בין מוכר ללוקח מפני ששניהם יכולים להראות לתגר. ויש מי שאומר דלדעת הרשב"א אינו כן כדי שלא תחלוק בשיעורים:

שו"ת מהר"ם די בוטון סי' נא

**החנני' עוד כתב החכם הפוסק נרו והאריך לומר מועם דמוכר לעולם חוזר דבר
גם כן חוזר המוכר לעולם אף על פי דעבר זמן רב ואף על גב דראה מ"ה הר"ב
זל ח"א סימן ק"ה דמוכר לעולם חוזר לא סייך בקרקע כיון דאינו לא כיד הלוקח ולא כיד
המוכר וכסס שהלוקח אינו יכול לחזור רק עד שיראה לתגר וכו' מפני שהיה יכול להביא
תגרים להראותו כך המוכר היה יכול להביא להראותו והוא דבר באה ראוי למי שאמר
וכן כתוב בספ' בני שמואל מהר"ם ח"א ז"ל כסימן כ"ט דבקרקע לוקח ומוכר שוין וברור
הוא יכל מקום דבה החכם המוכר נרו לחלות עצמו בדעת הרשכא זל שכתב בשמו
ה"ה ח"א זל בפ"ב מה מכירה דמוכר בכל זמנו לעולם חוזר כדי שלא תחלוק כשעורין ע"כ
ובהור החכם הפוסק נרו דאכל מה שכתב ה"ה ח"א זל קודם קאי שחולק הרשכא אפילו
אריטא דאחריו ליה למיכר וכיכתא בזכינתיה שכתב סר"ף זל דאינו חוזר חלוק עליו
הרשכא דחוזר ולמד ממנו החכם הנ"ל בקרקע דס"ל להרשכא זל דחוזר מוכר לעולם
אע"פ שיכול להראותו לתגר מיד:**

שאלות ותשובות <מהר"ם די בוטון> בוטון, מאיר בן אברהם די עמוד מס 206 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי הביא דעת חכם אחד דלהרשב"א, אף בקרקע חוזר המוכר לעולם.
ולבד ממה שיש לפקפק ע"ז, מבואר שדעתו שיכול המוחזק לטעון 'קים לי'
כהרשב"א (וכמו שכתבנו בשם המהרשד"ם).

וע"ז חלק המהר"ם די בוטון בתוקף:

**ולער' לא נהיר ולא כהיר כל חדא דהן לויסי כדכרי דהרשכא פליג בכול מילת' וגם
בקרקע באמ' דמוכר חוזר לעולם מה שאינו כן כמו שאמר איך ראוי בדפ' יחידאה
לנ' קים לי כיון שחלקו עליו דכו' דמכר וכל עמודי הסודא' הריף והרמב"ם והרא"ש וכמ"ס
מוהר"ק שרש קמט דלא אמרינן קים לי כדכרי היחיד נגד כל חכמי יס' וכ"כ כאן מוהר"קא
ח"א ב"ד נ"א ונראה דככל הני דכוותא בקיטובין ודלא כהרשכא ע"כ ועוד דהרשכא אינו**

שאלות ותשובות <מהר"ם די בוטון> בוטון, מאיר בן אברהם די עמוד מס 207 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וכמו כן פסק בשו"ת פני יהושע שכי' על שאלה זו:

שו"ת פני יהושע ח"ב סי' צט

ועתה אוסיף להפליא עליו אשר צנח צבין גדול על יקוד רעוע דנסי דהוי כדצריז דהסוגיא אפסר לפרש צחרי אכפי מיע כיון ששלשה עמודי ספוראס אשר כל בית ישראל כבון עליהם סלא סמס סרייף וסרמציס וסראי'ס זיל וססכיס פספס סרמצי'ן זיל אשר כחצ סריצ'ס צחסוצחו סיי' תייד סכל דצריז כגחלי אס ועליו קומכיס צקטלוניי'ל מפרשים דלא כסרסצי'ל פסיס'ל דסרסצי'ל סוי יסידלס לגצי'סו ולית דסס לדצרי'ן וכן ססכיס מסי' קלרו זלס'ס צציי' וצסי'ע ואיכ נפל כל סצנין ואין כאן ססיקל כי'ל ודלי דודלי וזלי דצרוך לן כולם תלמודא סכי ואצי'ג דסראי'ס לא סצי'ל מסתלמוד מסי' פני יהושע >שו"ת< יהושע בן יוסף מקראקא עמוד מס 322 חוד'ס ע"ל תכנת אוצר החכמה

וכיון שאנו רואין שרוב פוסקים דוחים דברי הרשב"א וגם המחבר אינו מזכיר דבריו, נראה דאין לחוש לדבריו.

במחבר כ' 'אם נודע שבא לידו כממכרו וידע שטעה, ולא תבע וכו'. וקצת משמע דאפי' אם נודע לנו שנזדמן לו כממכרו אבל אין אנו יודעים שהכיר בטעותו, עדיין יכול לחזור בו. אולם, מבואר בשו"ת מהרי"ט דמיד שנודע לנו שנזדמן לו זבינא כזבינתיה, נוכל לומר שודאי הכיר בטעותו ואם לא תבע, ודאי מחל.

שו"ת מהרי"ט חח"מ סי' יט

התחת דמחמרי עד דרמי ליה זצינחא כזינחיה. אס נתצר
שצאח לידו סחורכ אחרת כמוחכ ואומר לא בספקתי לידע שומחכ
צודאי עד שחזר צו המוכר מלמכר או שחליתי שנמכר ציוקר לפי
שכיה הלוקח להוע אחריה מי אמרין שיכול לחבוע כונחתו מאחר
דלא אחידע ליה ונאמן צככי או דילמא לא מבימנין ליה.
ומסתברא דלא מבימן לומר לא חקרתי עליה ולא ידעתי שטעיתי
שהרי אמרו דמוכר עד דמחרמי ליה זצינחא כזינחיה וכרי זכ צא
לידו זציניה ממש ואס לא עכשיו אימתי דלא עדיף מלוקח שכיח
יכול להראות לתגר ונתעלל ולא הראה שאין לו דין כונחא ולא
יפו כחו של מוכר יותר משל לוקח אלא לפי שאין מקחו צידו
שישאל עליו עד דרמי ליה זצינחא כזיניה וכן מוכח מסגנון לשון
הגמרא דקאמר מאי טעמא לוקח מקחו צידו כל כיכא דאזיל
מחוי ליה ואמרי ליה מוכר דלא נקט מקחיה צידיה עד דמחרמי
ליה זצינחא כזינחיה לידע אי טעי ע"כ. משמע דכי איתרמי ליה
זצינחא כזינחיה הוי ליה כמקחו צידו דכל כיכא דאזיל מלי מחוי
ליה ואס נתעלל ולא הראה ולא חקר איכו דאפסיד הנפשי. ולשון
ב טראני, יוסף בן משה (מהרי"ט) עמוד מס 224 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

סעיף ט

Price Change Due to Market Fluctuation

מקורות: טור סי"א בשם הרא"ש

סמ"ע סי"ק כא

נתיבות המשפט סי"ק ז'

קצות החושן סי"ק ז'

נתיבות המשפט סי"ק ח'

(בענין מוכר מפני דחקו : קצה"ח ה', ולהלן סעיף כא, ונתה"מ רס"ד
ביאורים סק"ח, ופתחי תשובה כאן סי"ק ט)

ערוך השולחן

עיונים:

כ' המחבר וז"ל 'בד"א, כשלא נשתנה השער. אבל אם נשתנה השער
ומפני כך רוצה לחזור בו, אינו רשאי. 'ע"כ לשון המחבר. וכדי לברר תמצית
הלכה זו, נעתיק כאן הראשונים שהם מקור דברי המחבר (כמבואר בב"י).

רש"י ב"מ דף נ:

זה וזה. חונאה וצטול מקח: לא שנו. נכדי שיראה: אלא לוקח. שמקחו צדו ויכול להראות: מוכר. שאין צדו מה להראות ולמנוק
אין מכיר צאונתו עד שיראה טלית אחרת כדמותה נמכרת צדמים יקרים הלכך לעולם חוזר אם לא נתייקרו טליתות צדמים:

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 112 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרמב"ן עמד על לשון רש"י וממנו דייק חידוש להלכה כדלהלן:

רמב"ן שם

טליתות בינתיים, ונראה שר"ל שאם נתייקרו
עכשיו טליתות יותר משעת המכר שאינו יכול
לחזור בו, שא"א לומר עד עכשיו לא הכיר
באונאתו ועכשיו ראה טלית אחרת שכמותה
נמכרת בדמים יקרים והכיר באונאתו שהדי
נתייקרו טליתות²⁸⁶ אלא בשעת הזול ראה והכיר
ושחק עד עכשיו וכבר מחל²⁸⁷.

בבא מציעא משה בן נחמן (רמב"ן) עמוד מס' 178 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בפשטות כוונת הרמב"ן דמיד שנתייקרו הטליתות, שוב אין למוכר
היכי תמצא לברר שנתאנה וממילא אינו יכול לחזור בו [ומה שק' על זה נביא
לקמן מהשיטה מקובצת].

ברא"ש כ' ג"כ דאינו יכול לחזור מחמת שינוי השער.

תשובת הרא"ש כלל קב סימן ד

ומה ששאלת הא דאמרינן בפרק הזהב¹ מוכר לעולם חוזר,
עד מתי יהיה זה. ועוד איפשר שהאדם דחוק לפי
שעה וימכור שזה סלע כדינר מפני דחקו וכשיזדמנו לו מעות
יחזיר המקח. וכן פעמים שהשטר משתנה וכשיראה המוכר
שהוקר השטר יצטל המקח.

מתוך דברי רי"ף² יתברר כל זה כי הוא כתב אצל מוכר
לעולם חוזר מאי טעמא לוקח נקיט מקחו צידו וכל
היכא דאזיל מחוי ליה אי טעה או לא טעה, מוכר ליכא
מקחו צידו [אלא] עד דמתרמי ליה זבינא כוזבניה וידע אי
טעה [אי לא טעה הילכך לעולם חוזר עד דמתברר
דמתרמי ליה זבינא כוזבניה] וידע דטעה ולא קא הדר
ציה. ומזה יש ללמוד כיון דחזרת המוכר לעולם אינה אלא
בצדל-שאנו חולין שלא נחזר לו טעותו עד עתה, הילכך
מפני שינוי השטר אינו יכול לחזור. וגם אם זלזל במכירתו

שאלות ותשובות הרא"ש > מכון ירושלים > אשר בן יחיאל (הרא"ש) עמוד מס' 473 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אמנם, יש לדייק מדבריו דדווקא כשאנו חוזר אלא מפני שנתייקר, אז אין שומעין לו מפני שלא קפיד על מה שנתאנה בשעת המקח. אבל אם יטעון שמעולם לא היה דעתו למחול אפי' קודם שנתייקר, משמע דס"ל דיכול לחזור. ויותר מזה יש לומר דלא איירי הלכה זו אלא כשלא היה שיעור אונאה כלל בשעת המקח. ודווקא אחר שנתייקר יש שיעור אונאה. וע"ז כ' הרא"ש דתביעת אונאה תלוי דווקא בשעת המקח [וכמעט אין בזה חידוש ונאריך בזה עוד לקמן]. וכן למד הנהיבות המשפט (סק"ז) וכ"פ הערוך השלחן.

ערוך השלחן

יב בד"א שהמתאנה יכול לחזור בו כשלא נשתנה השער ויש בזה אונאה אבל כשהאונאה הוא טפני שעתה נשתנה השער, ומפני כך רוצה לחזור בו אינו רשאי כיון שבשעת הקנין לא היה אונאה ואם המתאנה אומר שנשתנה
(לוח"ח 1124567)
ח (חוי"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 95הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והמהרי"ט כ' דא"א ללמוד כזה בדברי הרא"ש שכל בר בי רב יודע דהיכא דליכא שיעור אונאה בשעת המקח, שוב אין לנתאנה טענת אונאה (ובר מין דין היא גמ' מפורשת וכמו שנראה לקמן בסעיף י). ומכח קושיא זו כ' חידוש נפלא בדעת המחבר (וכמו שהביא הנהי"מ דבריו בקיצור).

שו"ת מהרי"ט סימן יט

מכ לי לא נתייקר. וגררר דלא אמרינן מוכר נעולם חוזר עד דמתברר לו דאיתרמי ליה זצינא כזינתיב חלא כשלח נשתנה השער ולא נתייקרו החפצים דאז אמרינן מסתמא לא איתרמי ליה ולא ידע דאס ידע למכ שתק ולצסוף נווח מעיקרא מאי סבר ולצסוף מאי סבר חבל כשנתייקר לא מבימנין ליה שלא מזדמן לו כל אותו הזמן דדילמא איתרמי ליה וידע ומחל וכו' דחוצע עכשיו מפני שנתייקר כוא ומספקא לא מצטלין מקחא דכרי כששכח לוקח עד שיראח לתגר לא מבימן לומר חנוס כייתי עד שיברר חונסו דכח לצטל במקח עליו כראיח חלא צמוכר לא כיון דאין מקחו בידו אמרי' מסתמא עד כשתח לא איתרמי ליה מדלא נווח כמו שנווח עכשיו וכיכא דאיכא חמתלאח על מכ שכו' נווח עכשיו מפני שנתייקר תו לא מבימן. ומתוך דברי תשובת ב טראני, יוסף בן משה (מהרי"ט) עמוד מס 225הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דעת המהרי"ט דאפי' אם נתברר לנו ע"י עדים שהיה שיעור אונאה בשעת מקח, אעפ"כ אינו יכול לבטלו דאמרינן מסתמא איתרמי ליה זבינא כזבינתיה והכיר באונאתו ומחל.

בשו"ת השיב משה האריך לתמוה על דברי המהרי"ט ובפרט דלא משמע כדבריו כלל בדברי הרמב"ן שהבאנו. ובסוף כ' דאף לדעת המהרי"ט לפעמים יכול לחזור בו אף שנשתנה השער.

שו"ת השיב משה סימן קב

אין מוחזק יכול לוותר קים לי וכנראה צדד לאף מהרי"ט לא אמר רק צ"ע זמן ארוך מאוד דלא מסתבר לצדד ארוך לא ראה כמותו נמכר בשוק וגם נסתנה השער דזה הוי נמשך כעו דאמרינן דשכוי סצרים מליין לכך לריך מתחלה להציא ראי' ה"כ צדדן ארוך מלי' שיראס כמותו נמכר בשוק וצדדא כמותו נמכר בשוק קני כמזולא צד"ע ק"י רכ"ז ק"י ה' איכ' צד"ע אין לריך הלוקח שיהא מוחזק להציא ראי' דסדור צד"ע לסחוקה. ומהכי ג"כ צדדן כמ"ס רציוו אציגדור חכתן סס צדדכי ק"פ סודרי ודוק דודאי צדדן ארוך ע"פ רוב רוחם כמותו נמכר או דמטא לידו זבינא כזבינא וכן מצולא מלשון מהרי"ט ט"ז ח"ל חזל נכחיקר לא מהמכין ל"י שלל כדדמן לידו כל איתו סזמן עכ"ל וכן כתב אח"כ דמיעול הוא וכי אחר עשר שנים מור' ע"ס. השיב משה טייטלבוים, משה בן צבי הירש עמוד מס 234הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולפי דברי ההשיב משה, אם חזר בו המוכר תוך כדי שיראה לתגר, פשיטא דיכול לחזור אפי' אפ נשתנה השער.

ברמ"א כ' דהיכא דנחלקו המוכר והלוקח אי נשתנה השער, על המתאנה להביא ראי' שלא נשתנה. ועי' נתיבות המשפט סק"ח. [ולדעת המהרי"ט שהבאנו, צ"ל דאיירי כשאנו יודעים שלא איתרמי למוכר זבינא כזבינתיה דאל"כ, אפי' אם אנו יודעים שנשתנה השער, אינו יכול לחזור]

בסוף ההלכה כ' המחבר דהמוכר מחמת דוחקו יותר מכדי שהדעת טועה, ידע ומחיל, ואינו יכול לחזור. ומפשט לשון המחבר נראה דבעינן ב' תנאים. א] מכר מחמת דחקו. ב] זלזל יותר מכרי שהדעת טועה.

אמנם, האחרונים פקפקו בזה ממה דאיתא בגמ' ב"ב.

גמ' ב"ב דף עז: - פ.

מתניתין 'באדוקין בו: מכר את הצמד לא
מכר את הבקר וכו': היכי דמי אילימא דקרו
לצימרא צימרא ולבקר בקר פשיטא צימרא
זבין ליה בקר לא זבין ליה ואלא דקרו ליה נמי
לבקר צימרא כוליה זבין ליה * לא צריכא
באתרא דקרו ליה לצימרא צימרא ולבקר
בקר ואיכא נמי דקרו לבקר צימרא ר' יהודה
סבר הדמים מודיעין ורבנן סברי אין הדמים
ראיה^(ז) ואי אין הדמים ראיה ליהוי ביטול מקח
כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 164 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וכי תימא ביטול מקח לרבנן לית להו ולא
והתנן^(ז) רבי יהודה אומר המוכר ס"ת בהמה
ומרגלית אין להן אונאה אמרו לו * לא אמרו
אלא את אלו מאי אין דמים ראיה נמי דקתני
דהוי ביטול מקח ואיבעית אימא * כי אמור
רבנן אונאה וביטול מקח בכדי שהדעת
טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה לא
אימור מתנה יהב ליה: **מתני'** המוכר

כד בבא בתרא תלמוד בבלי עמוד מס 165 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מלשון הגמ' משמע דכל שזלזל יותר מכדי שהדעת טועה, לית ליה
טענת אונאה אפי' כשלא מכר מחמת דוחקו. [ובאמת נראה שכן למדו הב"ח
והקצות החושן סק"ה עיי"ש ודוק].

ובאמת כן מבואר בלשון השו"ע עצמו דלא בעינן שיהא מוכר מחמת דוחקו.

שו"ע סימן רכ סעיף ח

ח * ככל אלו הדברים שו אין הדמים [ז] ראוי שזאם טעה בכדי שהדעת [ח] טועה יש
לו אונאה או ביטול מקח כדן כל מוכר ולוקח * ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה לא
בטל המקח שזה מתנה נתן לו: הנה (ב) [ט] [יח] ודוקא במקום שקורין לבקר בקר ולצמד צמד אבל אם
חוי"מ ג קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 159 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

האחרונים כ' הרבה ביאורים בדברי המחבר ואעתיק ב' מהלכים.

שו"ע ערוך הרב הלכות אונאה

ד' ו' וכשמפרש בן מותר אף אם האונאה היא שתות או יותר : ואם האונאה שמתאנה הסוכר היא גדולה כ"כ בכדי שאין הדעת טועה כלל אין צריך לפרש לו כי ניכר הדבר שזולזל במספרו מפני דחקו למעות ח וכן בהע"ב הסוכר כלי
ו (חו"מ, שו"ת, הוספות וחידושים) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי עמוד מס 23 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

השו"ע הרב למד דממה שהוא מוכר ומזלזל יותר מכדי שהדעת טועה, אנו יודעים שמוכר מחמת דוחקו. [ולדבריו, זהו כוונת הסוגיא בב"ב]

מנחת פתים

ק"י ר"כ ולמה לי לטעמא דמוכר מחמת דחקו ונכאס דסא
טעמא דלא הוי אונאס דצדק שאין הדעת טועה משום
דמחנה יסיצ ל"י חצל צמוכר מחמת דחקו ולא היה לו
עלה אחרת ל"ש לומר כ"כ מחנה יסיצ ל"י דסא הוא כותן
צע"כ ולא צדקון כפשו וק"ל דעכ"מ ל"ש אונאס מח"ע
גוסא דמחמת דחקו גמר ומקנס אף שאינו מוחל צדקון
יו"ד, אה"ע, חו"מ אראק, מאיר בן אהרן יהודה עמוד מס 282 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדברי המנחת פתים, כשהוא מוכר מחמת דוחקו, יותר מסתבר לומר שיש לו טענת אונאה. וכוונת המחבר לחדש דאף בכה"ג אמרי' דמחל.

סעיף יד

Merchant Claims of Onaah

מקורות: בבא מציעא עו ע"ב

רמב"ם מכירה יב, ח

נתיבות המשפט ס"ק ט

עיונים:

בשו"ע כ' דאפי' בתגר שנתאנה, יש לו תביעת אונאה ואין אומרים דמסתמא ידע שנתאנה ומחיל. ודין זה שייך אף היכא שאנו יכולים לתלות שיש לתגר סיבה למכור בפחות מדמיו. ודבר זה מבואר בדברי המאירי.

בית הבחירה בבא מציעא דף נא

דף נ"א ע"א זה שפסקנו ^{וי} שאף התגר יש לו אונאה אף בתגר שידוע בודאי שהרגיש באונאתו הוא נאמר כן ואפי' בספסר שקונה ומוכר מיד ליד תמיד והיה לנו לומר שמאחר שהוא יודע בדמיה שהרי קנאה מיד ולא שהה בין קנייתה למכירתה כלום כבר ידע ומחל, אינו כן אלא כל שנתאונה הרי הוא בדין אונאה על הצדדין שהוכחנו. ^{אפי' התוס'}
^{ב"מ מאירי}, מנחם בן שלמה עמוד מס 205 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ונראה מדבריו דמה שיש אונאה בתגר אינו משום דחיישינן שטעה אלא אפי' כשאנו יודעים שלא טעה, יכול לתבוע אונאתו. ואפשר דס"ל שהדין חזרה הוא מתקנת חכמים ולא איכפית לן שידע התגר בשעת מעשה וצ"ע.

לעומת זה מבואר בערוך השלחן דס"ל דהא דיש אונאה בתגר, הוא מפני שחיישינן שטעה.

ערוך השלחן

**מִן כֶּשֶׁם שִׁישׁ אוֹנָאָה לְהַרְיוֹט כֵּךְ יֵשׁ אוֹנָאָה לְתַגֵּר אַע"פ
שֶׁהוּא בָקִי אֵין אוֹמְרִים דְּמִסְתַּמָּא יָדַע וּמַחִיל דְּכִיּוֹן
דְּהַאוֹנָאָה נִתְבַּרְרָה אֵין לָנוּ לְהַעֲמִיד דְּבַר עַל אוֹמְדָנָא בּוֹ
שְׂכֻמָּה פְּעָמִים אִף הַיּוֹתֵר בָּקִי נוֹפֵל בְּמַעֲוֹת וִירָאָה לִי
דְּכֶשֶׁה־מוֹכֵר הַגֵּר וְהַלּוֹקֵחַ טוֹעֵן שִׁידַע בְּאוֹנָאָתוֹ וּמַחֵל
דְּהוֹכֵרָח אִזּוּ לְמַכּוֹר כְּדִי לְקַנּוֹת סְחוּרָה אַחֲרָת אוּ מַטְעַם
אַחַר וְעַתָּה חוֹזֵר בּוֹ יִכּוֹל לְחַיְיבּוֹ שְׁבוּעָה ^{לְפָנֵינוּ} [וְכ"מ צ"מ]**

ח (חוי"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 95הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

[וכדי ללבן הענין כראוי, יש לעיין במה שמבואר לעיל בסעיף ז ברמ"א
לגבי מי שידע באונאתו בשעת מקח עיי"ש בב"ח ובקצוה"ח ועוד].

סעיף טו

Merchandise Subject to Onaah

מקורות: בבא מציעא עו ע"ב משנה

סמ"ע סקכ"ה (ובקצות החשן לעיל ס"ק א)

בבא מציעא נב ע"ב טלית לכל אינש

רמב"ם יב, ח

ערוך השולחן

פתחי תשובה

סעיף טז – יז

Onaah on Currencies

מקורות: משנה ב"מ דף נב ובגמרא

רמב"ם פ"ב מכירה ה"ט ומגיד משנה

סמ"ע ס"ק כז

נתיבות

ערוך השולחן

סעיף יט

Sacks of Money

מקורות: בבא מציעא דף מו, מז מימרא דרבה אמר רב הונא

רמב"ם פרק יג מה' מכירה ה"ב ומגיד משנה וכסף משנה

דמים אסכרה: סמ"ע, ט"ז, נתיבות בשם כס"מ

מחליף כלים בכלים: סמ"ע ופתחי תשובה

פירות בפירות: סמ"ע, נתיבות, פתחי תשובה

ועיין היטב בשאר דברי הנתיבות ופ"ת

עיונים:

בהלכה זו כ' המחבר דהאומר 'מכור לי באלו', קנה ומחזיר אונאה. וכ' הרמ"א דיש חולקים ואין להוציא מיד המאנה. ועי' נתיב"מ (ס"ק יא) שכי' דדוקא כשאמר לשון ממכר פסק המחבר שיש בה דיני אונאה. אבל אם אומר לשון חליפין, לכו"ע אין בה טענת אונאה. ובפשטות כוונתו למה שנלמוד בסעיף כ' דאין אונאה בחליפין. ויש להקשות, הא כללא הוא דאין מטבע עושה חליפין (עי' סימן רג סעיף א)? וא"כ לכאורה לא חל הקנין כשאמר לשון חליפין? ובערוך השולחן הרגיש בזה.

ערוך השולחן סעיף כ

בְּאֵלֹּאֵי אֵין אֹנְאָה כ"כ רבינו ה"ב"י בכסף משנה פ"ג ואף
שאין מטבע נקנה בחליפין אמנם מיירי כשמשך גם את
המעות [כ"ל]:

ח (חוי"מ ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 96 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה 1234567

נמצא לדבריו דאף כשאמר לשון חליפין, לא קנה בקנין חליפין אלא בקנין משיכה. [ובאמת יש לעורר לפי"ז מה מהני לשון חליפין אחרי שבכל אופן לא קנה בחליפין וא"כ למה לא יהא בו אונאה? ובעז"ה יתברר דין זה בסעיף כ].

עוד מבואר בסעיף שלנו דין של לוקח פירות אכסרה (שידוע שיעור המעות אלא ששיעור הפירות אינו ברור). ובאמת בטור לא כ' אלא דין של הלוקח בדמים אכסרה (ששיעור המעות אינו ברור). ועיי' סמ"ע ס"ק לד שכי' דבמעות לא נחלק הרא"ש על הרמב"ם. וכ"כ הב"ח. ועיי' ט"ז שחולק. ובאמת שענין זה נחוץ מאד לדינא שכל מי שקונה דבר מחבירו ועדיין אין ידוע מה בתוכה, יש לדון אי שייך בו דיני אונאה (ודוגמא קטנה לזה הוא scratch off lottery tickets). באופנים אלו כלפי שמיא גליא שיש כאן אונאה אבל עדיין אין לנו ידיעה ברורה מה הוא שוויות האמיתי.

כדי לברר מה שכי' הפוסקים בזה, נקדים בביאור ענין גדול העולה כמה פעמים בשו"ע.

שו"ע סימן רט סעיף ב

ב י [ג] אבל האומר לחבירו א כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך וכל מה שיש בתיבה זו או בשק זה אני מוכר לך בכך וכך ורצה הלוקח ומשך אין כאן קנין שלא סמכה דעתו של לוקח שהרי אינו יודע מה שיש בו אם תבן או זהב ב (ב) [ב] ואין זה אלא (ג) [כ] כמשחק בקוביא וכן כל כיוצא בזה: ^{הנה"ך} [ד] וי"ס חו"מ ג קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 129 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי פסק המחבר שהמוכר כל מה שיש בבית (ואין הלוקח יודע מה בבית), לא קנה משום דדמיא למשחק בקוביא.

והקי' כמה פוסקים ממה שכי' הטור בסימן רז.

טור סימן רז

לא גמר ומקנה אפי' אי לא גוים: (י) ודבר שאין בידו כלל ואין דבר לתלות בו לומר דאדעתא דהכי התנה שהוא סבור שמא יבא לידי כך כגון שחק בקוביא וכיוצא בו (ח) שאינו יודע אם ינצח אם לאו ואפ"ה התנה ודאי מספק גמר ומקני בד"א כששחקין ^{הנה"ך} חו"מ ב יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס 118 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי מבואר בטור דבמשחק בקוביא י"א דקנה ואינה אסמכתא דאידי דבעי למקני, גמר ומקני (ר"ל מפני שיש לו צד שירוויח, גומר להקנות כשיפסיד.

והק' הפוסקים דא"כ ה"ה בסי' רט כשמכר כל הבית. ורבו התירוצים
בזה. ואביא כאן דברי הסמ"ע (וכ"כ הב"ח).

סמ"ע סימן רט סק"ב

**ר"ז סי"ג מ"ת בכה"ג מורו דל"ק דדוקא
התם דאין שום א' יודע על מה לסמוך
אמרי' דנמרי ומקני אהדרי משא"כ הכא
דהמוכר יודע מה מכר והלוקח אינו יודע
מה קנה מ"ס העתיק הטור ל' הרמב"ם**

ח"י"ג קארן, יוסף בן אפרים עמוד מס 129 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

יוצא להלכה דלדעת הסמ"ע והב"ח כל היכא ששניהם אינם מכירים
שיעור המקח, דומה למשחק בקוביא וקני משום סברא דאידי דבעי למקנא
וכו'. מכח כל זה פשטו כמה אחרונים נידן דידן.

תשובה מבן הב"ח נדפס בשו"ת גאוני בתראי סימן יט

קנין כלל וא"כ הכא בעיני נמי שניה' אינן יודעין ולמה נאמר דלא
הוה קנין כלל אלא נ"ל דהה"כ דהוה קנין ואין בו נמי דין אונאה
כמו שאין בו משום ריבות והיינו משום שהוא מתחיל במשחק בקוביא
וא"כ הא דעיוזי דמי לאומר מה שבתיבה זו מכור לך דכנה דמיא לו
דאינו אלא כמשחק בקוביא כהתם ולא דמי מתחיל דהתם לא קני משום
שמוכר יודע ולא לוקח ואלו הכא קנה משום שניהם אינן יודעין.
כלל דמלתא דאף אם שניהם אינן יודעין הוה דין אונאה וא"כ בנ"ד
נמי אף ששניהם אינן יודעין יש בו דין אונאה דדמה לערימה של
חטין ולא הוה כמשחק בקוביא ואין חילוק בין שניהם אינן יודעין או
למו אלא כמשחק בקוביא כאשר כתב ח"א בב"ח ריש סימן ר"ט.

שאלות ותשובות מהגאוני בתראי שאלות ותשובות גאוני בתראי עמוד מס 34 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדעת בן הב"ח כל היכא דשניהם אינם יודעים, ליכא דין אסמכתא
וליכא דין אונאה. [וזה דלא כדברי הב"י שהבאנו לעיל בסעיף ב] וכן פסק
הרדב"ז (העתקתיו לעיל סעיף ב)

שו"ת הרדב"ז ח"ד סימן אלף שמא

אלף שמא (ער) שארה המוכר לחבירו כסף או זהב כדי לזקק
אותו ומלא חסר יותר משתותף אם
יוכל לחזור על המוכר כיון שאין ניכר המום אלא מחמת ההתבסס
ד זמרא, דוד בן שלמה אבי (רדב"ז) עמוד מס 148 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובתוך תשובתו הק' דאפי' אי לא חשיב מוס, מ"מ נבטל מדין אונאה יותר משתות. וע"ז תירץ:

אני מפסיד מאי דביני ביני. ותו דאנז דסובר להרויח שיהיה צו יותר ממס ששיערו גמר וקונה לגמרי חצפ"י שיפסיד ודמיא למשחק בקוביא דהסכימו רוב המעריכים דקנס. וכל שכן דבזכר ובקנס ד' דזמרא, דוד' בן שלמה אבי (רדב"ז) עמוד מס' 148 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי שהסכים לטעם בן הב"ח דאין בה אונאה.

ובאמת מצינו בזה טעם אחר ויש נפק"מ לדינא.

שו"ת מהרשד"ם סימן שעו

אונאה וכבר כתבתי מה שגראה לע"ד ועוד הייתי אומר דנכ"ל לכ"ע אין כאן דין הונאה דדמי זה למכירת חזקות מצתים וחלזות וחננו' שצעליהם גוים וישראל מוכר החזק' והגוי' בעל החצר היום או למחר מוציא לקונ' משם ומפסיד זעזעתי לגמרי ולא נשכיל זה חוזר על המוכר משום דאדעתא דהכי נחתי חזקי כל לזה אני אומר ד' י' שאינו יודע מנסג אומצ אין שפק שמנהג עקר גדול באלו הדברים כמ"ס הרמב"ם ז"ל בהרצס מקומות וכן הסכימו הפוסקים ז"ל ואני הגראה לע"ד כפי מה שגראה לכאורה כתבתי וחתמתי שמי האעיר שמואל די מדנכ' ¹²³⁴⁵⁶⁷ ^{הנה}

ח"מ מדינה, שמואל בן משה די עמוד מס' 251 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדעת המהרשד"ם, הטעם שאין אונאה בדבר שאינו ניכר מפני שעל דעת כן עשו המקח וצדדי הספק נכנסים לתוך הקציצה שבין המוכר והלוקח.

ויש עוד טעם ג' לומר שאין בה דיני אונאה וכמו שכ' המהרש"ם במשפט שלום.

ועדיין כ"ס כזה מוטעני .
אמנם כל זה בדליכא מנהג ידוע אבל אם המנהג לקטח על הספק ומקיימים המנהג בין אם נמלא הרבה או מעט וכמו שהמנהג במדינותינו לקטח נהר דגים או ישר פלים אם קונים על מדה של מארג ולא על מספר העגים בידאי אין אחר המנהג כלום וכן בשאר דברים כיוצא בהם וכן היא להדיא בתשו' מהרשד"ם סו"ס' שט"ו הג"ל .
משפט שלום שוואדורן, שלום מרדכי בן משה הכהן עמוד מס' 183 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נמצא לדעת המהרש"ם אין לערער על שום מקח שכבר נהגו הסוחרים לקיים.

סעיף כ

Onaah on Swapped Goods

מקורות: רמב"ם ריש פרק יג ומגיד משנה בביאור הירושלמי בשם ר' יוחנן

סמ"ע, קצות החושן, נתיבות, פתחי תשובה

עיונים:

בהלכה זו כ' המחבר דאין דין אונאה בחליפי כלים וכנראה שיש בזה שני טעמים. הטעם הראשון (והובא במחבר) הוא סברת הרמב"ם.

רמב"ם פרק יג מהלכות מכירה

א *המחליף כלים בכלים או בהמה בבהמה אפילו מחט בשיריים או טלה בסוס אין לו הונאה. שזה רוצה במחט יותר מן השיריים אבל המחליף יב (קניף) משה בן מימון (רמב"ם) עמוד מס 45הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדבריו נראה דהטעם דאין אונאה בחליפין מפני שאין קפידת הלוקח על שוויות החפץ אלא על השתמשותו ולפיכך לא נתאנה מי שקיבל המחט.

ולפי טעם זה היה נראה דכל שהקפיד על שוויות החפץ, שייך חליפין אפ"י אי קנה בקנין חליפין. ובאמת מצינו שכן נוטה דעת הרמב"ן (הובא בב"י).

רמב"ן בבא מציעא דף מז.

[מ"ז, ע"א] חליפין ומקפיד עליהן מאי. אע"ג דאסיקנא דחליפי ניהו נראה לי שיש לו אונאה הואיל והקפיד עליהן, וכי אמרי' ¹³⁷ דאין אונאה לחליפין שאינו מקפיד עליהן אבל במקפיד יש לו אונאה, וכן אני אומר ¹³⁸ במחליף כלי בכלי וראה אותו שיש לו אונאה, ולא אמרו ¹³⁹ אין לו אלא במי שניכר ¹⁴⁰ שאינו מקפיד

בבא מציעא משה בן נחמן (רמב"ן) עמוד מס 165הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כגון מכור לי¹⁴¹ באלו¹⁴² אבל בכל חליפין
דעלמא יש לו אונאה, ויש מי שחולק¹⁴³ ואומר
לעולם אין אונאה לחליפין:
בבא מציעא משה בן נחמן (רמב"ן) עמוד מס 166 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כאמור, היה נראה שלפי טעמו של הרמב"ם, דברי הרמב"ן מובנים
דדין אונאה תלוי בקפידת הלוקח.

וכן מצינו שהרדב"ז נקט הכי בדעת הרמב"ם.

שו"ת רדב"ז ח"ד סימן אלף שמ (רסט)

אלף שם (רסט) שאלה שאלת ממני ידידי אודיעך דעתי
במי שחליף כלים שעומדים לסחורם
אם יש להם אונאה או לא. שמשון ברז ז"ל מראש שכתב בלשון
רבים בחליף כלים משמע דאפילו עומדים לסחורם אין להם אונאה
אז דילמא כיון דטעמא הוי משום (ש"כ) [ש"כ] דאזכ במחצו יתיר
משריין לא שייך אלא בצעלי בתים אבל בכלים שעומדים לסחורם
לא שייך האי טעמא וכי יש לומר שזה קולא בחלק מחצוין למוכרם
אוצר החכמה יתיר מאלף שריונים אין זה מסכים אל הדעת :
ד'מר, דוד בן שלמה אבי (רדב"ז) עמוד מס 148 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שאלת הרדב"ז היא כשסוחרים מחליפין סחורה זה לזה דפשוט ששניהם
מקפידים על השוויות. ובתוך תשובתו כ' כמה טעמים לבאר שהרמב"ם יודה
שיש בכה"ג דין אונאה. ובסוף התשובה כתב :

נמרח דידן וגם סירוש מי לא הזכיר אותו בהדיא. ותו מהטעם שכתב הרב ז"ל שזה רואה במחט יותר מבשריון שזה צריך לחפור חלוקו ולריך למחט לחועלתו לפי שטחו אבל שריין לא צריך לים שאין שם מלחמה וגם לא איש מלחמות הוא. וכן המחליף עלם בסוס הוא צריך לאכול בשר וכהאי טעמא ודאי לא שייך אלא בצעלי בתים אבל בסוחרים שיש לו כמה שריונים למכור איך יעלה על הדעת שיחליפם בכמוסם מחטים ולא יהיה לו אונאה. וכן מי שיש לו כמה בגדי משי למכור ויראה להחליפן בבגדי למר ולא יהיה לו אונאה והלא אם ימכרם במדינה או יוליכם למדינה לעולם ידו על התחתונה סילכך אפי' שהרב היה אומר כן בפירוש לא היה לנו לסמוך עליו בזה אלא על הפוסקים האחרים כיון שהוא כנגד השכל והסברה כל שק שהרב ז"ל לא אמרם אלא בצעלי בתים. והאי דנקט המחליף כלים בכלים לאשמועינן שאפילו אם הם רבים כיון דצעלי בתים יוכלו ואין מקפידין אין להם אונאה. וכו' יודע שהמחליף כלים ד' זמרא, דוד בן שלמה אבי (רדב"ז) עמוד מס 148 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מוכרח דס"ל כמו שכתבנו דלדעת הרמב"ם איכא אונאה היכא דמקפיד. וכן מבואר בסמ"ק.

סמ"ק מצוה רסט

אונאה לתגר שנתאנה (496), וכתב רבינו משה מיימוני (הלכות מכירה פרק י"ג ה"א) שהמחליף כלים בכלים או בהמה בבהמה אפילו מחט בשיראין או טלה בסוס אין לו עליו אונאה דכיון דשני מינין הן זה חפץ בזה וזה חפץ בזה והיינו דווקא כשלא שמו אותן קודם, וצ"ע בס"ג (לאוין פ"ק ק"ע) ג יצחק בן יוסף מקורביל עמוד מס 228 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אמנם, מלשון הב"י לא נראה כן שהביא דברי תלמידי הרשב"א וכמו שנבאר. וכן בסמ"ע (ס"ק לה) מבואר דלדעת השו"ע (והוא לשון הרמב"ם) אפי' כששמו ליכא אונאה.

מצינו עוד סברא בהא דאין אונאה לחליפין. מדברי הרי"ף מבואר דאיכא דרשה להפקיע חליפין מדיני אונאה.

שיטה מקובצת ב"מ דף מו : בשם הרי"ף

אבל הרי"ף כתב בתשובות שאלה מועתק מלשון ערבי: וששאלת אם יש בחליפין אונאה אם לא. ^{מזה שנראה מן} ^{החכמה} התלמוד הוא שאין בהן אונאה וזה במה שאמרו מכור לי באלו קנה ומחזיר אונאה ואמרו קנה דבחליפין קנו ומחזיר אונאה דמכור לי באלו קאמר כלומר לפי שהיה בלשון מכירה מחוייב להיות בו אונאה והתורה גם כן מעידה על זה באמרה וכי תמכרו ממכר וגו' בממכר הוא דאזהר רחמנא בבל תונו אבל בחליפין לא אלא הדבר תלוי בהיותם מתרצים זה לזה ומה שנתרצו בו וקבלו אותו על עצמן נתקיים.

בבא מציעא אשכנזי, בצלאל בן אברהם עמוד מס 344 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ועל פי סברא זו מבואר בר"י מיגאש דשייך דבר זה אף בסחורה.

שיטה מקובצת (שם)

ובתב תלמידו ה"ר יהוסף הלוי אבן מיגש בתשובת שאלה וזה לשונו מועתק מלשון ערבי: מי שהחליף עם חברו סחורה בסחורה מבלי שישומו אותם בדמים כלל אין אחד מהם יכול לטעון על חברו טענת אונאה לפי שהעיקר בדינו חליפין ^{אין בהן אונאה}. עד כאן.

בבא מציעא אשכנזי, בצלאל בן אברהם עמוד מס 344 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ואף שהנתיבות כ' דהרדב"ז לא אמר דינו אלא כששמו הסחורה, הרבה אחרונים לא הסכימו לזה וביניהם המחנה אפרים.

וכתב עוד הרדב"ז דאפילו הר"מ ז"ל ודעימיה לא אמרו אלא צעלי בתים וטעמא—שזה רוצה במחט יותר מזה אצל במחליף סחורה בסחורה כ"ע מודו דיש לו אונאה, וזה אינו דצהדיא הדיא הרב צלאל צחידו' משם מהר"י ן' מיגאש ז"ל דאפילו במחליף סחורה בסחורה אמרו, וז"ל מי שהחליף עם חברו סחורה בסחורה מצלתי שישומו אותם בדמים כלל אין אחד מהם יכול לטעון על חברו טענת אונאה לפי שהעיקר אצלנו חליפין אין צהם אונאה, וכן נראה מתשובת הרי"ף ז"ל שהעתיק שם וז"ל והתורה ג"כ מעידה על זה באמרה וכי תמכרו ממכר צממכר הוא דאזהר רחמנא צכל תונו אצל בחליפין לא ולא אינטריך הרמב"ם לטעמא דזה רוצה צזה יותר מזה אלא במחליף מחט צשריון:

סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 119 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מבואר כדברינו שהראשונים נחלקו בביאור דעת הרמב"ם.

[שוב ראיתי שהמהרש"ם כתב לחלק כדברי הנהגות המשפט. וגם
החיד"א (בשירי ברכה) כ' על קושיית המחנ"א דיש ליישב ואפשר שכוון ג"כ
לזה]

סעיף כא

Stipulating Acceptance of Onaah

מקורות: בבא מציעא נא ע"א פלוגתא דרב ושמואל וכדמוקי ליה רבא

רמב"ם פ"ג ממכירה הלכה ג'

סמ"ע, קצות החושן, נתיבות, פתחי תשובה

עיונים:

בהלכה זו מדבר השלחן ערוך במי שמתנה לעשות מקח בלי דיני אונאה. ומפני שיש דיוקים חשובים בלישנא דגמ', העתקתיו.

בבא מציעא דף נא. - נא :

שיירה למוכר שמע מינה^א איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה רב אמר דיש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה לימא רב דאמר כרבי מאיר ושמואל דאמר כרבי יהודה דתניא^ב האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר "בדבר שבממון תנאו קיים אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא בידעה וקא מחלה

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 113הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אבל הכא מי ידע דמחיל ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם^ג אלא דודאי קא עקר אבל הכא מי יימר דקא עקר מידי אמר רב ענן^ד לדידי מפרשא

כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 114הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והנה, קימ"ל בעלמא (אה"ע סימן לח, חו"מ סימן סז) כרב יהודה דהמתנה על מה שכתוב בתורה בתנאי שבממון, תנאו קיים. ואעפ"כ פסק המחבר כרב דבאונאה לא מהני תנאי אא"כ פירש. ומבואר בגמ' הטעם משום דהכא לא ידע דמחיל. ודברים אלו צריכים ביאור.

נחלקו הראשונים בביאור שיטת רב יהודה דתנאי שבממון קיים (ורמז הקצות כאן להמחלוקת).

שיטה מקובצת כתובות דף נו: בשם הרשב"א

ואינו אלא כמפליגה בדברים ור' יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים לאו למימרא דסבר דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים דהא קי"ל כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וקי"ל נמי כר' יהודה דאמר בדבר של ממון תנאו קיים אלא דר"מ סבר דעל מנת שאין לך [עלי] דין שאר כסות ועונה קאמר ועל כרחו יש לה עליו דין שאר כסות ועונה דהכתוב חייבו וכן באומר על מנת שאין לך עלי אונאה כאומר שאין לך עלי דין אונאה ור' יהודה סבר דלאו דין שאר ודין אונאה קאמר אלא מחילת ממון יש כאן כלומר שתמחול לי ממון האונאה שיש לך עלי או שתמחלי ממון השאר והכסות שיש לך עלי וממון ניתן הוא למחילה והרי זה כאומר לחברו קרע את כסותי והפטר דמחילת ממון יש כאן וקיים אבל אלו אמר לו קרע את כסותי על מנת שאין לי עליך דין נזיקין תנאו בטל דע"כ הכתוב רמא עליו דין נזק. זהו דרכן של רבותינו בעלי התוס' שכתבו במס' גיטין. והיינו נמי דבממון דוקא תנאו קיים מפני שניתן למחילה אבל דבר שאינו של ממון כגון צערא דגופא דהיינו עונה לא ניתן למחילה ולא התנה עמה אלא כתובות ב אשכנזי, בצלאל בן אברהם עמוד מס 16הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ואינו אלא כמפליגה בדברים ור' יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים לאו למימרא דסבר דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים דהא קי"ל כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וקי"ל נמי כר' יהודה דאמר בדבר של ממון תנאו קיים אלא דר"מ סבר דעל מנת שאין לך [עלי] דין שאר כסות ועונה קאמר ועל כרחו יש לה עליו דין שאר כסות ועונה דהכתוב חייבו וכן באומר על מנת שאין לך עלי אונאה כאומר שאין לך עלי דין אונאה ור' יהודה סבר דלאו דין שאר ודין אונאה קאמר אלא מחילת ממון יש כאן כלומר שתמחול לי ממון האונאה שיש לך עלי או שתמחלי ממון השאר והכסות שיש לך עלי וממון ניתן הוא למחילה והרי זה כאומר לחברו קרע את כסותי והפטר דמחילת ממון יש כאן וקיים אבל אלו אמר לו קרע את כסותי על מנת שאין לי עליך דין נזיקין תנאו בטל דע"כ הכתוב רמא עליו דין נזק. זהו דרכן של רבותינו בעלי התוס' שכתבו במס' גיטין. והיינו נמי דבממון דוקא תנאו קיים מפני שניתן למחילה אבל דבר שאינו של ממון כגון צערא דגופא דהיינו עונה לא ניתן למחילה ולא התנה עמה אלא כתובות ב אשכנזי, בצלאל בן אברהם עמוד מס 16הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דעת הרשב"א דלא נחלקו ר' מאיר ור' יהודה ביסוד דין מתנה על מה שכתוב בתורה. עיקר מחלוקתם הוא בכוונת הלשון דלדעת ר"מ כוון לשנות הדין ע"י התנאי ולדעת ר"י לא נתכוון אלא למחילה. [כן נראה וע"י לקמן מה שנביא מהחזון איש בביאור דברי הרשב"א].

לדעת הרשב"א, כוונת הגמ' מבוארת דאע"פ שכשהתנה ע"מ שאין לך עלי אונאה, כוון למחילה, אעפ"כ לא מהני מפני שהנתאנה לא ידע באונאתו כדי שימחול ולא דמי לשאר אופני מעמש"ב שניכר מה שמוחל ע"י התנאי.

אולם, ברמב"ן מבואר פירוש אחר בדברי הגמ'.

רמב"ן בבא בתרא דף קכו: (בסוף הדיבור)

ור"מ סבר על מנת שאין לך עלי לאו כלום הוא אלא א"כ ימחול לו ולא כל כמיניה שלא יתחייב לו ור' יהודה סבר בידו לומר לו שלא יתחייב לו שהרי מוחל ובדבר של ממון יכול הוא למחול שלא אמרה תורה שיתחייב אלא

ברצונו של זה אבל בדבר שאינו של ממון לא שהרי הן עיקר נשואין של תורה ואינן לחצאין.

לדעת הרמב"ן, סובר ר"י דמהני תנאי לעשות מחילה על עצם חלות חיוב שהתורה תלה זכותי ממון ברצונו של מקבל.

ובאמת בתשובות הריטב"א (סימן קיז) מבואר שסובר כדעת הרמב"ן. אמנם מבואר בדברי הריטב"א דמעמ"ש בתורה התנאי קיים כל שהתנה על דבר שהוא לטובת א' אפי' אי אינה דבר שבממון (לדוגמא כשמתנה בקידושין ע"מ שאין עלי חיוב עונה דקי"ל התנאי בטל דאינו תנאי שבממון ולדעת הריטב"א התנאי קיים כיון שהתורה חייבה את הבעל בעונה לטובת אשתו, יכול להתנות שיחול הקידושין בלי חיוב זה).

וכן מצינו שכ' הנתיבות המשפט ורעק"א כדברי הרמב"ן מסברא דנפשיהו.

נתיבות המשפט סימן ריב סק"ד

תרווייהו סצירא להו דשירא הוי. וכן מוכח מסצרא, דהא צעל מנת שאין לך עלי אונאה (מכות ג' ע"ב), אי אפשר לפרש כלל צהלשון ¹²³⁴⁵⁶⁷שאם יהיה לו עליו אונאה שיתצטל גם שייר לאיש אחר, אמרינן המקח, דהא עיקר רצון המוכר היה הוצאופן המועיל כן שייר ^{שומר המכס}שיתקיים המקח אף שיהיה זו אונאה, נתכוין (משו' רמב"ן סימן י"ח), ולא שיתצטל, ועל כרחך צריך לומר ר"ט סעיף ז'): דתנאי שהוא צמילתא דממילא, הן קצוב, הרי זה מכירה הכוונה הוא, שמשיר לעצמו זכות בחפצו ואוכל הפירות דלענין זה לא יהיה זו דין מקח. וכן ^{סי' קפ"ב}ר"כז לורב"ב'ים, יעקב בן יעקב משה עמוד מס 257 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דו"ח רע"א כתובות דף נו

חסי מקודשת. ואלולי שהיני כדאי היה נ"ל דע"מ אינו בדרך
תלוי רק שמקדש אותה בלי התחייבות שאר כסות ושינה והיא נהדסה
לו על אופן זה וכמו על מנת שאין לך אונאה דלא שייך לומר דהוא
ענין תנאי דאם יהיה בו דין אונאה לא יהיה המכר מכר דא"כ אם
יהיה אונאה יאמר הלוקח רונה אני שיהיה בו דין אונאה ויתבטל
באמת המכר א"ו דאינו בדרך תנאי אלא דמוכר בענין שלא יהיה
ללוקח עליו דין אונאה והלוקח שמתרצה הו' כקנה בלי זכות זה
דאונאה וסילק זכותו בזה :
א"א אגור, עקיבא בן משה עמוד מס 92 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וק' לדעת הרמב"ן והריטב"א [וכן לדעת רעק"א] דמהני תנאי לר"י
שלא יחול דין אונאה או שאר וכסות וכדומה, איך ביארו הגמ' ב"מ שכי'
דאונאה שאני דלא ידע דמחל, הא לדעתם אינו צריך למחול האונאה אלא
לעשות קנין בלי דיני אונאה ומה איכפת לן אם ידוע שיש בה אונאה או לא?

ומצאתי שהקצות החושן העיר על זה וכ' לתרץ :

קצות החושן סימן רט סקי"א

ושלא יהיה עליו דין חיוב, והיכא דלא ידע ה"ל מחילה בטעות,
ואע"ג דמוחל דין חיובו שלא יתחייב כלל, כל שהוא בטעות אינו
דבריו כלל ולא פקע חיובו, אלא דעל מנת שאין בו אונאה תנאי
ג הלך, אריה ליב בן יוסף הכהן עמוד מס 260 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כוונת הקצוה"ח דודאי אמת הוא דלדעת הרמב"ן, אינו מוחל האונאה
רק עושה קנין בלי חלות דיני אונאה. ובכל אופן התנאי קיים דכל דין תורה
שהוא לטובת מישהו, התנאי קיים. ואעפ"כ, היכא דאינו יודע שיש בו
אונאה, אמרי' שלא גמר בדעתו להתנות.

ובאמת החזון איש ביאר דברי הרשב"א באופן אחר. בתחילה הביא
דברי הרשב"א וכ' :

חזון איש אה"ע סימן נו אות יז

אונאה קאמר אלס מחילת ממון יש כאן כו', ולכאורה משמע מדברי ז"ל דאין פלוגתא בעיקר הדין אלס צמשמעות הלשון ואי אפשר לומר כן דכא זכותא לו התקבלתי נמי ס"ל לר"מ דחנאו צטל לדעת הרשב"א משום מתנה עמש"כ בתורה וצ"מ ר"א ע"כ לא קאמר ר"י כו' ע"כ לא קאמר ר"מ אלס דודאי קא עקר כו', אלמא דפליגי בעיקר הדין, וכן שם ל"ד אי מתנה ש"ח כו' אחאי מעמש"כ בתורה כו', והלא לא הוזכר צמחני לשון התנאי כלל, וכן צ"מ מצואר דפליגי בעיקר הדין, אלס כונת הרשב"א דר"י סבר כשמוחל זכותו שיש לו לזכות מן הדין הוי כדין שאר מחילת ממון ולא הוי עוקר דין התורה ור"מ סבר כיון דמוחל הזכות צשעת חלות הדין לא חשיב כדין מוחל ממון אלס כעוקר עיקר דין התורה וכמש"כ לעיל, וזה דלא כהמל"מ פ"ו ופטי"ו מה"א, וכן מה שהקי"מ

אבן העזר, נשים קרליץ, אברהם ישעיהו בן שמריהו יוסף עמוד מס 141 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והמעין בדברי הש"מ שהבאנו יראה שלא משמע כדברי החזו"א. [וכן בקצות החושן משמע שלא ביאר כהחזו"א אלא כמו ביארנו לעיל].

ולענין מפרש, משמע במחבר דלא סגי שיפרש יודע אני שיש בו אונאה', אלא צריך לפרש שיעור אונאה. וכ"כ הסמ"ע (ס"ק לט). ומדברי הטור בסי' רלב, משמע דאין זה דבר מוסכם.

טור סימן רלב

אין דעתו אלא דבר שלם בלי מום : (ו) ואפילו אם פירש המוכר ע"ם שאין אתה חוזר עלי במום ח"ו חוזר עד שיפרש המום במסכרו וימחול הלוקח או עד שיאמר לו כל מום שימצא במקח זה שיפחית דמיו עד כך וכך קבלתי עלי שהמוחל צריך לידע הדבר שמוחל ויפרש אותו עד כאן וזה נוטה לצד דבריו שכתב שאין אדם מקנה לחבירו דבר שאין לו קצבה ואני כתבתי למעלה שלדעת א"א הרא"ש ז"ל יכול להקנותו והוא הדין שיכול למחול :

ח"מ ב יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס 220 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וכ' הסמ"ע שיש לחלק. וכאן לא ביאר כוונתו כ"כ מה החילוק בין אונאה למום. אמנם, בדרישה שם סי' רלב האריך לבאר החילוק.

ידע אם ימות קודם מחילתו מחילה, ומתוך דברי הרמב"ם ז"ל נראה כן שכתב בפ"ג[ג](ב) דין אונאה דלר"ך שיאמר לו יודע אני שיש בו אונאה וכו' ואלו גבי מכר חפץ ונמנא בו מוס בפט"ו כתב דכל שא"ל הלוקח כל שימנא במקח זה אני מוחל וקבלתי אותו הרי זה שפיר עכ"ד. ומשמע מדבריו שם דאע"ג דלא ידע עדיין שיש לו מוס הוא מחילה, ולכאורה קשה דגבי אונאה כתב דלר"ך שיאמר לו יודע אני שיש בו אונאה, אבל לפי מה שכתבתי סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 123 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ותירץ שיש לחלק בין כשהתנה המאנה לכשהתנה המתאנה.

דלר"ך שיאמר לו יודע אני שיש בו אונאה, אבל לפי מה שכתבתי אחי שפיר דעד כאן לא בעינן שידע ואם לאו אין מחילתו מחילה אלא כשהתנה המוכר דאז סבר הלוקח דפטומי מילי הוא דקא"ל מוכר ולא כיון למחול דסבור שאין זהם אונאה, אבל היכא שהתנה הלוקח ואמר ליה כל אונאה שימנא במקח זה עד סך מה אני מוחל לך הרי אנו רואים שנתרצה למחול ואע"ג דלא ידע מחילתו מחילה ומידע דהוה אירושה דמהני ואע"ג דלא ידע סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 123 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

סעיף כג-כד

Garage Sales & Quick Cash Deals

מקורות: לשון הטור עפ"י בבא מציעא דף נא עובדא דאמוראי

פתחי תשובה

סמ"ע, ט"ז, קצות, נתיבות

עיונים:

המחבר פסק דבעה"ב שמכר כלי תשמישו, אין ללוקח טענת אונאה. ואיתא בגמ' (לפי גרסתינו) ד'מאני תשמישתיה יקירי עלי ולא מזבין אי לאו בדמי יתירי'. ועדיין צ"ב דאיך מסלקין דיני אונאה מפני קפידת המוכר? ובב"י הביא דברי השאילתות שפי' דהוי כאילו התנו 'על מנת שאין לך עלי אונאה'.

והק' הנתיבות דהא בסעיף כא פסק המחבר דלא מהני תנאי זה? ובאמת המהרי"ט כבר עמד בזה.

שו"ת מהרי"ט ח"ב סימן יט

אם נחלצה וכינו טעמא דלוקח מצ"ה אין לו הונאה אף על גב דלא ידע לוקח שיש בו הונאה דמחיל אלא דלמדי דעתיה דמוכר כיון דצ"ה הוא אין צ"ה מוכר כליו אלא בחוספת ואדעתא דכחי זבין וגדולה מזו אמרו והציאו העור אחר שהציא דברי הרמב"ם
ב טראני, יוסף בן משה (מהרי"ט) עמוד מס 222הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדעת המהרי"ט, כל שמכר בעה"ב כלי תשמישו, הרי הוא כאילו פירש ללוקח שבודאי יש בו אונאה. [וזה מתאים עם מה דאיתא בסעיף כד דדווקא בשתות דינא הכי לפי שלא פירש שיעור אונאה וכדאיתא בנתיבות סק"ד]

לפי סברת המהרי"ט, כשנתאנה הבעה"ב, לא שייך סברא לפטרו מאונאה. ועיין בטור שכתב בשם הרמ"ה דבעה"ב שמכר כליו, ליכא אונאה אפי' כשנתאנה המוכר. ועיי' ב"י שתמה עליו דסברת הגמ' לא שייך אלא כשנתאנה הלוקח אבל אי נתאנה המוכר, כ"ש דאיכא אונאה? ואמנם מצאתי בריטב"א שכ' ממש כסברת הב"י.

ריטב"א ב"מ דף נא

אבל בלוקח מבעה"ב אין לו אונאה. ואוקימנא במוכר כלי
תשמישו ידיעא מילתא שאינו מוכרן אלא ביוקר גדול
וכמוכר על מנת שאין לו עליו אונאה דמי. וכיון שכן אין זה
אלא כשהבעה"ב מאנה אבל אם נתאנה הוא כל שכן דאית
ליה אונאה:

ו (ב"מ) יום טוב בן אברהם אשבילי (ריטב"א) עמוד מס 121הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ונמצא לפי"ז שדברי הרמ"ה צריכים עיון. ומצאנו ישוב נכון בדברי
הר"י מיגאש.

שו"ת ר"י מיגאש סימן קד

ומה שאמרו הלוקח מצעל הבית אין לו אונאה הוא צל
כלי תשמישו לפי שצ"ס אינו מוכרם אלא לסכרם או
להחליף אותם במה שפוז מהם ואם נתאנה צעל הבית
נאמר שרצה כזה כדי לדחות הדין – או כדי להחליף אותם
במה שפוז מהם ואם נתאנה לוקח נאמר ג"כ שהקונה
כנר ידע שחפצים אלו אינם מלויים למכור וכו' צ"ע בדמיהם
כדי שימכרו אותם בעליהם:

מיגאש, יוסף בן מאיר הלוי עמוד מס 36הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מדברי הר"י מיגאש מבואר דמחמת שמאני תשמישא יקירי לבעה"ב,
לעולם אינו מסכים למוכרם בשביל מעותיהן וכשמכרם, אנו מוכרחים לומר
שלא הקפיד על שוויותם כלל.

אמנם למעשה, הרמב"ן והריטב"א והרא"ש הסכימו דיש לבעה"ב טענת
אונאה. וכן נראה מסתימת לשון המחבר.

עד עכשיו בארנו דענין בעה"ב המוכר הוי ממש כמו מי שמתנה שיש
יהיה טענת אונאה. אולם, מדברי התוס' הרא"ש מבואר שהוא מתקנת
חכמים.

תוס' הרא"ש

אבל בלוקח מבעל הבית אין לו אונאה.
מסתברא דדוקא עד שתות אמרינן הכי, דומיא
דהנך תרי עובדי אבל ביתר משתות לא. ואע"ג
דבשאלתות דרב אחאי רכא) מדמי לה לההיא
דלקמן חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע
אני שאינו שזה אלא מנה, לא דימה אותו אלא
שנדע הטעם למה אין לבעל הבית אונאה, ובא
להשמיענו משום דהוי כמפרש. ומיהו לא דמי
לגמרי, דהתם פירש בהדיא, אבל הכא די לנו
שנאמר דהוי כמפרש עד שתות רכב) ולא בדבר
מופלג, וכן עשה ר"י מעשה. ויראה לי, כיון
ב"מ אשר בן יחיאל (רא"ש) עמוד מס 137 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דטעמא משום דהוי כמפרש, צריך שידע הקונה
שהמוכר הוא בעל הבית, הילכך מחל על האונאה,
אבל אם לא הכירו שהוא בעל הבית, או שמכר
ע"י סרסור יש לו אונאה. והנהו עובדי דכיפי
וורשכי אע"ג דהלוקח לא מחל על אונאתו, כיון
דמבעל הבית לקח לא פלוג רבנן רכג), דאם לא
כן יש חלוק בין לוקח עם הארץ או תלמיד חכם,
אלא חכמים השוו מדותיהם, דכל היכא שהלוקח
יודע שהמוכר בעל הבית, אין לו אונאה רכד).
אוצר החכמה סימן רכז עמוד מס 137 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ממה שכ' דלא פלוג רבנן (אע"ג דליכא למימר שיש בה תנאי כיון שלא הסכים הלוקח), נראה שיש כאן תקנת חכמים. [ומה שהביא דברי השאלות דהוי כאילו התנו, היינו לתת טעם למה שלא חששו חכמים לפסידא דלקוחות] (ויש אריכות דברים בדברי הרא"ש ואין ברצוני להאריך כאן).

המחבר כ' (וכן מבואר בתוס' הרא"ש שהבאנו) שיש מי שאומר שצריך שידע הלוקח שהמוכרהו בעה"ב. ובפשטות לדעה זו אם אין הלוקח מכיר שהמוכר בעה"ב, חוזר הדין להיות ככל מקח וממכר ודיני אונאה של מקח זה שוים לכל שאר מו"מ. אולם, המחנה אפרים כ' לחלק.

מחנא אפרים סימן כא

**כתב הרא"ש נ"ל כיון דהוי טעמא משום דהוי כמפרש נרין
שדע הקונה שהמוכר הוא ז"ה הלכך מחל על אונאתו, אבל אי
לא ידע שהוא ז"ה וכו' יש לו אונאה, ולעד"נ דלפי האי טעמא
לא סגי אלא שיכול לתנוע אונאתו אבל אם יראה המוכר לבטל
המקח אפילו בשתות יכול משום דמאני תשמישתיה כיון דיקירי
עליה לא מזבין להו אי לאו בדמי יקירי:**

סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 126הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובאמת דברי המחנ"א צריכים עיון דהא כל שלא ידע הלוקח שהמוכר
בעה"ב, לכאורה אין לומר דהוי כאילו התנו (וכמו שהאריך הקצות החושן
כאן סק"י ולעיל סק"ה) וא"כ מה לנו אם המוכר מקפיד? (ויש ליישב)

בסעיף כד כ' המחבר מחלוקת אי דינא דבעה"ב אינה אלא בשתות או
דילמא אפי' ביטול מקח נמי ליכא כשקנה מבעה"ב. והב"ח הק' דכיון שהוי
כאילו התנה, למאי נפקא מינה אי הוי שתות או יותר (ועי' לעיל בתחילת
דברי התוס' הרא"ש).

ב"ח אות כח

**ולכא למימר הכא דהו"ל כמפרש וקשיא לי
היאך כתב הרא"ש ע"ש ר"י דמחלק בין
שתות ליתר משתות דכיון דטעמו הוי דהו"ל
כמפרש וכו' אפי' ביתר משתות נמי איכא
למימר דהו"ל כמפרש וי"ל דאע"ג דלגבי
מוכר ודאי אפילו ביתר משתות הוה ליה
כמפרש מ"מ לגבי לוקח לא אמרינן דסבר
וקיבל אלא עד שתות אבל ביתר משתות
אינו מקבל עליו הטעות כל כך שיהא
המקח קיים לגמרי ודוק:**

ח"י"מ ב יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס 201הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אמנם, בשו"ע הרב מבואר עוד ביאור בשיטת הרא"ש לחלק בין שתות
ליותר משתות.

שו"ע הרב הלכות אונאה אות ד

אבל אם אינו יודע צריך לפרש לו י וי"א שאפי' בידע שהוא בעה"ב אם האונאה יתירה על שתות צריך לפרש לו כי אין דרך בעה"ב למכור כליו ביותר משתות על שווין ויש לחוש לדבריהם :
ה-ו (יו"ד חו"מ) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי עמוד מס 280 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובאמת מה שכ' בסוף דבריו שיש לחוש לדבריהם' צריך ביאור מאחר שלכאורה המוחזק יכול לומר קים לי. ומצאתי ביאור נכון בפתחי חושן.

פתחי חושן פ"י הערה כב

לדייק כן, שלאחר שהביא דברי השאלות דהוי כמפרש כתב פי' ומהני עד שתות. וכתב בשו"ע הרב סעיף ד שיש לחוש לדברי הרא"ש ואם האונאה ביותר משתות יודיע לו על כך. גניבה והונאה בלויא, יעקב ישעיה עמוד מס 348 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מבואר דמה שכ' לחוש לדעת הרא"ש היינו לענין לכתחילה קודם המקח שצריך להודיע ללוקח אם יש במקח יותר משיעור שתות. ויש לדון אם נאמר שחייב להחזיר אם כבר קיבל האונאה כדי לצאת ידי שמים וכדלעיל סעיף ו.

Page 78

מקור הלכה שבסעיף זה הוא תשובת הרא"ש (הובא בטור). וכדי לעמוד על נקודה נחוצה, נעתיק קצת מלשון התשובה.

שו"ת הרא"ש כלל קב אות ג

תשובה יראה ששמעון יכול לחזור בו כיון שיש כאן ציטול מקח. דמה שנתרצה שמעון לקחתו בשומת לוי לא

שאלות ותשובות הרא"ש > מכון ירושלים > אשר בן יחיאל (הרא"ש) עמוד מס 472הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

עדיף ממה שאם פירש לו ע"מ שאין לך עלי אונאה דקיימא לן כרז דאמר⁵ יש עליו אונאה, אם לא שפירש לו בפירוש חפץ זה שאני לוקח במנה יודע אני ששואה מאתים על מנת שאין לך עלי אונאה [* או שאמר מוכר חפץ זה שאני מוכר לך יודע אני שאינו שואה אלא מנה ע"מ שאין לך עלי אונאה]. וכ"ש בנדון זה כיון שלא כיון ראובן למכרו ביותר מדמיו ולא שמעון ליקחנו ביותר מדמיו, אלא שהיו רחוקין זה מזה בשומת המקח שהיה ראובן מעלה בדמיו ושמעון מזלזל בדמיו, וכיון שלוי ימנע המקח ביניהם ויעמידנו על שומת דמיו ולא שיאנה שום אחד מהם. ומה שתלה חזרתו משום דלא היה שם קנין זה אינה טענה כיון שמשך החפץ על פי שומתו אין לך קנין גדול מזה.

שאלות ותשובות הרא"ש > מכון ירושלים > אשר בן יחיאל (הרא"ש) עמוד מס 472הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מלשון הרא"ש נראה דדוקא היכא דכוונו שניהם לעשות מקח בשוויותו רק שלא היו בקיעים ולא הסכימו כמה שוה, אז אמרי' שלא סמכו על לוי למחול האונאה. וכן מבואר במשא מלך (מובא במשפט שלום).

משא מלך דף מז ע"ד

והחילוק בזה נראה לי . והוא כדור דעתם הוא
כדיהיב הרא"ש ז"ל טעם בדב' ז"ל וכ"כ בנדרין זה שלא
כיוון ראובן למוכרו לו ביותר מדמיו ולא כיוון שמעון
לקנותו ביותר מדמיו ^{היה חסיד} אלא שהיו דחוקים זה מזה
בשומת המקח וכיוונו שלוי ימצא המקח ויעמידנו
בשומת דמיו ולא שיאנה שום אח' מהם ע"כ הנה נתן
טעם נכון בדבר בעבור ששמעון לא כיוון לקנותו
ביותר מדמיו הא' לא הכי כגון שמעיקרא אחרו זה
את זה תקח זה ע"ד שיטתם כל' ונתרגה בזה הלוקח
וטעה אותו פ' אפשר שיודה בזה הרא"ש דלא שייך
בטעת הא' לט' ^{היה חסיד} טעה שים טעת ביניהם כלל
עזרא, יוסף בן יצחק עמוד מס' 93הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדבריו, לא נאמרה הלכה שלנו אלא כשבתחילה נחלקו ראובן ושמעון
בשומת החפץ ובסוף הסכימו לסמוך על לוי. אבל כשאמרו מתחילה שהם
מוכרים ע"פ שומת לוי, אז באמת אין בה דין אונאה. אולם, לא הסכימו כל
הפוסקים לזה כמו שמבואר בספר שו"ת סם חיי (תודה להגר"ד כהנא
שהביאו בכתביו). אחר שהביא דברי המשא מלך תמה עליו:

שו"ת סם חיי סימן נח

ואפי' . . . הבעיר תמנה מהר"ז ז"ל ח"ך . . . לא . . . חלק בחילוק
שבתבנו שבות מרור ופשוט ולא זה החילוק שנתב
דגראה לע"ד דקם: להנלחו תבמה קושיות שים חרד דטעם זה
שקרב בראש כלל ק"כ לטפויי אחת דכן כתב וכל שכן בג"ד
דהוא ז"ל בלאו הכי חייב לראובן לא שמאל טעם אחר ולקב
וכל שכן ואפי' בלאו הכי חייב לראובן לשלם בזה ^{היה חסיד}
סם חיי עשאל, חיים בן בנימין עמוד מס' 241הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מבואר דס"ל דמה שכי' הרא"ש שלא כווננו למכור וליקח ביוקר, אין זה
עיקר טעם הרא"ש.

סעיף כו

Onaah by an Akum

מקורות: בכורות דף יג ע"ב, וב"מ ע"א ע"ב

רמב"ם פ"יג ממכירה הלכה ז' ומגיד משנה

ש"ך בשם ים של שלמה

עיונים:

פסק המחבר דאין אונאה לעכו"ם. ומשמע דאפי' לכתחילה מותר לאנות עכו"ם. אמנם, מצינו ברש"ש שכו' דיש בה איסור לכתחילה.

רש"ש בכורות דף יג:

לדעת הרש"ש, העכו"ם נתמעט מזכות תביעת אונאה אבל האיסור במקומו עומד. והמנחת פתים דייק מדברי השו"ע הרב דס"ל כוותיה.

שו"ע הרב ה"א אונאה (כפי הנדפס בדפוסים ישנים)

יא לג אסור להטעות לנכרי וכן כל מרמה שבעולם אסורה במו"מ אפילו לנכרי כגון לד אם יש מום במקחו צריך להודיע ללוקח אע"פ שהוא נכרי שהרי זה מטעהו וגונב דעתו אם אינו מודיעו וה"ל כגונב ממנו כספו ואסור מן התורה כמו שית' בה' גולה:
ה-ו (יו"ד חו"מ) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי עמוד מס 281 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובאמת טעה המנחת פתים מחמת השמטת שורה ע"י הצנזור. ועכשיו ת"ל זכינו לנוסח האמיתי בדברי השו"ע הרב ומפורש שחולק על הרש"ש.

שו"ע הרב דפוס חדש

יא וכל דין אונאה אינו אלא בישראל אבל נכרי הטועה בשיווי המקח או בשיווי המטבע אין צריך להודיע טעותו שנאמר אל תונו איש את אחיו אחיו ולא נכרי אבל אסור להטעותו בין בשיווי מקח בין בחשבון כמו שיתבאר בהלכות גזילה וכן כל מרמה שבעולם אסורה במקח וממכר אפילו לנכרי כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח אע"פ שהוא נכרי שהרי זה מטעהו

וגונב דעתו אם אינו מודיעו והרי זה כגונב ממנו ממון ואסור מן התורה כמו שיתבאר בהלכות גזלה :

והאבני נזר ירד לדעה האמיתית של השו"ע הרב מעצמו והוסיף שהוא דבר פשוט.

שו"ת אבני נזר הל' פסח סי' שכה אות יט

י"מ) מה שכתב שראה בתשובתי דעכ"ס אין לו אונאה
היינו שאינו עובר בלא תונו ובגמרא מלינו רק
שאינו מחזיר אונאה לגוי וכן כתב הרב ז"ל מלאדי
בהלכות אונאה שאסור להגלותו בין בשו"י המקח כו' .
הנה דבר זה פשוט דאין איסור אונאה לעכ"ס וז"ל קרי
בי רב הוא לא תונו איש את ,עמיתו" . והרב אחי עלה
מדין גניבת דעת דכשזומר לו שכך שוה והוא אינו שוה
כך הרי גונב דעתו , או אפילו בסתמא במקום שאין דרך
הסוחרים למכור יותר משויו . הרי הגוי סומך עליו שכך
שוה . ודומה למוכר דבר שיש בו מום דחשיב גניבת
דעת משום דסתמא אין בו מום . ואפשר דעל כן הגמ'
אמר לענין חזרה . ומשום דלהנות לבחילה אסור
באופנים הנ"ל . אך לאו דלא תונו אף באופנים הנ"ל
אינו עובר :

או"ח ב בורגשטיין, אברהם בן זאב נחום עמוד מס 24הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולענין אם מותר לגוי לאנות אחרים , אעתיק תשובת השבות יעקב
שהבאתי בסעיף א.

שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' קסה

שאלה קסה בישראל אחד שחשד לרצוח בני אדם וביים לו סכור
שיש בו חסרון גדול ואינו ריכר לכל אדם וכו' ממירא
למכור לישראל שירגישו בו לפי שהוא נעווק לרמאי וסלך אל סוכד ככבים ו'
מכירו וזען לו סחורה ז' למכור לישראל וקנאו ישראל לפי טונו מן הסכרים
ולח"כ הרגיש הישראל בחסרון הסחורה ולחן יכול לסוליה משומיו משוכד
ככבים ומקר ישראל אל המקרה אחימא שבישראל זה החשוד מסר הסחור'
לעובד ככר' בעלימחו למכור לישראל אי נריך לשלם סגורא לישראל שרי לו לא :
ב ריישר, יעקב בן יוסף עמוד מס 57הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

תשובה הנה נודתי אם נעשה כן בישראל ששלח ישראל אחר למכור לזה ברמאות פשוט. היא דאך רינו כלל עם המעלה כיון דק"ל אין שליח לר"ע כאשר הוא מביא' ב"ש' ובצדקים ונעמי' ר"ס ס"י קפ"ב והשליח ח"כ ולא המעלה אכן כיון שהשליח הוא פועל ככ"ס דלא בר חובתו הוא וכבר העלמי' בחשונותי שבים יעקב חלק ראשון ס"י קס"ד דכן עיקר להלכה ה"כ' השליח לאו בר חובתו מביא' שולחו ודלא כהשולק' פ"י י"ג' ואם יאמר האומר מציקרא דד"כ' פירכא מריל שאין פועל ככ"י מלווה פ"י דהלא מלווה פ"י סגול וגם זו בכלל זה אינו דאונאה דרך מקום וממכר ולא מיני איש עמיתו כפי' וכ"י נח אינו מחבר פ"ל'ס וכן מכואר כ"ס' פ"י לחיבו כדך דף ס"א פ"ד הש"ס ה"ריכא דלאו דאונאה אינו בכלל גזל מה"ס וכן מוכח בסנהדרין פ"ד מ"א דף כ"ז נבי' כ"ל' נז' דגזל מה' היא וקאמר הש"ס ככ"ס שכ"ר או פחות משום פרוסה ולא קאמר כיוצא בו באונאה אלא ודאי דאינו מחבר פ"י זלם ושד' אחרים דאף למאן דס"ל דאין לחייב המעלה אף השליח לאו בר חובתו מ"מ אם השליח מוחק כדך לעשות כן כמכואר כ"י ס"י שפ"א ס"ז' פ"י דהוי' כ"י' שומע לרב'י הרב' וכמ"ס שם במשיבמי י"ג' וכל זה בפני' כמול אם בישראל לזה כ"י' לתכור לישראל אכל אם כן' אולם למכור לאחר נר"ל דאין לחיבו דהוי' רק גרמא כעלמא ויכ"ל להמלל ולעזר דסכ"ר ה"ס שימכור לסוד' ככ"ס ולא לחיבו וכו' ואין פ"י כ"ס' כ"ל הקטן יעקב :

- ב ריישר, יעקב בן יוסף עמוד מס 57הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ונחוץ לדון אם יש איסור לאנות מומר במקח וממכר. וכבר האריכו האחרונים בזה.

ח"ס ס"י קלז

איברא צבדין שאלתינו יש לעיין דכי תמכרו מוכר לעמיתך כ"י' ועמיתך דרש'י' ז"ס שאלך צחורה ומלות ומשמע וודאי דאין מומר בכלל זה ולענין אונאה דרש'י' צפ' הזהב עם שאלך צחורה וצחורה לא חוכה כ' צ"ס' צ"ס' רבינו יהונתן צורה או מלות קאמר דאפי' אינו חכם צחורה רק איתא צחורה אקור להונתו ומשמע הא ליתא צ"ס' וצ"ס' מותר ואינו בכלל עמיתו וכל' אע"ג דמזון מקור אקור לאצד צ"די' דלמא כפקא נוי' צבין דיעעלי היינו לאצד ולגזל אצל רצ"ת ואונאה אינו בכלל זה וא"כ י"ל ה"י אף ו"מ' י"ל היינו לענין דינא סלכ"ך להקדים ה (חוי"ב) סופר, משה בן שמואל עמוד מס 117הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וכדברי החתם סופר מבואר בב"ח אלא שסיים דצ"ע לדינא.

ב"ח סימן רכח אות א

אונאת דברים ספר החכמה עכ"ל ובפרק
מי שמת אהא דתקן (בדף קנ"ו) בני רוכל
תקצרים אהם דלפי שהיו רשעים שהיו
מקיימין קונו' בחרם לא היו מוששין לקיים
אונאת אהם הקשה לשם ^{מותר} בשם הר"א
מרענגנשפורג היכא מצינו שבשכיל שעובר
על ד"ת שמותר לגזול ממונו ותירץ דה"כ
היכא דאין בידינו לכופו בע"א לקיים ד"ת
דהשתא גופו היו מכין לקיים מצות ממונו
לא כ"ש עכ"ל לפי זה כך דרשא דרב חננא
לענין אונאת דברים איתאמרה דמותר
להנותו אם אינו מקיים ד"ת ומכ"ש אונאת
ממון דמותר ולענין מעשה צ"ע :

ח"י"מ ב יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס 205הרדקס עיי תכנת אוצר החכמה

אמנם אפשר דלדעת הב"ח אינו מותר אלא היכא דע"י זה יכול לכוף
המומר לעשות תשובה וצ"ע. [ואדרבה מדבריו משמע שאינו מסכים לסברת
החת"ס דלדעת החת"ס, נתמעט המומר מדיני אונאה מעיקר הדין. ואילו
בב"ח משמע דהוא סברא בעלמא להתיר כדי לכוף המומר לחזור בתשובה
ודוק].

סעיף כט

Onaah on Real Estate

מקורות: משנה בבא מציעא דף נו ע"א

רמב"ם פ"ג ממכירה ה"ח ומגיד משנה

תוספות בבא קמא יד ע"ב ובבא מציעא דף נו ע"א

סמ"ע, פתחי תשובה

ברמ"א: סמ"ע, ש"ך, פתחי תשובה בשם שער משפט

מעמד שלשתן: עיין פתחי תשובה

צדקה: סמ"ע ופתחי תשובה

עיונים:

בסעיף זה כ' המחבר כמה דברים שאין בהם דין אונאה. ומסתימת הלשון משמע דאין בהם איסור אונאה כלל. אמנם, כבר העתיקו האחרונים דעת הרמב"ן והרא"ה דס"ל דיש בהם איסור אונאה ולא נתמעטו אלא מחיוב חזרת דמי אונאה. ובס' ארעא דרבנן העתיק דברי הרמב"ן. ותמה עליו הגהות עפרא דארעא שם.

הגהות עפרא דארעא מערכת א אות יג

**ונם ל"ע דא"כ ה"ה דא"כ סילקס על אונאה קרקעות כיון
לא ניחן לתשלומין ודומק לומר כיון דנכלל עם המטלטלין
וצמטלטלין לא סייך תלקות ולכך חזר הללו כולו דא"כ
נר תלקות דא"כ דחוק ועוד דא"כ עונך הוא כללו א"כ**

ארעא דרבנן > עם עפרא דארעא > אלגאזי, ישראל יעקב בן יום טוב עמוד מס 23 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

**לא אסתמיט חד מהפוסקים לומר שאם נא לל"ע יחזיר
האונאה ולכך לריך לחמישנ בזם :**

ארעא דרבנן > עם עפרא דארעא > אלגאזי, ישראל יעקב בן יום טוב עמוד מס 23 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כוונתו לסעיף א דשם מבואר דאין לוקין על לאו דאונאה מפני שניתן לתשלומין. ועי' מה שהבאנו שם לענין פחות משתות.

ובנחלת צבי לבעל פתחי תשובה הק' על קושיא הב' של העפרא דארעא דבאמת ליכא חיוב אפי' לצ"ש.

נחלת צבי (נדפס בסוף השו"ע)

בשם מהרש"ל בזה פייץ בד"ה הענדים. גם ל"ג איך לא אשתמיט חד מהפוסקים לומר שאם
כל לנחת י"ש יחזיר האונא' לכאור' ז"ע לפי המנוח ב"מ דף כ"ו ובש"ע לקמן סי' רכ"ט ס"א
דכל היבא דאין בו דין חזרה אין האיסור מתקן בהחזרה כיון שלא ניתן להשכון ומתנה במלמא
הוא דיהיב פש"ה ופמ"ש סימן רל"ז ס"א בד"ה יקרא מיהו יש להלק ול"ע וע' בספר אור הפנים
חו"מ ג קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 554 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ומצאנו באמת שהאור החיים סובר שיש חיוב חזרה לציי"ש [והנחלת
צבי רמז לזה].

אור החיים פרשת בהר פרק כה פסוק יז

אמר לא תונו וגו', ואומרו ויראת מאלהיך פירוש הגם
שאין דין אונאה בהם הוא דוקא לענין משפט יושבי תבל,
אבל לעולם איסור אונאה יש בדבר:
ופעם שאמרתי שאין בו אונאה הוא מטעם שהנחתי
משפט זה לדון אותו אני, והוא אומרו כי אני ה'
אלהיכם, פירוש שופט אתכם בדבר זה, לא לאד שמוח
לאונות בקרקע, והרבה דינים מלינו במורה שה' סלק
משפטם לבית דין של מעלה, ועיין מה שכתבתי בפרשת
משפטים (שמות כא יז):

ג (ויקרא) תנ"ך. ירושלים. תשנ"ה. עמוד מס 579 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולהלכה ק' לדחות דברי הרמב"ן והרא"ה (והוא ג"כ דעת רבינו יונה
בבבא בתרא דף עח. עיי"ש) אחרי שלא מצינו מי שחולק בזה להדיא. (אף
שמסתימת לשון המחבר משמע דקרקע נתמעט לגמרי וכן נראה מדברי
הסמ"ע סקנ"א שלא הביא דברי הרמב"ן וכמו שהעיר הפ"ת עיי"ש)

ולענין בתים ושאר דברים שהיו תלושים ולסוף חברו, נחלקו הפוסקים
ואביא הדעות בקצרה.

בעל העיטור

כל העומד לגדור בגדור דמי • ומסתב' גידולי קרקע
אצל חלוש ולצסוף חיצרו • כגון כותל צנין • וכגון
סקצעי' וכורת דבורים • קי"ל כרצנן דאמ' כל המחוב'
לקרקע אינו כקרקע • דתכן דף של נחתומין סקצעו
צמותל • ר"א מטהר וחכמי' מטמאין אצל ר"ת אמר
מדשלח רב נחמיה כי אחיה הוה איתת' לקמיה •
אגזייה ששור נכסיו מאי סטורבול דאיכון מטלטלין
קצועין בקרקע • ש"מ סוגיא דשמעתא בר' אליעזר
סלקא דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע •

ספר העיטור: יצחק בן אבא מארי >>הלכה ומנהג<< {6} {8} עמוד מס 120 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי שהביא בעל העיטור ב' דעות. ולהלכה, כי בשו"ת פני יהושע דדעת
הרמ"א דבית הוי כקרקע.

שו"ת פני יהושע ח"מ סי' קו

עדות על הקטנים אלא אפילו אם יקבל העדות אין זו ממש דהא קי"ל כר"א דאמר כל המחובר
לקרקע כקרקע דמי וא"כ שומרי הבית פטורין כמו שומרי קרקעות כאשר הדברים מביאריס
בש"ע סי' ל"ה וסי' ש"א אף אם היה מחלוקת בדבר קי"ל המוציא ממכירו עליו הראיה
ומכ"ס לפי הנראה ר' משה איסרלש ז"ל ס"ל בלישנא בתרא שכתב בס' ל"ה שפטור דהא
לקמן סי' ש"א סתם ואמר דהשואל בית ונשרף פטור מהאי טעמא דמחבר לקרקע כקרקע
דמי וה"ה שאר שומרים בפשיעה דלוגם בשואל בפשיעה דשאר שומרים דמי והגע עולמן כיון
פני יהושע >שו"ת< יהושע בן יוסף מקראקא עמוד מס 241 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובאמת הדברים ארוכים והרוצה לעיין בזה יעיין בנחלת צבי סי' רכז
סעיף לב ובסימן צה סעיף א ברמ"א ועיי"ש בש"ך סק"ח (דאפשר דכו"ע
מודי דבתים יש להם דין קרקע) ובקצות החושן שם סק"ב. [ובאמת ההשואה
בין הלכות שבועות להל' אונאה אינה ברורה כ"כ (עי' רבינו יונה ב"ב דף סה)
אבל הפוסקים כאן ציינו לשם ולכן העתקתי אותם].

בגמ' ערכין משמע דקרקע חוץ לארץ יש לה דין מטלטלין. הגמ'
מדברת במי שהרים קרקעותיו בפומבדיתא.

גמ' ערכין דף כט.

והיו מן הגאונים שאמרו דכל דבר שוין קרקע דחו"ל כמטלטלין.
ובספר התרומות הביא שהראב"ד חלק עליו.

ספר התרומות שער ז ח"ב אות יג

ובזה מצינו שנשאל הראב"ד ז"ל⁶⁷ אם נתחייב שבועה דאורייתא על הקרקעות שבחוצה לארץ, מפני שהגאונים שעברו היו ממילין שבועה⁶⁸ על הקרקע שבחוצה לארץ מפני שעומד לימכר. והשיב להם שאין נשבעין על הקרקעות לא בארץ ולא בחוצה לארץ⁶⁹, אלא היסת שנשבעין עליהן. ומי שכתב א שמואל בן יצחק הסרדי - פיגו, עזריה בן אפרים עמוד מס 285 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולענין ראיית הגאונים מסוגיא דערכין כ' לדחות :

הוה. ומשנינן מקרקעי דחוצה לארץ כמטלטלי דארץ ישראל הוה. זאת היתה ראיתם. ולא היא, דלא דמי ענין חרמין להא מילתא, דשדה דחרמין שאני שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, דיליף לה משדה אחוזה, מה התם אין דינו⁷⁰ אלא בארץ אף שדה חרמין אין דינו אלא בארץ, הילכך כמטלטלי דארץ ישראל דאמי להא מילתא, אבל לענין שבועה ואונאה מקרקעי נינהו, דהא ליתנהו מטלטלי, ולא חזינא לרבוותא דווקאני דשוו פלוגתא ביניהו לא לענין שבועה ולא לענין אונאה. מיהו היסת משביעין עליהו, א שמואל בן יצחק הסרדי - פיגו, עזריה בן אפרים עמוד מס 285 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובפשטות נראה מסתימת כל הפוסקים שיש דין קרקע אפי' בחוץ לארץ. אולם, הכנה"ג כ' דאפשר דאם הנתאנה מוחזק, יכול לומר קים לי כדעת הגאונים. והדברי גאונים העתיק דברי הכנה"ג.

דברי גאונים כלל ה אות טז

לחצרהס ח"צ מחימ ערך לונאה שהציא צסס תטורי
כנה"ג ח"א חו"מ ק"י קכ"ג שכתב דהמוחזק יכול
לומר קי"ל כהגאונים שהציא העור ק"י ל"ס
דקרקעות ח"ל דיון כמטלטלים ויש להם לונאה
ועי' צאחרכים יעו"ש צזה :

דברי גאונים כהנא, חיים אריה לייב בן יחיאל צבי עמוד מס 14 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אמנם למעשה רבו האחרונים החולקים על הכנה"ג בזה (הערך שי והמשפט שלום ועוד). ולבד שסובר המשפט שלום דלא אמריי קים לי בכה"ג, מצדד לומר דבזמן הזה יודו הגאונים לדעת הראב"ד.

משפט שלום כאן

דלפי הטעם של גאונים מאיס דקרקע שנה"ל שומרים לימכר נ"ל דכ"ז שניתן חפצי לישראל לקטח שדות ובעוה"ר הגלות כמשך וילאו מה שילאו גם גאונים מעדים דהוי קרקעות לגבי אונאה וסטעה והעיקר
משפט שלום שוואד"ר, שלום מרדכי בן משה הכהן עמוד מס 208 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולכן נראה שלהלכה אין לחוש לדעת הכנה"ג.

עוד כתוב בהלכה זו דאין אונאה בשטרות. ויש לדון אי איכא אונאה במניות (shares of stock). ולכאורה יש מקום ללמוד דין זה מדברי המהרי"ט.

שו"ת מהרי"ט סימן יט

ועוד יש לחקור כשאין למקנה חלא בריוח ואין לו קנין בגוף מכו שיכח צו הונאה לפי שצנ"ד אין קנין לו בגוף הנכסים שאם נאצדו הם או מקלחן לא היו באחריותו לשלי מציתו חלא שהקונה נתחייב לתת לו בשכרו רציע בריוח צהם חפ"י חס היה מוכרו לאחרים לא היה צו הונאה לפי שאין גופו ממון להקנותו לאחרים או לקדש צו חת האשה שאפי' חס עכשיו שוב יתר על הקרן ויש צו ריוח שמא כשימכר לא יהי צו ריוח מחמת שיוצלו או מחמת שיכח הפסד צמקלחן חלא הקנה לו מה ששי המקח יותר חלא נתחייב לתת לו רציע מהריוח שישאר צידו אחר מכירתו וכחוצ דעלמא דמי דלענין הונאה כחיצ כי חמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דצר הנקנה מיד ליד וגופו ממון לכך ילאו חוצות ושטרות דכחיצ וכי חמכרו ממכר שגופו מכור וקנוי ילאו שטרות שאין גופן מכור ואין צהם הונאה. וגצי שכירות אמרי' חס ב טראני, יוסף בן משה (מהרי"ט) עמוד מס 223 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מבואר דדעת המהרי"ט דכל מקום שאינו מוכר בעלות בגוף הדבר רק מוכר זכות בריוח, הוי כדבר שאין גופו ממון ונתמעט מדין אונאה. ומכח זה פסק הפתחי חושן דאין אונאה במניות.

פתחי חושן פרק י הערה ה

כג ^{ה'תשס"ג} אות בב ודיני גב"ח סימן לב אות א), וכתב המהרי"ט חו"מ סימן יט דה"ה כשאין לו קנין בגוף החפץ אלא שיש לו זכות בריוח, ה"ז כדבר שאין גופו ממון, ונראה דה"ה מניות אין גופן ממון, ועי' גניבה והונאה בלויא, יעקב ישעיה עמוד מס 343 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

סעיף ל

Buying and Selling through an Agent

מקורות: רמב"ם פרק יג מהלכות מכירה הלכה ט' וראב"ד ומגיד משנה שם

(וע"ע קדושין מב ע"ב, וכתובות ק ע"א)

טור בשם רבינו יונה

עיונים:

עיקר הענין של סעיף זה נמצא בסימן קפב סעיף ג-ה.

בהלכה זו מבואר דהעושה שליח לקנות או למכור ונתאנה השליח, המשלח יכול לבטל המקח אפי' אם נתאנה פחות משתות מפני שיאמר המשלח להשליח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. ובפשטות כוונת הטענה היא שהמשלח טוען שכשמינה השליח, היה דעתו שיעשה המקח באופן שלא יתאנה. וכ' הנתיבות דלפעמים לא שייך סברא זו.

נתיבות המשפט סימן קט סק"ן

צ"ד ולא ע"י שלוחם ואף דודאי אם צעה"צ לומר לשליח מכור צכמה שישומו ג' או שמוכר לו צכמה למכור וכתאנה דיכו כצעה"צ שכתאנה ולא כשליח שכתאנה דהא הוא כתאנה בעלמו והשליח לא כתאנה כלל ולא יכול לומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי דהשליח לא עיוות כלל וא"כ ה"כ דמי להא דדוחק נתיבות המשפט לורברבוים, יעקב בן יעקב משה עמוד מס 200 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נמצא לדברי הנתיבות דלא שייך הלכה שלנו כשאמר המשלח לשליח 'מכור בכך וכך' או 'קח לי בכך וכך' אפי' כשנתאנה השליח מפני שאינו יכול לומר לתקוני שדרתיך וכו'.

וכיון שזכות הביטול אינו נובע מדיני אונאה אלא מדין ביטול שליחות, לפעמים שייך ביטול זה אפי' באופנים שאין לו תביעת אונאה וכמבואר בדברי גאונים.

דברי גאונים כלל ה אות לח

לח שלים שהלך למכור חפץ של משלחו וכדומה
שהחליף עם אחד וכתאכא השליח. והלוקח
ידע שהמכור הוא רק שליח מפלוני. מלמתי בכתבי
הרב הגאון מו"ה מנחם מענדל זלללה"ה שהיה
אצ"ל דפס קיבוץ צקונטרס שצקיף חיצירו על
ש"ע. שכתב שצא לפניה עוצדא דא. ופסק כי אף
דבחליפין אין זהם אונאה (כמוצא סיון ככ"ז
קע"ף כ"י) וי"מ בשליח יכול לומר לתקוני שדכתיך.
ודומה לקרקעות דלא שייך זהו אונאה ומי"מ אם
כתאכא השליח חוזר בכ"ש. ואין לומר דכאן שאכי
משום שזה רואה במחש יוחר מצטריון. זה לא שייך
רק כשנגלה דעהו שרואה במחש. אבל כאן המשלח
לא גילה דעתו. ועוד שזה גזירת הכתוב הוא דלא
שייך אונאה בחליפין. והרמז'ס יה"צ טעמא לקרא.
וכן מוצא שם בקמ"ע ק"ק ל"ו. ודומה לקרקעות
דסוף גזירת הכתוב ולהרש"ס גס שם יש טעם
ומי"מ גמרא ערוכה בשליח צקרקע דחוזר עכ"ל:

דברי גאונים כחנא, חיים אריה לייב בן יחיאל צבי עמוד מס 17הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לח שלים שהלך למכור חפץ של משלחו וכדומה
שהחליף עם אחד וכתאכא השליח. והלוקח
ידע שהמכור הוא רק שליח מפלוני. מלמתי בכתבי
הרב הגאון מו"ה מנחם מענדל זלללה"ה שהיה
אצ"ל דפס קיבוץ צקונטרס שצקיף חיצירו על
ש"ע. שכתב שצא לפניה עוצדא דא. ופסק כי אף
דבחליפין אין זהם אונאה (כמוצא סיון ככ"ז
קע"ף כ"י) וי"מ בשליח יכול לומר לתקוני שדכתיך.
ודומה לקרקעות דלא שייך זהו אונאה ומי"מ אם
כתאכא השליח חוזר בכ"ש. ואין לומר דכאן שאכי
משום שזה רואה במחש יוחר מצטריון. זה לא שייך
רק כשנגלה דעהו שרואה במחש. אבל כאן המשלח
לא גילה דעתו. ועוד שזה גזירת הכתוב הוא דלא
שייך אונאה בחליפין. והרמז'ס יה"צ טעמא לקרא.
וכן מוצא שם בקמ"ע ק"ק ל"ו. ודומה לקרקעות
דסוף גזירת הכתוב ולהרש"ס גס שם יש טעם
ומי"מ גמרא ערוכה בשליח צקרקע דחוזר עכ"ל:

דברי גאונים כחנא, חיים אריה לייב בן יחיאל צבי עמוד מס 17הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והנה יש להסתפק אי יש לגבאי צדקה ושאר גזברים דין שליח מפני
שהם קונים עבור עניים או עבור הקהילה. ומצאנו בשו"ת מהר"ם די בוטון
שדן בזה.

שו"ת מהר"ם די בוטון סימן נא

**עמו כין נעוה כין לתקן שהמעה עכ וכבד כיון דכומנו זה הממונים והפרנסים כמנים
מדעת כל הקהל על כל ענייני בית הכנסת ותלו הכל בדעת עצמן ה"ל כאלו התנוכפי'
כין לתקן כין לפיוות שאין להם אונאה כלל וחייב המשלח אפילו שאינו מוחזק ליתן כפי
החכאי'. עוד כתב המחבר המוסק כלו והאריך לומר מועם דמוכר לעולם חוזר דבכד'**
בוטון, מאיר בן אברהם די עמוד מס 206הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי מבואר שסובר המהר"ם די בוטון דהגזברים ממונים לכל והוי
כאילו קבלו הקהל מה שיעשו הגזברים אפי' לעיוות. וכן הסכים הכנסת
הגדולה (הגהות טור אות עח). [ויש מקום להסתפק אם דבר זה תלוי
בשליטת הגזברים ואפשר שאין כל הזמנים שוים לענין זה.] וממילא לא שייך
בגזבר טענת לתקוני שדרתיך וכו'.

לעומת זה מצאתי בפתחי חושן שהביא בשם שו"ת אבן שתיה שתולה דבר זה במח' ר"יוחנן וריש לקיש. ומפני שהיא תשובה ארוכה שאינה נוגע לעניינינו, אעתיק התמצית הנוגע לנו.

שו"ת אבן שתיה סימן עו

דפסידא אף נזכר נמי לא מהני משום דכיון דלא עשה לו לזה שליח בפירוש מלי למימר לו לתקוני שדרתיך וכו' כמו בכל שליח דעלמא הלכך כיון דמהני מירוח של הגזבר ע"כ הטעם הוא דאין הצעלים מקפידין ע"ז א"כ לפי"ז מחילא מוכח דאף מירוח של אחר נמי מהני דהא כיון דלית לן קרא למיעוטא כמו בערומה וגם קפידות הצעלים נמי אין כיון הלכך בידאי מהני מירוח של אחר נמי וע"ז קאמר לו ר"ל דלשום מירוח קפידא הוא לצעלים רק נזכר שא"י דנחשב כצעלים מחש האכך לא שיך אצלו כלל לומר לתקוני שדרתיך משא"כ בזה אחר לא מהני מהאי סעמא דעיות הוא והשתא מחורן הכל. אמלא מבוחר לבארה דהאי סברא אי נזכר י"ג ג"כ הטענה דלתקוני שדרתיך אי לא תלי בפלתתא דר"י ור"ל וכיון דהרמב"ם פוסק כר"י מחילא מבוחר דגם נזכר נמי יכול לומר לו לתקוני שדרתיך וכו' והשתא גם מחדוש יחיא, אליעזר בן שבתי עמוד מס' 184 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

היוצא מכל זה דאיכא פלוגתא באחרונים להלכה אי אמרי' בגזברים טענת לתקוני שדרתיך וכו'.

ע"כ דברנו בשליח שנתאנה. בסוף ההלכה הביא המחבר מחלוקת כשאינה השליח. ועי' סמ"ע דטעם האומר דבטלה מקח הוא שלא יהא כח השליח עדיף משכנגדו.

עיי' לעיל סעיף ו שני צדדים ברא"ש אי יש איסור אונאה בפחות משתות. ויש לעיין לפי הצד דאיכא איסור אפי' פחות משתות, נימא שבטלה השליחות מטעם שאין שליח לדבר עבירה? [ובאמת שייך לאוקמי הלכה שלנו כשלא ידע השליח שהוא מאנה ובשוגג יש פלוגתא בראשונים אי אמרי' אין שלד"ע- עיי' ש"ך סימן שמח סק"ו וקצוה"ח שם סק"ד ונתיבות סק"ד-אמנם למעשה

לא משמע שכוונת המחבר הוא דווקא כשלא הכיר השליח באונאה. [ומצאנו שהרגיש בזה הבשמים ראש אלא שלא ביאר כוונתו.

שו"ת בשמים ראש (המיוחס להרא"ש?) סימן נו

אשר שאלתני בשליח שאינה את הלוקח במקום והניד לו שחוט שליח פלוני חשונה צפ' אלמנה ניונית חנן מכרה שוכמנה וכו' מאת'... במנה מכרה נטל / ואמר' בנמר' דשליח כאלמנה / אמנם מסתברא לן דהיינו דווקא בהונו אוטו / אבל אינה כח לאחרים / ותקנתא דמשלחו עניד / הרי הוא באחר לפני' שחוט ובעול מקח / ואין זה עני' לשליחו' לדבר עניד' :

אשר בן יחיאל (רא"ש). מיוחס לו עמוד מס 80הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ומצאנו ישוב בשו"ת גבעת פנחס. ובהקדם אעתיק דברי המשנה למלך. הרמב"ם (פרק ג מהל' גניבה הלכה ו) פסק שמי שגנב ומינה שליח לשחוט ושחט הליח בשבת, חייב הגנב לשלם תשלומי ד' וה'. ועמד המשנה למלך למה אין לו טענת אין שליח לדבר עבירה (מחמת איסור שבת-אע"פ שריבתה תורה שליח לדבר עבירה בגנח שטבת, היינו דוקא לענין איסור גניבה).

משנה למלך הלי' גניבה פ"ג ה"ו

פ"ג ו עשה שליח לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הרי הגנב חייב בו'. מדקדוק דברי רבינו ז"ל נראה לי דדוקא בשעשאו שליח שחט שישחוט לו והלך השליח ושחט בשבת אז הוא דחייב הגנב בתשלומי ד' וה' אבל אם עשאו שליח שישחוט לו בשבת והלך השליח ושחט בשבת פטור מתשלומי ד' וה'. וטעמא משום דמה שמתחייב הגנב בשחיטת השליח חידוש הוא שחידשה תורה דהא בכל התורה כולה קי"ל דאין שליח לדבר עבירה אלא דשאי טביחה ומכירה דגלי קרא דאימיה ע"י שליח וכיון דחידוש הוא אין לנו אלא היכא שלא נטרף איסור אחר בשליחות זה דלא עשאו שליח כי אם על הטביחה אבל היכא דעשאו שליח שישחוט בשבת דמלכד איסור הטביחה איכא איסור-שבת ולגבי איסור שבת פשיטא דאין שליח לדבר עבירה ה"נ לענין הטביחה לא נעשה שלוחו. וראה לזה יא (נזיקין) משה בן מלמון (רמב"ם) עמוד מס 43הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מבואר מדברי המשנה למלך דמי שמינה שליח לעשות דבר שאפשר לעשותו בהיתר. והלך השליח ועשאו באיסור, אין זה שליח לדבר עבירה שהרי לא מינהו לעשות עבירה! ועל פי זה רוצה הגבעת פנחס לפרש דברי הבשמים ראש שהבאנו לעיל.

שו"ת גבעת פנחס סימן כט

מ"מ יש לומר כיון דהיה מקום צעקת אמירתו לשליח להסקיים בהיחד
בבר חל השליחות, משא"כ כשמלוכו לעשות דוקא באיסור, ומסור
בזה הא דקשה עוד על סברא זו, אי ס"ד דנכסל השליחות לגמרי
הא דכחז ברא"ש והביאו המור (סי' רכ"ז) יראה דכיון דהמורה
אמרס אל חזנו אפילו שזה פרומס בכלל וכו' כרי לפי זה אפילו פחות
משמס איכא לאו דאל טוט וברי (בסי' קפ"ב) פשיטא לי' לברא"ש
אס הפעם השליח אס חלוקה דיו כשאר כל אדם והמכר קיים ואמאי
ימא אין שלד"ע והשליחות במל וממילא המכירה במלכ :
ולפ"ז י"ל כיון דאינו מלוכו להכונן דוקא, ויכול למכרו ולקיים
השליחות בההירא השליחות קיים אלא דלפ"ז כיו דין
חדש דאס אמר לו המשלח אימכור דוקא באונאס ביהר משווי' המכר
במל אך די"ל דג"ס משכח בההירא שיודיע ללוקח שאינו טוס ואפ"ס
ימלאס ה"כ חף באיסורא קיים השליחות לפ"ד כנ"ל :

גבעת פנחס > טיב חליצה > הורוויץ, פינחס בן צבי הירש הלוי עמוד מס 33הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדעת הגבעת פנחס לא שייך דין אין שליח לדבר עבירה כשלא ציוהו לאנות.
(וכבר כתבנו בשם הנתייה"מ שתחילת ההלכה ג"כ כשלא פסק המחיר).
[ובאמת יש מקום לחלק בין מה שכו' המשל"מ להלכה שלנו ואכמ"ל].

סעיף לג

מקורות: רמב"ם פי"ג ממכירה הלכה יד והלכה טו

סמ"ע

עיונים:

בהלכה זו מבואר דדין פועל כדין עבד שאין לו דין אונאה. ובאמת אין דין זה מפורש בגמ' אלא שהרמב"ם והמחבר נתנו טעם מפני שהוא כקנין לזמן ויש לפועל דין עבד ממש. ולכאורה סברא זו תלויה במחלוקת ראשונים.

הגמ' (קדושין דף ז') מדברת בעסקי אשה שרוצה להקנות נפשה אגב כסף. וכנראה שהגמ' קורא לאשה 'נכסים שיש להם אחריות'. וכ' רש"י דבאמת כן הוא.

רש"י קדושין דף ז'.

**לקמיה: שיש להן אחריות. אדם
הוקש לקרקעות דכתיב (ויקרא כה)
והתנחלתם אותם לרשת אחוזה^א:-**

כא קידושין תלמוד בבלי עמוד מס 24 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מבואר דלדעת רש"י כל אדם הוקש לקרקעות. וזה שוה אם דעת הרמב"ם המובא בהלכה זו. אמנם, רבו החולקים על דעת רש"י (עיין שם בתוס') והם סוברים דדוקא עבד כנעני הוקש לקרקעות וא"כ בפשטות אין ללמוד דין פועל מדין עבד להפקיעו מפרשת אונאה.

ובאמת מצינו שכתבו הראשונים עוד טעם למה פועל אין לו אונאה.

ריטב"א בב"מ דף נו:

לה אונאה דמכירה ליומיה היא. ואילו בקבלת מלאכה ושכירות פועל פשיטא שאין בו אונאה, דממכר אמר רחמנא והכא ליכא מכירה כלל. ויש סעוד לדבר מהא דאמרין בפרק הגזול (ב"ק קט"ז ע"א) ^{אוצר החכמה} טול דינר והעבירני פטור דיכול לומר משטה אני כך עבדי כך, הא לאו הכי חייב ולא הוי אונאה. וליכא למימר דההיא ו (ב"מ) יום טוב בן אברהם אשכנזי (ריטב"א) עמוד מס 133 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ואף דדעת הרמב"ם והריטב"א שוים דאין אונאה לשכירות פועלים, כ' הגר"א ווסרמן שיש נפק"מ ביניהם.

קובץ שיעורים ב"ב סימן שי

משום דלא מיקרי ממכר, וב"מ משני הטעמים.
לענין קבלן דלא מיקרי עבד, ושם י"ל דגם
א וואסרמאן, אלחנן בוגם בן נפתלי בינוש עמוד מס 266הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דעת הקובץ שיעורים דדוקא לדברי הרמב"ם דפועל אין בו אונאה מפני שדומה לעבד, אז יש לחלק בין פועל לקבלן (כמבואר בסעיף לו). אבל לדעת הריטב"א דשכירות פועל אינו 'ממכר', ה"ה שכירת קבלן אינו ממכר דמאי שנא.

[וכל זה נכון לפי מה שכתבנו דדעת הרמב"ם בפועל דהוי כעבד תלוי בדעת רש"י. אולם, באמת יש עוד דרכים וא"כ אין דברים אלו מוכרחים. עיי"ש בקובץ שיעורים בסוף דבריו.]

ובעז"ה נאריך עוד בדין קבלן בסעיף לו.

ומה שכי הריטב"א דפועל לא חשיב 'ממכר', כ' המחנה אפרים דלא כל הפועלים שוים בדין זה.

מחנה אפרים ה' שכירת פועלים סי' א

רע"ל מש"ל דפועל גופו קנוי לז"ה כמ"ש הריטב"א צחי' פ"ק דמנעא דשכירות ליומיה ממכר הוא וכו' קשה דאיהו גופיה כתב צ"ה הזהב גבי שכירו' יש לו אונאה דשכירות פועלים לא הוי ממכר יע"ש, ונראה שהוא מחלק בין היכא דנשכר אלל צ"ה לכל מלאכה דאז חשיב גופו קנוי דיכול לשטמו לכל מלאכה שיראה, משא"כ בשוכר פועל למלאכה ידועה דאין זה חשוב קנוי אללו שהרי אינו יכול לשטמו למלאכה אחרת, ומטעם זה כתב איהו גופיה צ"ה האומנין גבי אס שכיר הוא אינו נותן לו אלל שכרו כיון שנאנס דה"ד כששכרו למלאכה ידועה אלל אס שכרו לעשות לו כל מלאכה דינו כמו ע"ע יע"ש. אלל מדברי מהר"ם צמח' והרא"ש שהצמחי לעיל והרמב"ם צ"ה י"ג מה' מכירה וצ"ה מה' שאלה נראה דכל פועל גופו קנוי:

סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 265הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לדעת המחנה אפרים, מה שכי' הריטב"א דפועל לא חשיב 'ממכר', אינו אלא כששכרו למלאכה ידועה. [נאפשר כששכרו לכל דבר, יסכים להרמב"ם דדינו כעבד. אמנם צ"ע עדיין ויש בזה אריכת דברים ואכ"מ]

והנה, אף אי פועל אין לו אונאה, יש לחלק (לדעת הרמב"ם) דהיינו דוקא היכא דשייך להשוותו לעבד. ובאמת יש אופנים דאין לפועל דין עבד.

השו"ע (סי' רצג סעיף א) פסק שמי שהפקיד אצל שומר לזמן ידוע, אין השומר יכול לכופ את המפקיד לקבל הפקדון קודם הזמן. והק' המפרשים (עי' קצות החושן סי' עד סק"א וסי' רצג סק"ב) דאמרי' בעלמא (ב"מ דף י, ועי' שו"ע סי' שלג) דפועל יכול לחזור בחצי היום? והנחל יצחק עמד בזה.

נחל יצחק סי' עד סעיף ג

ולענ"ד בטעם הראשון ד' והראשונים דס"ל דשומר ח"י לחזור בחו"ז משום דס"ל דשומר ח"י כפועל בזה דעיקר הטעם דפועל חוזר בחו"ז משום לי עבדים כו' - אבל בשומר יש לומר דאין נקרא בשם עבד כלל דהא בב"מ ד' ל"ג אמרו דרב ס"ל דשומרי גיתות וערימות אוכלין מן החזרה דקסבר משמר כעושה מעשה דמי ושמחל ס"ל דאין אוכלין מה"ת חלל מהלכות מדינה משום דמשמר לאו כעושה מעשה דמי ומקשו ע"ז בגמ' מהא דהמשמר הפרה מטמא בגדים כו' ומסקי דמשום גזירה כו' - וכן פסקו לדינא בב"מ סי' של"ז סעי' ו' דשומר בחלוש אינו אוכל מה"ת משום דמשמר לאו כעושה מעשה דמי חלמא דאף ש"ס ג"כ לאו כעושה מעשה דמי אף דמחוייב להיות יושב ומשמר כל היום מכל מקום לא מקרי עושה מעשה ואף דמשכחת לפעמים טרחא בש"ס בגופו כגון אם יכול להגיל בשכר צרועים ומקלות דב"מ ד' ל"ג וכה"ג כעין שיטתו וניסור כמבואר בסי' רל"ב סעי' ט"ו ובסי' רס"ז סעי' י"ז וי"ה וכה"ג - מ"מ ס"ל להגמ' כיון דעיקר חיוז של השומר הוא להיות יושב ומשמר ולא לעשות שום מלאכה רק בדרך מקרה ע"כ לא מקרי הא דהמשמר הפירות לעושה מעשה - והא סתמו בזה ומשמע דבכל גווי לא מקרי עושה מעשה משום דלא נחת אדעתא דעשיית מעשה - ע"כ י"ל דמה"ט אין שומר יכול לחזור בו משום דאין דינו כמו עבד כיון דאין עושה עבדות כלל כן י"ל בטעם הפוסקים דס"ל דשומר ח"י חוזר בו בחו"ז :

א ספקטור, יצחק אלחנן בן ישראל איסר עמוד מס 343 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דעת הנחל יצחק דשומר אינו דומה לעבד מפני שאינו עושה מעשה.
ומכאן סברא זו כ' במשך דבריו שיש כמה נפק"מ למעשה וביניהם א' הנוגע לעניינינו.

ולפמשי"כ דשומר חין דומה לפועל וע"כ אינו חוזר לכן
יש לדון במה דמיון דמיון דמיון דמיון דמיון דמיון
בו דין חונאה משום דמי לעבד אבל קבלן יש בו חונאה כיון
דאינו חוזר בו ע"כ חין דינו כקרקע וכמשי"כ הרמב"ם והחז"ל
בסי' ש"ח כ"ל. ע"כ י"ל דה"ה שומר חין דאינו חוזר בזה"ל
כדקיי"ל. משום דמשמר לאו כעושה מעשה דמי כדקיי"ל בב"מ
ד' ל"ג. ובחמ"ה ראינו דריטב"א לז"מ שם ובשם"ק שם שכתב
הסברא דשומר פעמים שהוא לריק לעשות בהם מעשה ע"ש.
ואפ"ה הא קיי"ל דמשמר לאו כעושה מעשה דמי וכמו שפסק
הרמב"ם ברי"ק פ"ה ה' פרה דמשמר הפרה טמא משום גזירה
כו' ועיין בירושלמי ב"מ פ"ז ה"ו. והא דב"מ ד' ל"א ע"כ
במה דאמרו מהלך לאו כעושה מעשה חין זה ענין לנ"ד.
לכן י"ל דשומרים בשכר דין חונאה נהג בהם משום דדינא
כמטלטלין וכמו בקבלן כן יש לדון בזה. ועיין בחזו"ת יאיר
סי' ק"מ במש"כ שם במלמד בשכר שימור. אך שכתב שימור
נתינוק שאני מן שומר חפלים ומטלטלין שאנין בע"ח:

א ספקטור, יצחק אלחנן בן ישראל איסור עמוד מס 343 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

היוצא מדברי הנחל יצחק דהשוכר שומר שכר לשמור פקדון, יש בו דין
חונאה. לעומת זה, מצאתי שהפתחי חושן דייק מדברי המהרי"ט להיפך.

שו"ת המהרי"ט ח"ב סי' יט

בשם הכלי ולפי זה קבלנו אחי כגון שקבל עליו לשמור פירותיו
ולרעות את בהמתו לא שייך בהם ממכר ואין בו דין חונאה
ב טראני, יוסף בן משה (מהרי"ט) עמוד מס 223 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ואף שלהלכה מבואר בדברי המהרי"ט כמו שכ' הפתחי חושן בדבריו,
המעין בתשובה באריכות יראה שאין הכרח שחלק על סברת הנחל יצחק.

ברמ"א כ' בשם התרומת הדשן דהיכא דשכר פועל עם סוס, אנו
צריכים לשער סכום האונאה שעולה על הסוס ובזה יש אונאה (ודבר זה נוגע
במניות וכדומה [כן נ"ל אף שיש חולקים]). אמנם, המחנה אפרים חולק על

זה. המחנה אפרים דן על מי שמונע את חבריו מלהרויח. וכי שיש לחלק דמי שמונע את חבריו מלעבוד חייב בשבת. משא"כ אם מונע אתו מלהרויח בממונו דהא לא מצינו שבת בבהמה. והק' מהא דאיתא בהשוכר את האומנין דמי שמבטל עבודת חמרים, חייב לשלם והתם הפועל עובד ביחד עם החמור? וע"ז תירץ:

מחנה אפרים ה' גזילה ס"י יא

עיין צטור ס"י ש"ז ס"ו. וכ"ת הלא התם צפרק האומנין קמני דחמרין שנחצטלו ע"י בע"ה דמשלם להו בע"ה מדינא דגרמי דמי מה שנחצטלו הבהמות ג"כ ע"י ואע"ג דאינו אלא שבת, איכא למימר דהתם שבת אדם קא חשיב כולו כיון שזהו אומנותו של זה ודמי לאומן שע"י כליו מתקן מלאכתו וה"ה נמי זה סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 87הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הפועל על ידי הבהמה מתקן מלאכתו והכל שכר אדם קא חשיב ולפ"ז נראה לפשוט מכאן דמי שנשכר עם סוסו למלאכתו של חצרו דאין להם אונאה כלל דהכל שכר אדם קא חשיב ועיין בת"ה ס"י ש"ת. הן אמת דעדיין יש להבין דנראה דס"ל דאפילו גירש סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס 87הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

דעת המחנה אפרים דהשוכר פועל עם כליו, דינו כפועל עצמו ואין בו אונאה כלל. ולדעתו איכא דין שבת על כל שגרו של חמרים ואין מנכין חלק שכנגד שכר בהמה.

ובנקודה זו, מפורש בדברי הקצות החושן שחולק.

קצות החושן ס"י שלב סק"ב

כתבו דאורחא דמלחא נקט ע"ש. ולפי מ"ש ניחא משום דמי נמי חמרין וגצי חמרין פטור על שביטת בהמתו, וכמו"ש ודו"ק^ה. ד ה"ל, אריה ל"ב בן יוסף הכהן עמוד מס 176הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי לפנינו דסובר הקצות דהמעכב חמרים מלעבוד, אינו חייב מה שעולה לשכר החמור.

[ולא העתקתי אלא תמצית דבריו בקיצור וכדאי לעיין שם].

סימן רכ"ח סעיפים א-ד הנוגע לדיני אונאה

-מראה מקומות-

סימן רכ"ח סעיף א'

בבא מציעא ז' ע"א "אין מוסיפין כו' עד אפילו פחות מכדי אונאה

ר"י מגאש, רמ"ה שם

בבא בתרא קג ע"ב מתני' עד הותיר כל שהוא יחזיר

רמב"ן שם

ביצה ו' ע"ב עד ז' ע"א, עם יציאתה נגמרת

ר"ן קדושין מב ע"ב (ד"ה ודאמרינן כו')

סעיף ב'

בבא מציעא סג ע"ב – סד ע"א א"ר נחמן האי מאן כו' עד אבלע ליה בחשבון

סעיף ג'

רי"ף בבא מציעא נ' ע"ב (ל' ע"ב בדפי הרי"ף) והיכא עד רה"ג

רמב"ם ה' מכירה פט"ו ה"ג

סעיף ד'

רמב"ם הלכות מכירה פט"ו ה"ד

חזרה

הלכות אונאה

חושן משפט סימן רכז סעיף א-לט

סעיף א'

אסור להונות חבירו בין במקח בין בממכר, ואיזה מהם שאינה עובר בלאו, מחבר. ואין לוקין עליה דניתן להשבון, כמו בגזילה, סמ"ע.

סעיף ב'

שתות בשוה בין מצד המקח בין מצד המעות, קנה ומחזיר כל האונאה, מחבר. ואי שוי לנתאנה כי אורחיה אזלינן בתריה אבל קציצה מתוך הדחק אינו קציצה, רע"א. בשם ריטב"א. ודבריו צ"ע דמ"ש ממרגליות לזווגן, ומ"ש בקציצה מתוך הדחק צ"ע דהא אם נתן לא יחזיר, ועוד דמקח הוי כקנין ואין לומר משטה, משא"כ שכירות שהוא בדיבור, קצות.

סעיף ג'

פחות מזה כל שהוא מחילה, מחבר. ואין יכול לומר אני לא מחלתי דבטלה דעתו, סמ"ע. ונר' דבדבר שמקחו שוה לכל ואין בו שינוי אפי' כל שהוא אינו מחילה, ערוה"ש. ועי' ס"ו.

סעיף ד'

יתירה על שתות בטל מקח, נתאנה חוזר ולא המאנה, מחבר. וי"א דכל שעדיין לא נתרצה הנתאנה חוזר המאנה, רמ"א. וחלה למפרע בריצויו, סמ"ע. לפיכך קידש בה בינתיים חלה אם לא חזר, נתיבות.

מצד א' מחילה ומצד שני ביטול מקח, לעולם אזלינן בתר מקח, רמ"א. ודלא כמ"מ דכל שבין שתות מקח לשתות מעות קנה ומחזיר אונאה, ומדלא כתב בל' י"א משמע דהוא לכו"ע, סמ"ע, ט"ז.

סעיף ה'

היתה אונאה פרוטה בשוה או פחות אינו חייב להחזיר, מחבר. וי"א דפרוטה יחזיר, רמ"א. טור ס"ל דבעינן מעה שהוא הפחות שבכסף, ובפרישה כתבתי דגם הרמב"ם מודה לזה, סמ"ע. ונקטינן כמאן דאמר דיש אונאה לפרוטות וכדעת הרמ"א, ערוה"ש.

סעיף ו'

יש להסתפק אם מותר להונות פחות משתות, אבל במטבע מותר לכתחילה להוציאה ביפה, מחבר. והרא"ש סיים שם וירא שמים יצא ידי שניהם, והיינו שהוא

ימחול בפחות, ויחזיר כשמאנה פחות, סמ"ע. ויחזיר בדרך מתנה, ט"ז. ונר' דבדבר שהוא שוה לכל וכולם מוכרים בשיווי מצומצם עובר בלאו אם מאנה אפי' פחות משתות אפי' פרוטה, ולהיפוך סחורה שיש שמשתכרים בפחות ויש ביתר אין בו אונאה כלל, ערוה"ש. תוס' משמע שמותר להונות בשתות בדעת שיחזירו, נתיבות.

סעיף ז'

עד כדי שיראה לתגר ולקרובו חוזר ותובע אונאתו, שהה יותר מזה מחל, מחבר. לא נתן מעות עדיין אע"פ שעבר הזמן יש לו מיגו דפרעתי לומר שלא נתרצה, וצ"ע, ש"ד. ונר' מסתימת הפוסקים דאינו כן, והטעם שהוא מיגו נגד חזקה, קצות. עוד טעם אחר כיון שמוחזק למה אצווה, ועוד דאפי' מחל מי שרי לגזול ולעבור בלאו אל תונו, ונפ"מ דבהני טעמי אין צרי' לישבע, ואם תפס טעם מיגו לחוד מהני, פ"ת עש"ב. ופחות משתות לא מהני מיגו, נתיבות. ועי' רל"ב ס"ג.

ואם יברר שהיה לו אונס ועל כן לא חקר תוך הזמן יכול לחזור, מחבר. ואפי' אחר האונס יתר מהשיעור יכול לחזור, סמ"ע. ולא ירדתי לסוף דעתו בזה, ונר' דיכול לומר אך לי הזמן לברר האונס, ט"ז. וצרי' לברר בעדים, מיהו אם מעותיו בידו יש לו מיגו דליכא חזקה ע"ז, קצות.

ואם בירר שהראה לתגר וטעה אין לך אונס גדול מזה, נתיבות. כשיש הרבה תגרים מכחישים דאלי"כ מי יימר שהוא טעה, ערוה"ש.

אין תגרים בעיר ונשתהה זמן יותר מלשלוח לתגרים אין בזה מחילה, רע"א.

היה יודע הלוקח בשעה שלקחו ושתק לא אמרי' דהוה מחילה וחוזר בתוך הזמן, רמ"א. ונר' דגם בביטול מקח חוזר, והוא דוחק, סמ"ע. ואינו כן דאז לא היה לו לקנותו כיון שיבטל כמו דבעינן תוך הזמן שיראה, ט"ז, נתיבות. ועי' קצות נתיבות.

סעיף ח'

מוכר חוזר עד שיתברר לו שיווי המקח בראותו כעין זה נמכר בשוק, לפיכך דבר שאין בו שינוי אין לו אלא עד שיברר בשוק, מחבר. ובקרקע שוין מוכר ולוקח, ש"ד. ובדבר שנקנה ע"י ק"ס וכדו' הוא להיפוך שהרי הוא ביד מוכר ולא לוקח, נתיבות. ועוד שאין לו לברר כ"ז שהוא בידו, והנתי' לשיטתו כנ"ל ס"ז, ובמקו' שלא נגמר המקח גם הנתיבות יודה, ואין על החוזר מי שפרע, פ"ת.

אם נודע שבא לידו כממכרו ולא חזר אינו חוזר עוד, מחבר. ואפי' לוקח טוען ברי שבא לידו אינו מספיק, סמ"ע. ואין טעמו נר' ומ"מ דינא כדבריו דמחילה טענה גרוע הוא, חוץ מאם אינו ידוע בכמה נמכר אלא מיניה דנאמן במיגו, קצות. נתיבות.

ואם מכר לוקח ראשון לשני אין שני צרי' להאמינם שהיה ביטול מקח, ואם לוקח מקבל עליו בחרם שלא ידע שהיה ביטול מקח אינו צרי' לשלם למוכר שיווי החפץ, ועי' נתי' ס"ד, פ"ת.

סעיף ט'

אבל מפני שינוי השער אין יכול לחזור, מחבר. לכאוף נר' כוונתו שלא תאמר תוך הזמן כלא נגמר המקח, אולם מהרי"ט פי' שאפי' ודאי נתאנה כל שנשתנה השער אינו חוזר דתלין שראה כממכרו בשוק ומחל והשתא חוזר, נתיבות. ואין נראה כיון שהוא תוך הזמן אין לנו לחדש טעמים לעכבו מלחזור כיון שהוא תוך זמנו, ערוה"ש. ואם לא מכר עדיין אלא נתחייב למכור ונשתנה השער, ברשות מי נשתנה עיי' פ"ת דיון ע"ז.

היו מחולקים אם נשתנה השער על המוכר להביא ראיי', שדרך הוא להשתנות, רמ"א. וק' דבקידושין אזלין בתר השתא שהוא שו"פ, קצות. ולק"מ דלעולם לא מבטלין מספק, והמהרי"ט יאמר כן על שאתרמי זבינתיה כזבינתיה נמי, נתיבות.

וכן אם מכר יותר ממה שהדעת טועה שניכר שמפני דוחקו מכר אינו חוזר, מחבר. אשה שמכרה משל בעלה שהלך למ"ה ומפני דוחק זלזלה במקח, אם בעלה מבטל עיי' פ"ת.

סעיף י' – י"א

היה ביטול מקח ותוך הזמן נשתנה השער עד שהמאנה נתאנה, אינו חוזר, מחבר. ואפי' לדעת רמ"א לעיל ס"ד הכא מודה שמיד שנתייקר אינו עומד עוד לחזור, סמ"ע.

סעיף י"ב

היה אונאה ואח"כ נעשה ביטול מקח, חייב להחזיר האונאה, ואין המקח בטל, מחבר.

סעיף י"ד

כשם שיש אונאה להדיוט כך לתגר, מחבר. ואינו חוזר אחר הזמן אף שהוא תגר, נתיבות.

סעיף ט"ו

בכל יש אונאה גם ספרים, אבנים טובות ומרגליות, וזמן להראות הוא עד שיראה לבקיאים בה, מחבר. והולכים בתר רוב תגרים ממוחזק כמו בדיינים, ערוה"ש. היה תקנה בעיר שאין אונאה ללוקח באבנים טובות וכדו', אם נתאנה בכפל חוזר שלא יהיה נגד דין תורה, פ"ת. ועיי"ש.

סעיף ט"ז

מטבעות יש להם אונאה בין בצריפה בין בחיסרון, ואם הם מוציאים במשקל חוזר בכל שהוא כמו כל דבר שבמדה ומשקל, מחבר. ולא שהטעהו במנין שאז חוזר בכל שהוא, ט"ז. ואם אינו מכיר קצבת המלך הוי טעות במדה, נתיבות. וביכול להוציאו במקום אחר איירי דאלי"כ צרי' לקצוץ והוה מקח טעות, נתיבות.

ושיעור אונאה שוה לכל מילי, מחבר. וי"א שבמטבע הוא אי' מי"ב, רמ"א.

סעיף י"ז

עד מתי חייב להחזיר עד שיראה לשולחני, ובכפרים עד ערבי שבתות, מחבר. ואפי' עשיר, שמוציא המסופקין, סמ"ע.

מדת חסידות לקבל גם אחר זמן הזה אם הוא מכירה, ובלבד שתצא ע"י הדחק, מחבר. דאל"כ אפי' חסידות ליכא, סמ"ע. ואינו כן אלא חייב הוא לקבלה אם מכירה, ט"ז. וכן נר' גם בשאר סחורות, אם מכיר שהוא שלו ואינו ברור שכבר מחל הלוקח, ממדת חסידות הוא לקבלו, ואם יודע שלא הראו לתגר, נר' דחייב הוא לקבלו, ערוה"ש.

סעיף י"ח

נפחתה כדי אונאה אסור לקיימה, אלא יתיכנה ולא ימכרנו לאנס או לתגר שמרמין בהם, ויקבנה באמצע, ואם חיסר עד שעמד על חציה מותר לקיימה שפיחותה ניכר, מחבר. ומטבע שאין לוקחין אלא במשקל מותר לקיימה, רמ"א.

סעיף י"ט – כ'

דמים אכסרה או פירות אכסרה, קנה ומחזיר אונאה, מחבר. וי"א דספיקא הוא ואין מוציאין, רמ"א. ונר' דלא פליג אלא ארישא דסיפא לא הוה אונאה דשכיח הכי כנ"ל סי' ר"ט, סמ"ע. ותמהתי פה קדוש איך יאמר זה, ודאי פליג אתרווייהו ולעיל סמך אמ"ש כאן, ט"ז. לא הזכיר ל' מכירה אין בו אונאה, נתי' בשם כס"מ. ומיירי דאית ליה אומדנא בשיווי החפץ דאל"כ הוי כמשחק בקוביא וקנה, נתי'.

המחליף כלים בכלים אפי' מחט בשריון אין לו אונאה, מחבר. בכלים לא מהני שומא אפי' קודם המכירה, סמ"ע. ורבים חולקין ע"ז ואם המתאנה מוחזק אין מוציאין, פ"ת. וגם אם א' הוסיף מעות עם כלי שלו עדיין אין להם אונאה וצ"ע, פ"ת.

אבל פירות בפירות בין שמו קודם בין שמו אחר יש לו אונאה, מחבר. דאין פירות נקנין בחליפין, סמ"ע. ושומא אינו מהני אלא כל עוד שעסוקים באותו ענין, נתיבות. טענת מומין ודאי יש לו, נתיבות. אבל יתר משתות אין להם, פ"ת.

כלי בפירות חשיבי פירות ממון שיש להם שער בשוק, וי"ח, פ"ת.

בסחורה גם כלים יש להם אונאה, ונר' דזה דוקא אם שמו אבל לא שמו לא גרע מפירות, נתיבות. בכפילא יש להם אונאה לכו"ע דלא גרע מקרקעות, פ"ת. חורה ובע"ה כדן פירות וכלים, פ"ת.

סעיף כ"א

על מנת שאין לך עלי אונאה, יש לו עליו אונאה שאינו יודע שיער אונאה שימחול, מחבר. ולא משום מתנה עמש"ב, אלא דלא ידע דאית ביה אונאה, סמ"ע. ותרת' בעינן א'- דאין בו מחילה, ב' מצד התנאי הוה מעמש"ב, קצות, נתיבות. מיהא מוכר יכול

לבטלו כשתובע אונאתו כיון דאינו מעמש"ב מטעם מחילה, קצות. ע"מ שימחול האונאה תנאו קיים, נתיבות.

ואין צרי' לומר ע"מ שאין בו אונאה, שהרי יש בו אונאה, מחבר. רש"י ס"ל דאפי' שתות בטל מקח ולא כן ל' מחבר, סמ"ע. ולפי מ"ש הוא להיפוך כיון דע"מ שאין לך עלי יש בו ביטול מקח, ה"ה כאן יכול המוכר לחזור בו, קצות, עיי"ש. אבל פחות משתות לא מקרי אונאה כלל, נתיבות.

פירוש לו אונאתו והתנה ע"מ שאין לך עלי אונאה, אין בו אונאה, וכן בלוקח, מחבר. וצרי' שיפרש שיעור אונאתו, סמ"ע. מחל לו אונאת שתות ונמצא יתר ע"ז, יחזור הכל, פ"ת.

סעיף כ"ב

ובעינן שיפרש כדי האונאה בודאי או בקרוב לה, אבל מוכר שאמר אינו שוה אלא זוז כו', יש בו אונאה, מחבר. היה בו אונאה יתר ממה שפי' אם דיינינן ממה שפי' או לא, ובאם הוא פחות משתות ממה שפי' ע"י פ"ת ויש לחלק מהנ"ל, פ"ת עיי"ש.

סעיף כ"ג

בע"ה המוכר כלי תשמישו אין בו דין אונאה, ואפי' מכרם מחמת דוחק, מחבר. ולא בעינן שידע שיעור אונאה, נתיבות.

וי"א דדוקא ידע לוקח שמוכר הוא בע"ה, לא ידע או שהוא ע"י סרסור יש בו אונאה, מחבר. ואפי' יודע הלוקח שמוכר בע"ה כיון שיש סרסור ביניהם יש בו אונאה, סמ"ע. והוא תמוה ונר' דאירי שקנה ע"י סרסור כל' מחבר, ואז אין ידיעת לוקח כלום נגד סרסורו, ט"ז. ויש ליישב הסמ"ע ע"פ מ"ש דמוכר כאילו התנה הוא וזה אינו אלא בידעו זה מזה, והכא לא ידע סרסור שלוקח יודע, קצות. ודברי ט"ז עיקר, נתיבות.

סעיף כ"ד

דוקא שתות, אבל יתר משתות דינו כשאר כל אדם, ויש חולקין, מחבר. מום חוזר, פ"ת.

סעיף כ"ה

נתרצו שניהם ע"פ שומת שלישי, יש בו אונאה, מחבר. ואם קבלו קנין ע"ז חוזר בכל שהוא, נתיבות.

ואם אי אפשר להחזיר אונאה, אם שלישי הוא תגר ובקי ולא קיבל שכר פטור, מחבר. ואם אינו בקי אפי' קיבל שכר חייב, סמ"ע. ואם שכרו אינו אלא בריוח וטעה וסבר שהוא טוב, אין זה מקרי שכר כיון שאילו עשה מה שהיה עליו לעשות לא היה מגיע לו שכר, קצות. דברים של טעם הן, נתי. ועי' עוד בדין זה ס"י ש"ו ס"ד-ח.

סעיף כ"ו

גוי אין לו אונאה, אבל אינה הוא לישראל מחזיר בדינם שלנו שלא יהא חמור מישראל, מחבר.

גוי וישראל שאינו ביחד ואין להשתלם מהגוי חייב הישראל בכל, כיון שהגוי פטור בדינו ועיקר סמכת ישראל לא היה אלא על הישראל, אבל מפני שהוא אלם אינו מחייב הישראל בכולו, ש"ד, בשם יש"ש ועיי"ש.

סעיף כ"ז

הנו"נ באמנה אין לו עליו אונאה, מחבר. וה"ה ביטול מקח, וה"ה אם נתאנה מוכר, ש"ד. טענת מומין יש לו, פ"ת. וכן הדין אם ראה כמה שנתן בעבורו, פ"ת.

כיצד חפץ זה בכך וכך לקחתיו כך וכך אני משתכר בו, מחבר. ודוקא אם לא ידע מוכר עדיין שנתאנה, דבזה שהוא נו"נ באמת לא אסרה תורה, נתיבות.

וה"ה אם לא ידע בשעת משיכה בכמה קנאו, סמ"ע. ואז אפי' ידע כבר שנתאנה אין בו אונאה, דחיתא דקיטרי נקט וצ"ע, פ"ת. ועיי' עוד בפ"ת לענין תגרי זמנינו, ואם בעינן דרכו באמונה.

סעיף כ"ח

לא יחשוב הרע באמונה והיפה בשויה, אלא אם מוכר הכל באמונה, ואם לאו הכל בשויה, מחבר.

סעיף כ"ט

עבדים שטרות והקדשות אין להם אונאה, מחבר. ומ"מ בכלל לא תונו הם כמו אונאת דברים, סמ"ע. והרמב"ן ס"ל דלא נתמעטו אלא מדין חזרה ולא מהלאו, פ"ת.

וי"א דיתר מפלגא יש להם אונאה, רמ"א. והוי ביטול מקח, סמ"ע. ומ"ש יתר מפלגא לאו דוקא דגם פלגא הדין כן, סמ"ע. ואינו כן דדוקא נקטו יתר מפלגא, ש"ד. והעיקר כמחבר, ש"ד. שער המשפט מסיק דעיקר כרמ"א, פ"ת.

מכר חוב במעמד שלשתן אם יש בו אונאה, פלוגתא הוא, דגופן ממון אבל אינו מטלטל, פ"ת.

צדקה אינו בכלל הקדשות, סמ"ע. וכן בכל דבר של קהל, יש בו אונאה, ומ"מ בעינן שו"פ לכ"א, פ"ת.

סעיף ל'

שליח וכדו' שנתאנו בין קרקע בין מטלטלין חוזר בכ"ש, ואם אינה הוא י"א דה"ה שחוזר בכ"ש, וי"א דדינו ככל אדם ומשלח זוכה ביתרון, מחבר.

סעיף ל"א

דין ב"ד שמכרו בשל יתומים וטעו נתבאר בסימן ק"ט, מחבר.

סעיף ל"ב

אין אונאה בשכירות קרקע, מחבר. וה"ה לרמ"א בפלגא יש בו אונאה, סמ"ע.

סעיף ל"ג

שוכר את חבירו לעשות מלאכה אין בו אונאה שהוא כעבד, מחבר. אבל קבלן יש בו אונאה, סמ"ע. פועל וסוס מחלקין ומשערין אונאה על הסוס, רמ"א.

סעיף ל"ד

שכרו לזרוע לו קרקע ועדים מעידים שזרעו פחות ממה שראוי, אין מוציאין ממנו דספק הוא אם ליחשב כקרקע, מחבר. והטעות היה בכמה צרי', סמ"ע. ורמב"ן פי' אונאה מצד שיווי הזרע בשער שבשוק, וה"ה פירות מחוברין וטעה בשער שבשוק, נתיבות. וה"ה בקבלן, סמ"ע.

ואם בשכר הפועל טעה ודאי קרקע חשיב, נתיבות.

קבלן בבנין על חיבורו דומה הוא לזרע, אבל שיפוי העצים וכדו' מחלקין כמו הסוס לעיל, פ"ת.

וכן אין משביעין אלא שבועת היסת, מחבר. במחולקין בכמה הונח, סמ"ע. ותמוה הוא דהוי פרעתי חציו, ונר' דאיירי בטוען מכרתי ו' סאין והוא אינו מודה אלא בה', נתיבות.

סעיף ל"ה

השוכר כלים או בהמה יש להם אונאה, ואין בהם שיעור שיראה לעולם חוזר, מחבר.

סעיף ל"ו

קבלן יש לו אונאה ושניהם חוזרין לעולם, מחבר. היינו הנתאנה, כמוכר, סמ"ע.

סעיף ל"ז

האחים והשותפים שחלקו כלקוחות הן ויש להם אונאה, ובקרקע אין להם, טעו במדה וכדו' חוזר בכ"ש, מחבר. ומטלטלין דאיירי בה היינו פירות דאלי"כ הוי חליפין שאין להם אונאה, נתיבות.

סעיף ל"ח

התנו שיחלקו בשומת הדיינים, פחתו או הותירו שתות מכרן בטל, מחבר. נתבאר בסי' ק"ט, סמ"ע.

סעיף ל"ט

אחים שחלקו בתנאי שכל מי שיפול בית פלוני בחלקו יפתח בו פתח למבוי, ולא שמו אל לבם שיכולים בני המבוי לעכבם, אם רוצה לבטל חלוקה מחמת זה יכול, מחבר. ואפי' טוען השני שיסלק טענת בני המבוי מעליו, אין שומעין לו, סמ"ע.

בס"ד

General Overview of the 2 - Year Curriculum

Year 1

Part 1: Elul Zman 5773

- ☐ Management Part 1 – The Laws of Timely Payments (*Bal Tolin*)
הלכות בל תלין

Part 2-3: Winter Zman 5774

- ☐ Marketing Part 1 – Contracts and Commitments הלכות מקח וממכר
- ☐ Marketing Part 2 – Sales and Pricing (*Ona'ah*) הלכות אונאה

Part 3-4: Summer Zman 5774

- ☐ Marketing Part 3 – Disclosures (*Mekach To'us*) הלכות מקח טעות
- ☐ Marketing Part 4 – Competition יורד לאומנותו של חברו ועניי המהפך

Year 2

Part 5: Elul Zman 5774

- ☐ Charity Distribution - הלכות צדקה ומעשר כספים

Part 6-7: Winter Zman 5775

- ☐ Management Part 2 – Employers and Employees (*Schirus Poalim*)
הלכות שכירות פועלים
- ☐ General Business 1 – Damages & Borrowed Property (*Nezikin, Shomrim*)
הלכות נזיקין שומרים

Part 8: Summer Zman 5775

- ☐ General Business Part 2 – Important Ribbis Concerns

A veritable library of information, books and audio, on this topic as well as on past topics, can be readily accessed on our live site www.businesskollel.com, and is constantly being updated. Questions can also be submitted to a Rav through the site.

Voluntary testing is available upon request. If you would like to receive a Bechinah/test at the end of each segment of the curriculum, please contact us at businesskollel@gmail.com. Certificates of course completion will be provided at the end of each year of the two year program.

Do you want this PDF booklet on your phone?

Download the BKN phone app by selecting the QR code appropriate for your phone:

iphone

android

blackberry/windows 8

You can also receive daily shiurim and submit business halacha q's through our app.

מסורת הש"ס
עם הוספות

תלמוד בבלי <עין וחדר> - כג בבא מציעא: תלמוד בבלי (5) | 10 | עמוד מס: 110 הודפס ע"י אוצר החכמה

ענין א' מ"י פירג מהל'
מכירה ה"י ג וער
שם סתם לאין קע טוש"ע
פ"מ סי' רסו סעי' כא':
ענין ב' מ"י שם הלכה ה'
סתם שם טוש"ע שם
סעי' כז':
ענין ג' ד' מ"י שם ה"י ד'
טוש"ע שם סעי' כא':
ענין ד' ו' מ"י שם ה"י ו'
טוש"ע שם סעי' כב':

רבינו חננאל

ויהודה אלא דידעה
 שסביר הורעיה על מנת
 לאמר ק"ל עלי שאר
 ובענה תתריע וקא מולה
 אלא בבי אונאם מי דרועיה
 ידעת בבי אונאם קא
 בראש אפי' ר' יהודה מדה
 אונאם מי היא גרנא בשל
 אפי' ר' חייא ור' אבהו
 ונחשבה באמנה באמנה
 ואמרו להרדוי על מנת
 שאין קל עלי אונאם אלא
 עליו עילוי אונאם לרב אמר
 אפי' ר' יהודה כי היא
 גרנא תבא בשל סבירא
 עליה אמר ר' פוקח רבא
 כי קאמר רב בשם ר' אבהו
 במבשרי ש' היא דרועיה
 גרנא שסמר ללוקח חפץ
 וזה שאני מוכר קל בקיץ
 וזה דרועי אני בש' אשני
 וזה ערלא קל על מנת שאין
 קל עלי אונאם, וכן לוקח
 שסמר למוכר חפץ וזה
 שאני אקח מוכר בקיץ וזה
 שיהיה קל על מנת שאין
 ש' עלי אונאם אלא עליו
 אונאם, אפי' ר' ברדא
 בדברמיש כי און און
 עליו עלי אונאם, והוא
 מתבאר באמנה הגוסא
 והזנת באמנה בספר
 אלא לשיבין אין עליו
 אונאם, אלא אם אמר על
 מנת שאין ב' אונאם ררי
 ש' ב' אונאם וקיימא קל
 אונאם אונאם
 סיפור ארע א"ר תנשא
 והזנת באמנה הרי לא
 חושב את הרע באמנה
 אלא כשהוא אלא לא על
 (ואו לא) [זה] באמנה
 (זה ואו) על שר' חבית,
 ונתתן לו שר' חבית וכו'
 ונחשבה ר' חבית חביל על
 ארבעין

הבא מי ידע דמחזי. וצפ' הסות
דפסיק רב אס ממה אינו
קיים והאמר רב יס לו עלוי אונאס'
אשמו קודם שימות וא"ת צפ' אע"פ
דנכבז הא על פה אינה יכולה
למחול לכמוסה והא סבר ר' יהודה
דנממון חנא קיים ולישני דכמוסה
לא ידע' דמחלה דלימור היא חמות
קודם וי"ל דהס פריך לשמואל דלא
מפלגי א"י פריך לאבי דאמר בסמוך
מחזרתא רב דאמר כר"מ א"י כיון
דקלה ענינו להוציאה ידעה ומחלה:
אבא מי ידע דקעקר. וצפ' ק
דמוס (קד' ג: וסס ד"ה
דשמואל) דפריך לשמואל מאונאה
לשביעות הסס בצביעות נמי לא
ידע דקער דלימר יפרע לו
קודם שביעות:

מט מנת שאין ב"פ. פי' רש"י חני

מבטיחך שאין זו אונאה ויש
 זו אונאה והרי גם מקה טעות וקשה
 הדפ"ק דמוס (ע) מדמיו לעל
 מונת שלא תשמעוהו שביעית דמשמטתו
 שביעית והחס לא שייך האי טעמא
 אלא הוי טעמא שאין לו כח להחנות
 שלא תחול שביעית על המלוה וי"ל
 דלא מדמי אלא כי היכי דגבי אונאה
 יש חילוק בין לשון שאין עליו^ל לשון
 זו הי"ג גבי שביעית יש חילוק בין
 לשון זה ללשון זה ורבינו שמואל
 מפרש דע"מ שאין זו אונאה משמע
 על מנת שלא יחול איסור דלא חות
 על המקח וע"כ הוא חול והשתא הוי
 המסע דומיא לשביעית:

הנושא ונותן באמנת פי"ר

שמואלינו שימכרנו כמו שיוכל אין לו עליו אונאה והריוח וההפסד למשלנו וקשה דאין שייך לשון אונאה על זה ועוד אי שלים לא קבל עליו אחריות פשיטא שהריוח וההפסד למשלנו ואי קבל השלים עליו אחריות וההפסד א"כ יש לו עליו

התם נמי לא ידע שחמות
שם דף נז. ושם) דפריך טעמא

אבל הכא מי ידע דמחיל ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם ^א אלא דודאי קא עקר אבל הכא מי ימור דקא עקר מידי אמר רב ענן ^ב לרדי מפרשא ^ג מיניה דמר שמואל האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ^ד ע"מ שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה מיתבי ^ה הנושא והנותן באמנה ^ו והאומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לרב דאמר אנא דאמרי אפילו לר' יהודה הא מני אמר אביי מחזורתא רב אמר כר"מ ושמואל דאמר כר' יהודה רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש דתניא כמה דברים אמורים בסתם ^ז אבל במפרש מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ^ח וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני בו ששוה מאתים ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ^ט ת"ר ^י הנושא והנותן באמנה הרי זה לא יחשב את הרע באמנה ואת היפה בשוה אלא או זה באמנה או זה וזה בשוה ^{יא} ונותן לו שכר כתף שכר גמול שכר פונדק שכר עצמו אינו נוטף שכבר נתן לו שכרו משלם שכרו משלם מהיכא קא יהיב ליה אמר רב פפא בצדדיו ^{יב} דיהבי ארבע למאה: **מתני'** כמה ^{יג} תהא הסלע חסירה ^{יד} ולא יהא בה אונאה ר"מ אומר ארבע איסרות איסר לדינר ור"י יהודה אומר ארבע פונדיונות פונדיון לדינר ור"ש אומר

שמנה

ספר דלץ צ אונזש: דודא עקר.
 ויה שהטילה עליו שאר כסות ועונה
 י הוא טען לאחר זמן מחנה צעלמא
 עקר. שמה לא יהא צ אונזש: אין
 לו ע"ז אונזש. כדפרשי' דמי ימר
 דעקר: שאין בו אונזש. אס אמר
 צ צלשן ו' אין זה לשון מחילה
 אונזש אלף^ז לשון תפיעת אונזש
 דע"מ שאין צ אונזש אמר ויהי
 יס צ ומקת טעות נמי הי ואס ויהי
 לחזור חזר לגמרי: הנישא ונותן
 באמנה. מכור במה^ז שחולק וכן לי
 המעות זמן פלוני והני סומך עליך
 וטען לו שכל טערו כדלקמן: אין
 לו ע"ז אונזש. למר יותר היה שום
 ואס מכר זה דמיס רביס אין זה
 יסל למר לא אהן אלף דמי: צ
 מוזוררת בו. ורב מוקי לה כרבי
 יהודה דלפי' ביבא דלף (ה) ומחיל
 נמי אמר: סתם. ע"מ שאין לך עלי
 אונזש דלף ידע דניחול: מפרש. שפירש
 לי יודע אזי שיש צ אונזש ואני מוכרו
 לך ע"מ שאין לך עלי אונזש דכא
 אמר רבי יהודה דמתנה ומתלו קיים
 דדמי לשאר וקסות: במה דברים
 אמורים. דיש אונזש למה על זה
 במתם: מכר: אפל' במפרש. כגון
 מוכר ר' הנישא ונותן באמנה בין

הנהגות חב"ח

(ט) רש"י ד"ה מהוילת
וכו' דמחיל נמי:

ליקוטי רש"י

[illegible]

מגהות וציונים

[illegible]

דפדפסית: הרי זה לא יחשוב כי
את הרע באמנה ואת היפה בשוה.
להיות לו המתנת מעות היפה בשכר
טרחו כגון היה לו שני ימות יפה
שש לו" עליו קופצים ללקחו צבת
אחת והרע שאינו נמכר אלא בחנות
לא יאמר לו הרי לך יפה בשווי
ע"מ שתמכור לי הרע בחנות כמה
שחובל ולכשימכר תן לי מעות
שניהם ופוטור עלמו שהמתנת מעות
של דמי היפה מלחם שכר טרחו על
הרע והוי כדפס: אלא או זה וזה
באמנה. ויתן לו היפה וזה וזה
באמנה ששכר קצוב היה להם
: או זה וזה בשוה. והשכר יהא של
שכר גמ". אם נתן באמנה כשישארו
וליוט מצוה לחנות ואם הוארך לגמלים
מוכרי בגדי קונטס ששכר קצוב להם
ח במכירתם: **בראב"י** כמה תהא הארבע
הוא שזוק וחסר כמה תחסר ואם הוארעה
לקלע: **אימר דיימר**. והוא אחד מנ"ד
ה שני פונדיונים פונדיון שני איסרין
שאר קטורה אמר' שפות' וכאן יש
ארבעה פונדיונים. אחד משנים עשר:

שמונה

ע"ש אם אמר אמת ואחיה אפילו כר"מ
בדנו בחנוה כמו שיוכל שישלם לו את
למכור הרע בחנוה במעט מעט וזהו
לגבי אונאה ועוד שכבר נתן לו שכר
ל אחד דינר וחצי ותמשה הרעים אינן
יחיד לא יחשב לו הרע דינר דינר כמו
בתנן לו בדינר דינר והיו אונאה אלא
בדור רעים לבדם יחשב כל אחד ואחד
ו אינו טועל שכבר נתן לו שכר פי'

מכדי לזנוח חזר ו"ל דהכא בתורת
 יגר משום דרבי יהודה נקט פונדיון
 שמעון אם מכר קלע שזה כ' מעות
 ואפי' לשחולל דאמר שמואל מעות^ט
 כ' פונדיונות פחות פרוטה היו מחילה
 שחקר ד' מעות דיינו שחוק מקח
 וזה והכא הטעם והאזנה היו כעלע:
 מנא

לֹא כִּי וְיִזְכָּר מִעַתָּה שֶׁיֵּשׁ שְׂפִיר אֵין לוֹ עֲלֵיו לֹאנֶהָ:

במה דברים אמורים בהם. ר"ח פסק כרז דהלכתא כרז

באסורי¹² חומה דהא לא פליגי אס מותר לעשות כן אלא
פליגי אס חייב להחזיר האונאה והלכה כשמואל דדיי ושבאילנות
דבר אחאי פרשת נזר סעי'¹³ פוסק כרב משום דהך גריפתא קאי
בטוחה דמפליגי בין סהם למפרש ואחאי לדידיה שפיר כר' יהודה
אצל לשמואל לא מתוקמא לא כר"מ ולא כרבי יהודה וריב"ן פ"י
לשמואל הכי פירושא דברייתא כד"א בכתם פ"י שלא אמר ע"מ
אצל מפרש ע"מ שאין ק"ל על אונאה נעשה כאומר יודע אני
שעשע שזה כר' ואחאי כרבי יהודה אי נמי י"ל אורחא דמילתא
נגקט דאחאי שאמר ע"מ שאין ק"ל על אונאה גריל לומר איני¹⁴ יודע
דלא ידע דקעקר: **לא** יחשב את הרע באמנה פ"י רש"י שנות
היפה בשוה כמו שעשו עכשיו למכור מיד וממחין לו מעות היפה ע
רבי' וקשה דכפ' אחיזו נשך (קמן דף סג. ב') ה"ל לאחיי ולא הכא
משמע שמקודם כבר היה לו שכרו ונראה כפ"י ר"ח שקנה ר' דבר
שום כל אחד כ"א חצי דינר וזה א"ל אני ממחיק כמה נתת על
שקנה והיפה דינר וחצי כמו שעשו שהרי לא נתן לו על הרע
ואז זה חצי באמנה פירוש אס ימכרם טולס יחד יחשב טולס דינר
באחי דינר ואס ימכור פיסם לנדס יחשב כל אחד דעיר וחצי וגם
המכור הראשון

אימר לדינר. וא"ת והאמר רבא (לקמן דף ט:) כל דבר שבמדה

מטעם נחתו ולא צמורת משקל: ^ב שני פונדיונים ד' קאמור איזו שני פונדיונים וז"ל תקשה לרצ דלמור^א שחות מקה ש ^{בכ"ד} ד' הו אונזה ורסיו שוה ה' צ' דהו לרצ ציטול מקה וצמור^ב ששניו תקשה בצשמות מקה מודה דהו נמי אונזה והכל קאמור ב' כ' אע"ג דלכתי דז שחות מקה וי"ל דמיייר שמכר כ' טליט שוה ה' אונזה לט"ג ^ה פ' טעם דמ"ר שחות מהם לפי דלסונזה וטעמות

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

נב.

עין משפט
נר מצוה

(א) נכח קמח סל' ע"ש
(ב) ונ"י טעם טעם חולין
נר: ד"ה כסלף
(ג) (סל') (ד) (תוספתא)
פרק ג', (ה) (תוספתא)
(ו) כלס' פרק י'
(ז) (מסנה' ו' ע"ש), (ח) עמוד
ב, (ט) בעי"ה, (ט) ב"ק
לוי: (י) ט' ע"א.

הנהגות וצינונים

(א) הר"ר יהוסף הגיה
ש"א"ה וכתב שכן נראה
בכל הספרים (מלאכה)
שלמה, וכן בירושלמי
ובבבלי ראשונים וכתב:
(ב) נוסח הר"ף אישכא
ועין ברא"ש (גליון), ג"ר
הרא"ש אמר ר"ה מאן
הוא זכר, וכן ב"ב
רע"י ראשונים ודע"ה
ומש"כ בשם הר"ף אנו
נכון (ב"ש); (ג) נ"א
סבתי יתירה, וכן
ישר מאד דקא אסלע
כדפי' רש"י (דק"ף)
וכ"ה בירושלמי ובבבלי
כתי' ב"ש ע"ב:
(ד) כהר"ם מ"ז (גליון);
(ה) בקצת כתי' נוסף
אמר ר' ז' (ז' ס"א)
סבתי והתקנה להיות
שוקל בה טמאה, וכן
בבבלי:
(ו) י"לע"ה
ליתא ס"א סבתי
ובבבלי:
(ז) סידר ב"מ וסבתי,
רע"י רש"י שבר"ף
שמה"ד לפי ש"א"ה
ומהרש"ל הגיה כלפניו
שד"א: (ח) צ"ל
ופ"פ, וה"א
(בבבלי), וכן בבבלי
(כתי' ו') כתי' וספ"ר:
(ט) כתי' וז' (ז' ס"א)
כתי' וסבתי
(ובבבלי) כתב דהחיה
זו עד סוף הדיבור צ"ל
לעיל לפני חובת
"קס"ר": (ט) כמה כתי'
כ"ה: (י) צ"ל עב
ור"ה (ע"ב); (י) כתי'
ול"ב: (י) כתי'
מ"ה"פ: (י) כתי'
נוסף ק"י, וכן
בכריתות: (י) כתי'
דהוי סחילה א"ת"ר:
(ק) אולי צ"ל דש"מ:

שמונה פונדיונות. שמונה כשאר אונאה: בכרבים. שיש שם שולמני
עד כדי שיראה לשולמני: בכפרים. שאין שם שולמני: עד ערבי
שבתות. שגא לאונאה צערב שנת לסעודת שנת אז ידע אם יוכל
לאונאה ויקבלה ממנו: ואם היה.
י"ב חרש בו. צממא"ל פרץ הא אמת
עד ערבי שבתות: ואין לו עליו אלא
תרעומות. מפרש צממא"ל: ועתה.
צמלול מעט שני וצמ"ל מפרש אם
נשויה אם נסלע יפה"ל לפי שאינה
מדה זו של פוסלי מטבע נסלע
חסרון מעט אלא נפש רעה: גב'
ורבינו ב"ה תהא סלע חסירה ויהא
בה אונאה. אלמא שג"י שיעורי
הוא אונאה וממני קמני ולא יחא
אלמא שג"י שיעורי לאו אונאה היא
עד דליכא טפי: אמר רב פפא.
לעולם אימא לך שג"י שיעורי היא
אונאה ולא יחא דממני לאו אשיעורא
קאי אלא אפחות מכשיעור קאי:
מ"מט"ה"ל צממא"ל קחשיב. וה"ק סלע
הפחותה והולכת עד כמה יוכל
לאונאה עד שתפחת שיעור כך וכך
ומכיון שהגיעה לשיעור היה יחא זה
אונאה: ותנא ברא. דנקט ויש זה:
מ"מט"ה"ל צממא"ל חשיב. סלע שפחתה
כמה פחתה להיות זה אונאה מפרש"
כל פחתה גדולה שזה כגון שבע
אסרות או שש או חמש היא אונאה
עד ד' והיא"ל ככלל אכל לתנא דידן
אין אונאה ככלל לא יחא ועל כרחק
לא מיתוקמא אלא שג"י: ומאי שנא
במ"לית. סתם סמורה דמנן סה לעיל
(ד' ע"ט): שמונה למקח: ר"ש היא.
דג"י סלע אית ליה שמונה: עשיק
צ"ב"ד. הנריך לכסות גוסף וג"כ
קנה צוקר: ושוי צ"ב"ד. למאכלך
לא תקנה אלא בשוין: עשיק. לשון
יקר הוא ומכירו בזהו נשך (למנן
ד' ע"ד). צממא"ל דלמיומר עשיק
עפרא: כיון דלא פ"י ליה. שאני יחא
הצממא"ל יתר על כן מוכרה בשווייה.
לקמיה"ל מפרש לה ימירה על כן שלא
פחתה כדי אונאה: מוכרה בשווייה.
נסלע יפה: בסלע עד שקל. סלע
הטבעי ופוחת והולך עד שקל מותר
לקיימו דלע"ה עשוי לרמות צ"י צ"י אדם
למכורו נסלע יפה לפי שפחת של
יכר אכל משפחת משקל לא לקיימו
לפי שגא לרמות ולמכורו צממא"ל שקל
שאין פחת של יכר לג"י שקל מותר
שהוא רחב שפחתה היה סלע אינו
נראה חסר משקל שקל הוא מטבע
של חצי סלע ודינר מטבע קטן שנים
מהם יש נשקל: בדינר עד רובע.
ואם היה דינר נפחת עד שעמד על
רובע מותר לקיימו קס"ד רובע דינר
קאמר ולקמיה פרק מאי שנא סלע
דלא מצי לשהוי אלא עד חצי ודינר עד רובע משקל"ל ועמד על פחות
מרובע לא יקיימו דלמי לאפוקיה צרוצ: פחות מבאן איסר אסור.
לקמיה מפרש: לא יוכרנה. זו שאלתו אסור לקיימה לא התירו לו שימכרנה דמיה לא לתגר: ולא צ"ה"ר. רוצה
שברמין בה את אחריה. ומיראה יקבלה מידס צ"ה"ר: רובע שקל. מטבע קטן של חצי דינר והוא הקרי צממא"ל סלע מדמיה: צ"ה"ר
למ"ה"ה"ה צ"ה"ר בשקל. ליתא צ"ה"ר עד חצי: דאחי משקל. אם פחת השקל עד חצי ונעשה דינר: מותר צ"ה"ר. ולהוציא צ"ה"ר: דינר
הבא סלע"ה אסור צ"ה"ר. ליתא להוציא דינר דמחון שהוא צ"ה"ר ממטבע ענה ורמזה"ל טועין צ"ה"ר לאמדו נשקל ואחי לקבלי צממא"ל שקל:
מאי קאמר. הא ליכא למימר פחות מיוק דאם עמד סלע על פחות משקל או חצי עמד דינר על פחות מרובע לקימ דלמי דלמי צ"ה"ר
איסר אפילו משהו נמי דהא אסור נסלע עד שקל וכו' לא: יתר מבדי אונאה. לר"מ כדלית ליה לר"פ"ל יהודה כדלית ליה: אסור צ"ה"ר צ"ה"ר.
צ"ה"ר: טמאה. מקבלת טמאה מעתה שהי עשאה כלי: יקוף. יתחבנה לשנים דלמי לאפוקיה נשקל: יתר על כן יקיים. דלג"י סלע מנכר
פחיתתה ולא מחליפה"ל נסלע:

תנא דידן קחשיב מ"מט"ה"ל צממא"ל. דלחן אונאה עד ד' איסרין
ולא עד ככלל דכ"ד איסרין יש אונאה דבגמרא אמרין מאן
תנא טלית ר"ש היא דלמח ח' פונדיונות היין אונאה: ותנא ברא
קחשיב מ"מט"ה"ל צממא"ל. אי גרסינן צממא"ל עד כמה אחי שפיר
דחשיב מלמעלה למטה וסב"ר עד
ועד ככלל אכל אי לא גרסינן עד לא
היה נריך למימר דחשיב מלמעלה
למטה אלא כמשמעו כמה יהא אונאה
ד' איסרין ואגב דקאמר לתנא דידן
מלמעלה למטה נקט לתנא ברא
מלמעלה למטה:

עשיק

צ"ב"ד. וא"ת היתנה נחלמה
לוקח לתנא מוכר מאי
איכא למימר והיתנה כקות פירות
מאי איכא למימר וי"ל דלא פלוג
רבנן ועי"ל דעיקר הטעם הו' סלע
כיון דלא סגי לא מחיל:

ולא

קתני עד רביע. וא"ת דרובע
מאי למאי נמי רובע דינר
דמתק צ"ק דכריתות (ד' ת' ט'
צ"ס עמוד"ל צ"ה"ר ויהיו רובע
דינר כדפי' הסס וכן אמרין הסס"
גר שנתגבר נריך שיפרש רובע לקטו
מ"מ אי מיירי הכא צרוצ דינר
ה"ל למימני רביע דלא נטעי
צרוצ שקל:

אמר

אביי פחתה סלע יותר מבדי
אונאה איסר אסור צ"ה"ר צ"ה"ר.
פרש"י צ"ה"ר וא"ת פשיטא ורצא נמי
שהקשה אפילו משהו נמי היה לו
להקשות אפי' כדי אונאה נמי וי"ל
דמיירי אפי' דעמו להחזיר האונאה
אסור כיון דהמקח טעמו הוא אכל
כדי אונאה מותר לאונאה צ"ה"ר
ובלבד שיחזיר האונאה אם יתבענו
הלה קודם שיראה לשולמני ומותר
כיון שהמקח מתקיים ופחות מכדי
אונאה מוכרה צ"ה"ר אפילו אם אין
דעמו להחזיר אונאה. משום דהוי
לחלוקה מחילה"ל רבא אמר פחתה איסר
לדינר אסור לאונאה צ"ה"ר אם אין
דעמו להחזיר משום דהוי אונאה כר"מ
ועוד יש לפרש אמר אביי כ"י אסור
לאונאה אפילו בשויה וסב"ר כמ"ד
בסמוך יתר על כן יקוף אכל פחות
מחילק שרי דלהפסד מרובה ששמו
ולא להפסד מועט ורצא דקאמר אפי'
משהו נמי לית ליה האי סב"ר ומאי
נמי סב"ר רבא צ"ה"ר יקוף צ"ה"ר
כמ"ד יקיים: יתר על כן יקוף. ולא
ימכרו לתגר מצי נמי קאי אפחתה
יתר מכדי אונאה וה"פ אפילו ע"מ
לנוקדה לא ימכרו לתגר ולחרס
אכל לאחרים ימכור על מנת
לנוקדה ולמ"ד יתר על כן יקיים לא
ימכרנה לתגר לא קאי אלא אפסלע
עד שקל דלמח"ל פחתה יותר משקל
והא קאי לא ימכרנה לתגר כ"י:
והתקנה

אפילו פחותה אסור לקיימה לא התירו לו שימכרנה דמיה לא לתגר: ולא צ"ה"ר. רוצה
שברמין בה את אחריה. ומיראה יקבלה מידס צ"ה"ר: רובע שקל. מטבע קטן של חצי דינר והוא הקרי צממא"ל סלע מדמיה: צ"ה"ר
למ"ה"ה"ה צ"ה"ר בשקל. ליתא צ"ה"ר עד חצי: דאחי משקל. אם פחת השקל עד חצי ונעשה דינר: מותר צ"ה"ר. ולהוציא צ"ה"ר: דינר
הבא סלע"ה אסור צ"ה"ר. ליתא להוציא דינר דמחון שהוא צ"ה"ר ממטבע ענה ורמזה"ל טועין צ"ה"ר לאמדו נשקל ואחי לקבלי צממא"ל שקל:
מאי קאמר. הא ליכא למימר פחות מיוק דאם עמד סלע על פחות משקל או חצי עמד דינר על פחות מרובע לקימ דלמי דלמי צ"ה"ר
איסר אפילו משהו נמי דהא אסור נסלע עד שקל וכו' לא: יתר מבדי אונאה. לר"מ כדלית ליה לר"פ"ל יהודה כדלית ליה: אסור צ"ה"ר צ"ה"ר.
צ"ה"ר: טמאה. מקבלת טמאה מעתה שהי עשאה כלי: יקוף. יתחבנה לשנים דלמי לאפוקיה נשקל: יתר על כן יקיים. דלג"י סלע מנכר
פחיתתה ולא מחליפה"ל נסלע:

יתר

ע"ה א מ"י פ"ה מהל'
מכירה ה"י י סמג
לחין קט טושי"ע ח"מ פ'
רמ ע"י טו:
ע"ה ב מ"י פ"ה מהל'
ועין ממני משנה
טושי"ע שם ספ"ר ח'
פ ד מ"י פ"ה מהל' מעשר
שם ה"י טו:
פ ה י מ"י פ"ה מהל'
נמיה ה"י ד סמג
עין עב טושי"ע ח"מ פ'
רמ ע"י יח:
פ ח מ"י פ"ה מהל'
נמיה ה"י י:
פ ח י מ"י פ"ה מהל'
נמיה ה"י ה:

ליקויי רש"י

תנא דידן קא חשיב
מסמיה צממא"ל דס"ל
עד ולא עד ככלל. ותנא
ברא קחשיב מ"מט"ה"ל
צממא"ל דס"ל עד ועד
ככלל (ב"ק ס"א). ושוי
צ"ב"ד. מי לשון וול
דלמחין עמלמל עשיק
לג"י ושר למימנן נעין
ד' ר"ה סב"ר. לשון
הליך הוא ונעיל מ"י:

עין משפט
בר מצוה

נב:

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

מסורת הש"ס
עם הוספות

פר א ב מ"ח פ"ח מהל'
גמיה הל' ד קטנ
לחין קט טשי"פ ח"מ פ"ר
רמ סמ"י י"ח
פ"ה ג ד ח מ"ח פ"ח מהל'
מכירה הל' י' ועין
מ"מ סמ"ג ט"ז ט"ז
ח"מ ט"ז סמ"י י"ח
פ"ו ו מ"ח פ"ח מהל'
מכירה ט"ז הל' י' ו
סמ"ג ט"ז
פ"ח ח מ"ח פ"ח מהל'
מכירה הל' י' ו
פ"ג מהל' מכירה הל' י':
פ"ח ט מ"ח פ"ח מהל'
מכירה הל' י' ו

א) [סמ"ג קט. חולין ק"א].
ב) חלה פרק א' [מסנה ע].
ג) מכירה פרק ג' [מסנה א].
ד) חולין י"ח: ימנות פ"ג.
ה) פסוק א, ד' [ג].
ו) דברים י"ב, ו' [ג].
ז) וי"ח [ו].
ח) חולין פ"ח מהל' מכירה.
ט) חולין פ"ח מהל' מכירה.
י) חולין פ"ח מהל' מכירה.

גליון הש"ס

נמרא והאמר חזקיה
בעשר שני. לקמן דף נג
ע"ב.

הגהות וצינונים

א) נ"א יתיר. מלשון
מכות וכן הוא בספר
הרמב"ם (גליון). ביריף
וכמה כת"י יתיר
וה"ק (רש"י): [ג] בכמה
ראשונים וכת"י דשכ"ח
שולחני עד שיראה
לשולחני בבכורים
ד"א שביח שולחני:
ג) "איכא סיפא" ליתא
בקצת כת"י. ונראה
באבה מיותר (דק"ס):
ד) בירסת ערוך ערך קזה
דקדק' אהוי (גליון):
ה) דפוי פתבת:
ו) כת"י מעשר:
ז) כת"י ע"ב. או שצ"ל
על אותן פסות מעשר
(עפ"י דבש חמור):
ח) דפוי ידיל. וצ"ל
היחול (וכ"ה בכת"י):
ט) צ"ל שפחלל
(גליון): י) צ"ל שבה
(באה"מ). וכו' בקצת
כת"י: [ג] כת"י נותנה:
ל) ארלי צ"ל בבכור.
מ) וצ"ל לעיל סו ע"ב
נ"א (גליון): [פ] ג"ז שייך
לצ"א (ר"א חב"ד):
ס) ארלי צ"ל בש"ס
(ב"ש).

יתר על כן מוכרה בשויה. לעיל^א קמני לה גבי סלע שפחתה מוכרה
בשויה לפי דמיה ולא בפה אלמא מותר לקיימה: יתר על כן. על
כדי לאנא דלא פחתה כדי לאנא לכל חד וחד כדאית ליה:
מוכרה בשויה. ציפה: מאי לא דפת' פורתא פורתא. וקאמר
מותר לקיימה עד שקל אלמא לא
מיחלפא כסלע ומיחלפא דרז הווא:
גרושותיו. שמי כלי כסף: ה"ג או
יקון או יתוך. לשון המכ"ל ולא גרסין
יתוך: באמצע. יקנה דמשנכנס
לא גסא: מן הצד לא יקנה. לפי
הסרמא שימלאנה יקון אותה כפי
עד שיוציא את הקנה ומרמה זה את
האחרים ויוציאנה בשקל: דמפ"ג.
מין כפרים לכרכים: ומאי שנא
שליח ד"א מפ"ג. דקמני כדאי שיראה
למגר או לקרוט לא שנה כך לא
שנה כפר: דסליקן ל"שוקא. לקנות
לכך סעודת שבת: מדת חסידות.
וה"ק אם חסיד הוא מקנה: ל"מאן.
מי המתערב: אם לחסיד. קאמר
ד"ש לו תרעומת על המתערב מי
סופה לקבל שיתערב טוב לו שלא
יקנה משקבלנה ויוציא דיבה על
מכרו: ואחר שאני חסיד. ולא
לכל לקבלתו לך לזה עליו אל תרעומת
דאיהו הוא דלפסיד אנפשיה שלא
החזירו ממנו: דמוקי אהוא. מעמיד
עלמו מלקבל כשמואל זהם פגם:
מסייע ליה. ממני דקמני נותנה
למעשר שני: בא לפורטה. נא
להחליף סלע חסירה פירוטות:
פורטה בשויה. לפי חסירה ולא ימנה
את חסירו לפורטה ציפה: בא לחללה.
לחלל מעשר שני עליה: מחלל עליה.
מעשר דמי סלע יפה: ב"פ. כאילו
הוא יפה: מאי קאמר. נא לפורטה
פורטה בשויה מתניחין אלא
לאשמועינן דכיון דפחתה כדי לאנא
אסור להוציאה ציפה: היק. אע"פ
שכשנא לפורטה פירוטות פירוטות
ליקח סעודת מעשר על כרחו יפרטה
בשויה ולא ציפה אפילו הכי סלע
שמה שאנה אלא נפש רעה וכשחלל
מעשר עליה מחלל ציפה ואשמועינן
חוקיה דמתני' דקמני נותנה למעשר
שני כאילו הוא יפה קאמר: דמפ"ג.
למלס דמי פדיוט: שאין בו שוה
פרוטה. ואין בו כח לתפוס פדיוט
שימן פרוטה ויחללה כדאמר לקמן^א
ממעשרו ולא כל מעשר^א כו': אומר
הוא וחובשו. שאני לרין להסוף עליו:
יהא מחלל על פסות הראשונות.
שחללתי עליהם מעשר שני ועודן
בידי יהא אף זה מחלל על^א אותו
מעשר: שאי אפשר לאדם לצמצם
פסותיו. לחלל בשוין צלמס
שמוחן שהוא ירא מלפסות ומלא
אוכלו כל חילוף^א הוא מוסף על דמי
הילכך פסות משה פירוטה זה מחלל
על אותו ערוך אלמא לא פרקין
צלמס וכו"ש בפסות: בתורת יפה.
בשויה וה"ק כשם שכשנא לפורטה
פירוטות לא יקבלה הימנו להדיא

והתקנה. אם לרכיזה מעשה כמו חיתוך אתי שפיר דנקט
התקנה דמדיד דמחוסר מלכא אין טמא במחשבה
כדאמרין במדנה (ב"ק דף טו:). ואי לינה לרכיזה חיתוך הוה התקנה
לא דוקא לכל הכלים יורדים לדי טומאתם במחשבה:

יתר על כן מוכרה בשויה מאי לאו שפחתה
יותר מכדי אונאתה לא יתירה דאכתי לא
פחתה בכדי אונאתה מוכרה בשויה מיתבי
עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה בסלע
עד שקל מאי לאו דפחית פורתא פורתא לא
דנפיל לנורא ואפחות בחדא זימנא אמר מר
יקנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו
ורמיה^א לא יעשנה משקל בין משקלותיו
ולא יורקנה בין גרושותיו ולא יקנה ויתלנה
בצואר בנו ובצואר בתו אלא או ישחוק או
יתוך^א או יקון או יולך לים המלח אמר ר'
אלעזר ואמרי לה רב הונא אמר ר' אלעזר
לא קשיא^א כ"אן באמצע כאן מן הצד: עד
מתי מותר להחזיר בכרכים עד שיראה
לשולחני בכפרים עד ערבי שבתות: מאי
שנא בסלע דמפ"ג ומאי שנא במלית דלא
מפ"ג אמר אביי כי תנן נמי מתני' במלית
בכרכין תנן רבא אמר מלית כל איניש קים
ליה בגוה סלע כיון דלאו כל איניש קים
ליה בגוה אלא שולחני הלכך בכרכים
דאיכא^א שולחני עד שיראה לשולחני בכפרים
דליכא שולחני עד ערבי שבתות דסלקין
לשוקא: ואם היה מוכרה אפי' לאחר שנים
עשר חדש כו': היכא אי בכרכין הא אמרת
עד שיראה לשולחני אי בכפרים הא אמרת
עד ערבי שבתות אמר רב חסדא^א מידת
חסידות שנו כאן אי הכי אימא סיפא^א אין לו
עליו אלא תרעומת למאן אי לחסיד לא
קבולי ליקבלה מיניה ולא תרעומת תיהוי
ליה ואלא להאך דקבלה מיניה ולבתר
דמקבלה מיניה תרעומת תיהוי ליה ה"ק
יהא אחר אע"פ שאין מקבלה הימנו אין לו
עליו אלא תרעומת: ונותנה למעשר שני
ואינו חושש שאינו אלא נפש רעה: אמר
רב פפא ש"מ האי מאן דמוקים^א אוזוי מיקרי
נפש רעה "והני מילי הוא דסגי להו מסייע
ליה לחזקה דאמר חזקה בא לפורטה פורטה
בשויה בא לחללה מחללה ביפה מאי קאמר
הכי קאמר אע"פ שכשנא לפורטה פורטה
בשויה כשהוא מחללה מחללה ביפה למימרא
דסבר חזקה דמזולזלינן במעשר שני^א והאמר
חזקה מעשר שני שאין בו שוה פורטה אומר
הוא וחובשו מחולל על מעות הראשונות לפי
שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו מאי
ביפה בתורת יפה דתרי זילי לא מזולזלינן
ביה גופא אמר חזקה למעשר שני שאין
בו שוה פורטה אומר הוא וחובשו מחולל
על מעות הראשונות לפי שאי אפשר
לו לאדם לצמצם מעותיו מיתבי^א התרומה
והביכורים חייבין עליהן מיתה^א וחובשו
ואסורים

שיהא שוקף בה משקלות.
וא"ת דהכא משמע
שעשי משקל בשל מחבת ובהמכר
את הספניה (ב"ב דף פט: ושם ד"ה ולא)
אמרין אין עושן משקלות משל
מחבת וי"ל דדוקא לשקול בשר ושמן
שהתלוותים נדקו בהם וממכרם ומכרם
אסור אבל לשקול בהם כסף וזהב שרי
אלא לרין לחוסן בעור שלא ישחקו
כדאיתא פ' המבוא תניין (גיטין כג
ושם) שלשה עורות הן כו' כדי לגר ט'
משקלות קטנה והיינו של מחבת
דמחפס אותה בעור:

נותנה למעשר שני. אחסרה כדי
אנא קאי ונותנה למעשר
שני בשויה ואינו חושש משום אסימון
דשם מטעם יש עליה דמי שאינו
לוקח בשויה בתורת מטעם כי אם
כמו נכסא אינו אלא נפש רעה ורז
פסא כל להסוף אפילו שאר מטענות
מסייע ליה לחזקה דלמר מחללה
ציפה פ"י כאילו מתחילה היתה כן ולא
חסרה דהיינו בשויה דאי ממחני
ה"א נותנה למעשר שני בפסות משהיה
משום דנפש רעה אינו מקבלה בשויה
בתורת מטעם וקמ"ל דלא מיקרי
אסימון משום דמי שאינו לוקח
אינו אלא נפש רעה קמ"ל חזקה
דמחללה ציפה כאילו היתה מתחילה
כן דכ"ע הכי שקלי לה והיינו בשויה
ממנו ופריך דאין למלס ולחלל
בשויה ומשני בתורת יפה כלומר
שחלל בפסות מעט משום דאין יכול
למלס כמו ציפה שמחלל כמו כן
בפסות מעט והכר רבי יתכן כן הרב
ר' מאיר מפרש דקאי אפחות מכדי
אנא ונותנה למעשר שני בשויה
שלא שאינו אלא נפש רעה מי שאינו
מקבלה בסלע שלם מסייע ליה
לחזקה דלמר אע"פ שפורטה לשולחני
בשויה ולא בסלע שלם לפי שהוא
מדקדק יותר אפי' הכי מחלל ציפה
בסלע שלם דלולין נתר שאר בני
אדם שאינם מדקדקים ומקבלין אותה
בסלע שלם והשתא הו ציפה כמשמעו
ופריך והא אמר חזקה לפי שאי אפשר
למלס ומשני בתורת יפה כלומר
פסות מעט מקלע שלם אם לא
חסרה כלל היה מחלל עליה פסות
מעט וקא משמע לן חזקה דמחללה
ציפה דאי ממחני ה"א נותנה למעשר
שני בשויה כמו שיתן עליה שולחני
לפי שאינו אלא נפש רעה לני שאינו
מקבלה בשלם^א א"כ לא הו אסימון
והריב"ז פ"י נותנה למעשר שני בסלע
שלם אותה שחסרה כדי אנא וקשה
דאמאי הו נפש רעה אותו שאינו
מקבלה הלא חייב להחזיר האנא:

לוקח בשויה
פורתא. מעט (פסות)
לח: גורא. לש (שבת)
קט. גרושותיו. שמי
מחבת (שבת קכג). כיון
שמי וכן קפף ופאר מתי
מחבת (לקמן ע"ג). מידת
חסידות שנו באן.
חסיד לא מיקרי אפי' כ
מותר משל (שבת קכג).
התרומה והביכורים.
נכריים קריין תרומה
דלמר מר ותרומת דין אל
המכור (מסות דף י').
לך הן תרומות. חייבין
עליהן מיתה. וז' האוכלן
מזי דמכר ומתו כו' כי
יפלוהו ומתו ליה וכל ז'
לא יוכל קדש וכל הענין
מכר תרומה (תניינא)
י. טמא האוכלה
דכתיב (ויקרא כג) ומתו
כו' כי יפלוהו ומתו (מסות)
ז' תרומת דין אל
הנכורים (בבבא ע"ג).

אלא בשויה ויש מזולזלי דמיה יותר מכדי
שלה^א כן לא יחלל על זו אלא דמיס ודאין שלה: דתרי זילי לא מזולזלינן ביה. דאע"ג דתנן עין^א למעשר שני עד יולתא אשמועינן
דמחלל על סלע חסירה ולא אמרין הכי הוא כאסימון או כמעות הימנות כאסימון^א אבל תרי זילי לחלל עליה מעשר דמי סלע יפה
לא: ביכורים. הוקשו לתרומה דקרינהו רחמנא תרומה דלמר מר (מסות דף י'). ותרומת יד^א אלו ככורים: חייבין עליהן
מיתה. וז' או כהן טמא האוכל^א צמוד: וחובשו. וז' האוכלן בשוגג דכתיב (ויקרא כג) ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו':
ואסורים

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

נה.

עין משפט
נר מצוה

(א) פסחים נה: יומא לה
כח קמא קולא מנחום
מע. תמיד כח: (מכונס)
קו: וזהו ק"ל: (ג) (פ)
חוס' גיטין יב: ד"ה
פסחים: (ג) כח קמא קולא
(ד) גליל דף מט: (ג)
(ה) דקדוש יא: שטות
לת: (מסורות ג):
(ו) [קמא יב: (ו) כח
קמא קולא: (ח) גליל ג:
(ט) קריא ו ה: (י) גליל
דף מט: (י) דברים כב: ג
(ל) קריא כו: יא
(מ) [מגילה דף ג:
(נ) תמורה דף ט:
(ס) [כדלית: הכתובה
(ז), (ח) ג: (י) ג:

הנהגות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה כסוף
הקדש: (ג) ד"ה הקדש
פ"ל וכו' דקיימא לן כ"כ
פ"ל דף ט"ז:

גליון הש"ס

תורה פרה זו וכו'.
והא דרבינן התם.
דף ט"ז ע"א:

תורה אור השלם

(א) והאשר על הנפח
הקדש בו לא תהנה
וכפר עליה הבהן עצי
הקדש כפף ונדר
עליה העלה והקדש
עליה קדש השלמים:
(קריא ה: ח)

(ב) ואת אשר תאמ
הקדש ישלם ואת
המשלם יוסף עליו
ונתן אותו לכהן (והנה)
וכפר עליו באיל האשם
(תקל"ח ו': ויקרא טו: טז)

הנהגות וצינונים

(א) כתיב: (ב) וזה נכון
(דקדק: (ג) "אבידה"
ליאת ברוב הכתיב:
(ג) פסחים מוקד זה
(גלילין) ולגרוסו צ"ל
המקדש והוא (כ"ש):
(ד) צ"ל שישבענו (כ"ש)
וכתיב בקצת כתיב:
ובמסרי שישבעו ו':
(ה) כתיב בדברישרי:
נמרי: כדברישרי:
(ו) צ"ל אינ אברייתא:
פרין (דפריי: (ז) כתיב
שפוט (וכתיב בתפורה):
(ח) כתיב פרה זו:
(ט) דגיל שם: (י) צ"ל
אנאת (באחרי, וכן
מונה בבכתיב: (כ) ש"ס
ספר דמשפט ישיבת
הדיינין אפילו במסר
ד"ר (גלילין):

באמצע הקדש ליתא. נהי דכסוף הקדש לא משכח לה משום
ללא למוכח חזיל ולא לשקעה בצנין מיהו דהקדש שני משכח
לה שמתפסקה תחת אחר וחזר ופודה אותה: לפי שאינה בכוף
הקדש. ומשום הכי אימעיט אמנע הקדש מינה כדמפרש ואולי:

באמצע הקדש ליתא אמר ליה לפי שאינה
בכסף הקדש אמר ליה רב אחא מדיפתי
לרבינא באמצע הקדש מיהא איתא ולוסיף
נמי חומש אמר ליה הרי הוא כסוף הקדש
מה סוף הקדש אינו מוסיף חומש אף אמצע
הקדש אינו מוסיף חומש אמר ליה רב^(א) וזמרא
בריה דרב מרי לרבינא מאי חזית דמרמית ליה
לסוף הקדש נדמייה לתחילת הקדש אל
מסתברא לסוף הקדש הו"ל לדמויי שכן
נתפס מנתפס אדרבה לתחילת הקדש הוה
ליה לדמויי שכן דבר שיש אחריו קדושה
מדבר שיש אחריו קדושה^(ב) כדאמר רבא
העולה עולה ראשונה ה"נ הטמאה טמאה
ראשונה תניא כוותיה דרבי^(ג) ל"א פרה
זו תחת פרה של הקדש טלית זו תחת
טלית של הקדש הקדשו פרוי ויד הקדש על
העלויה^(ד) פרה זו בחומש סלעים תחת פרה
של הקדש טלית זו בחומש סלעים תחת טלית
של הקדש הקדשו פרוי על הקדש ראשון
מוסיף חומש על הקדש שני אין מוסיף חומש:
מתני' האונאה ארבעה כסף^(ה) והטענה שתי
כסף וההודאה שוה פרוטה^(ו) חמש פרוטות הן
ההודאה שוה פרוטה^(ז) והאשה מתקדשת
בשוה פרוטה^(ח) והנהגה בשוה פרוטה מן
ההקדש מעל^(ט) והמוצא שוה פרוטה חייב
להכריז^(י) והגזל את חבירו שוה פרוטה
ונשבע לו ויליכנו אחריו אפילו למדי: גמ'^(יא)
תניא חרא זימנא^(יב) האונאה ארבעה כסף
מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח
הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה
אצטריכא ליה הא נמי תניא^(יג) שבועת
הדיינין הטענה שתי כסף וההודאה שוה
פרוטה סיפא אצטריכא ליה דקתני חמש
פרוטות הן: חמש פרוטות הן וכו': וליתני
נמי האונאה פרוטה אמר רב כהנא זאת
אומרת^(יד) אין אונאה לפרוטות ולוי אמר
יש אונאה לפרוטות וכן תני לוי במתניתיה
חמש פרוטות הן האונאה פרוטה וההודאה
פרוטה וקידושי אשה בפרוטה וגזל בפרוטה
ישיבת הדיינין בפרוטה ותנא רידן מאי טעמא
לא קתני ישיבת הדיינין תנא ליה גזל וכו' לא
תני גזל וקתני אבידה הנך אצטריכא ליה
גזל^(טו) הגזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע לו
ויליכנו אחריו ואפילו למדי אבידה המוצא
אבידה^(טז) שוה פרוטה חייב להכריז^(יז) ואע"ג
דזל ולוי מאי טעמא לא תני אבידה בפרוטה
תנא ליה גזל וכו' לא קתני גזל וקתני ישיבת
הדיינין ישיבת הדיינין אצטריכא ליה לאפוקי
מדרכ קמינא דא"ר קמינא ב"ד נזקקין
אפילו לפחות משהו פרוטה ולוי מ"ט לא
קתני הקדש בחולין קמיידי בקדשי לא קמיידי
אלא תנא רידן דקא מיידי בקדשים נתני מעשר
בפרוטה כמאן דאמר^(יח) אין בחומשו פרוטה
וליתני^(יט) חומש מעשר בפרוטה בקרנא קא מיידי
בחומש לא קא מיידי גופא אמר רב קמינא
ב"ד נזקקין אפילו לפחות משהו פרוטה
מתב רבא^(כ) ואת אשר חמא מן הקדש ישלם
לרשת

איתא התם מה יש לי לרשת פרים הגשרפים ושעירים הגשרפים
מנין לרשת קדשי וקדשים קלים ת"ל צהמה טמאה
ואם כל צהמה טמאה^(א) וכי פריך לעיל בשלמא כולה לשמים
למעוטי קדשים קלים דליכא מעילה לא מסיק אדעתיה מסוף
הצריחא דמרנא אף קדשים קלים:
נדמייה לתחילת הקדש. ואל"ת
אם כן קרא למה לי אי
למעוטי סוף הקדש הא אין חומש
שייך בו כיון שאין נפדה עוד וי"ל
כגון שלקח אגנים כדי לשקטן
בצנין ונמלק עליהם לפדותם ומקרי
אפ"ה סוף הקדש כיון שמתחילה
היה דעתו לשקטן אי נמי כגון
שנפל הצנין ורובה לפדות האגנים אי
נמי הכי^(ב) פריך מנ"ל למעוטי אמנע
הקדש דלמא קרא לא אחא אלא
למעוטי אין כולה לשמים:

העולה ע"ה ראשונה. הכתובה
ראשונה בקרנות נפרשת
פינחס ויהיו תמיד של שחר וכן פי
רש"י פרק תמיד נשחט (פסחים דף
נח: ושם) אי נמי ראשונה שהקריב
ישלם כדמזכר [למחן] דלמר^(ג) דשלום
תמיד הוא אי נמי לראשונה לחשוך
המונח כדאמר בהכלת (מנחות דף
מט. ושם) אין מחנכין את המונח אלא
בתמיד השחר:

פרה זו תחת פרה של הקדש
הקדשו פרוי. ואל"ת והכתיב
(ויקרא ט: וזהו הוא ותמורתו יהיה
קדש י"ל דהלא מיידי בקדשי דק
הכית ואפילו בתמימים דלמר גריס
תמורה (ד: ה:) המתפס תמימים
לזקק הכית אע"פ שזכר בלח
תעשה מה שטעם עשו^(א) וזהו דלמר
התם כל הלאו לגבי המונח^(ב) אינו
יוצא מידי מונח לעולם היינו דכשפוקין
אזו מוכרין אותו לזרכי עולות אי
נמי מיידי אפילו בקדשי מונח וכגון
שקדש המוס להקדש דלמו עשה
תמורה^(ג) אלא אין לפרש דמיידי אפילו
קדש הקדשו למונו וכגון דידו אקדש^(ד)
דלא עבד תמורה אלא היכא דלח
ידו חולין דפרה זו תחת פרה של
הקדש משמע דידו חולין:

מלית^(א) זו בחמש סלעים הקדשו
פרוי. הכא לא גרסינן ד
הקדש על העלויה דכיון שנתכוון
לחלל הקדש אפילו שוה הרבה על
דבר מועט מחולל דקאמר שמואל
לקמן^(ב) אלא גריסא שלא הזכיר
סו"ס^(ג) שוה לא היה דעתו לקנות^(ד)
ההקדש אלא לחללו שוה כשוה
לכן ישלים ואם הזכיר ד הקדש
על העלויה ולכן לא עירב לשנות
הצטט יחד:

ותנא רידן מאי טעמא לא תני
ישיבת הדיינין. תימא לשי
דלית ליה דרכ קמינא דנזקקין אפילו
לפחות משהו פרוטה דכמאן דאמר
דלוי דתני ישיבת הדיינין לא אינטרין
אלא לאפוקי דרכ קמינא וי"ל דמסקין
דנחמילת דין מודה רב קמינא דענין
שוה פרוטה לכי פריך ותנא רידן
ליתני ישיבת הדיינין דמשמע תחילת
ישיבה וכו' משני אלו לאפוקי דרכ
קמינא (סגד דרכ קמינא אית
ליה דנזקקין אפילו להחמיל וליסב^(ה)):
כמאן

(א) [שקלים פרק ד משנ
ט מנחות 5.] (ב) [פ
תוס' עירובין לא: ד"
ותנן.] (ג) [מגילה יד
ד] (ד) [בבא קמא טס
שבתות מז:] (ה) [בב

גמ' בוגין בחוץ. עי'
לעיל דף נד ע"א חס'
ד"ה הקדש: תוס' ד"ה
בשלמא וכו' וכל דהג'
דמותי'. עין וחס' ד'
נד ע"ב חס' ד"ה חלל

[illegible]

קדושה שיש במעוה
על הנקוה והזוהמל קדוה
והמעוה ילאו לחולו
והזרעין מן סדר האומנו
ממה שחללו האס
שביחיו האומנו כגנו
והזרעין לאתו שזו מה
מעוה של חולק שנהנו מה
זרע הנקו או לאו
האומנו לכן זרע
[משפחה ד.] בני דבי
ששפחה פיי שני
קולין לירושלם למקדש
אם משנתרסו
התרופה. ג' קופסו
קודם שזעזע
[דומא סה.].

דלפילו פחות מכלי אונאה חזר: ואין רבית ואונאה להקדש. אלא
אסור אונאה ואסור רבית טהג זהקדש ולקמיה מפרש היכי דמי
רבית - דהקדש: דין אונאה להדיוט. שמות: ואין דין אונאה
להקדש. דלפילו פחות מכלי אונאה חזר: דייני דקתני כו'. בתמיה
והא חומר להקדש הוא: ומשני כי
קמני חומר להדיוט ארביס קאי:
אאונאה. ומשום אונאה לימני נמי
זה חומר זהקדש: אלא הקדש זה חומר
ותו לא. בתמיה: דאויף. שהלוי
להדיוט: והיא טעם. שהלוי טעם
הקדש לחולין ולא הכניס תחתיו
להקדש כלום ושוגג הוא אללו כסדר
שמות משום שכל הקדש: והוא ידוע
דהדיוט. של גזבר שהרי עליו לשלם
להקדש קרן וחומש: והוא במאי
עסקין. האי דקתני אין רבית
להקדש לאו שהלוי קאי אלא שהדיוט
שקיבל משום מן^א הלשכה מן הגזבר
לספק סלמות כל השנה למנחות של
לצר ארבע^ב סאין כסלע והוקרו
ועמדו משלם סאין כסלע דליל
הדיוט אסור לפסוק על פירות עד
שיגא השער^ג וכאן אפילו לא יגא
השער עדיין לארבע פוסקין: רב
פפא אמר. לעולם שהלוי דלחוף
מאה במאה ועשרין דקשיא לך הלא
מעל: באבני בנין. עסקין שהלוי
הגזבר מהן להדיוט דאין סגן מעילה
ואין על הגזבר לשלם אלא שלים
בעלמא הוא: דאמר שמואל^ד בנין
בחוץ. כשהן בנין בניי הקדש לא
היו קוין האצנים והטיט ממעות
הקדש כדי שלא יצאו האומנין והעם
לידי מעילה אם ישנו עליהם או אם
יהיו מהם אלא לזקקין זהקדש והר
כן חול עד שיצנו בחומה ומשכן בניית
בחומה נותנין מעות הקדש ולזקקין
אומן והוא הקדשן או אם התנדב
אדם אצנים נותן לגבאי ואיני קורא
עם הקדש עליהן עד שיחננו בבנין
הלך לא מעל הגזבר: על כן דבר פפא.
סיפיה דקרא^ה משחתי געונו טענת
גנב^ו או גנב עמלו: ולא תשלימי
שליש וארבעה. שלש לזה וארבעה
לשור דכין דלחומה מכפל צר להו
חדא שהכפל צביות ומוכר ככלל
משלמי ד' וה': ובי יתן וגו'. לקמן
שהואל (דף נז: א) אמרי פרשה ראשונה
נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכן
וכחצו בפרשה ראשונה^ז ונקרב צעל
הים וגו' ואוקימנא לשטעה טהמפקד
(לעיל דף מה: א) שקליהן. שקלים של
אדר לקרצות לצר: ונגנבו. מן
השלחין: אם משנתרמה התרומה.
אם כשצלו לקין כבר נתרמה התרומה
שהיו תורמין הלשכה בג' קופות^ח:
נשבעין
וכל בהמה לשמור חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי
פרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף
גופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים
וגו' שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות
ולא של הקדש: שומר חנם אינו נשבע וכו': ורמינהו
ת שקליהן ונגנבו או שאבדו אם משנתרמה^ט התרומה
נשבעין
כלים שנים אף כסף שנים מה כסף דבר חשוב כו'^י:

דאפילו ב"י שהוא חזור. וזקוף הקדשות מכל קרקעות עד
פלגא איני חזור: **בשלמא** בהדין (ב) זה חומר
ותו' א"י פ"י וכו' חדוש שהדין חומר אבל בקדש זה חומר בתמיה
פ"י מה חדוש הוא שמלאו חומר בקדש משהדין ולא גרסינן
תו' לא שהרי אף שהדין איכא טובא
חומר חנם איני נשבע * וכל הך
דמתניתין: **כיון** דבעי הגזבר
נפקא דהו' אהלין. ולא מני למימר
לדחופיה גמוד דלא נפקא לחולין
דא"כ ליכא אגר נטר כיון שהיה
אסור להשתמש בהם דלא וכו' בהם:
לספק פלוגתא מארבע ועמדו
מש"ש. תורה היכי
מיירי אי יאל השער או לא יאל השער
יש לו א"כ שהדין נמי שרי"י ואי
דלא יאל השער וגם אין לו על מה
מחלל מעות הקדש וליכא למימר
שיחלל על פרוטה דהא אע"ג שזה
ריח הקדש שמתנה לתת ארבע סאין
בסלת להקדש כל השנה כיון דבשעת
חלול מחלל על דבר שאינו שוה וזה
יולתח דאם לא כן אמאי הדר ביה
ממאי דאוקי דלחויף במאה כ"י ומזה
הטעם נמי אין לומר לב' ד"ד מתנה
עליהם להמחלל בשביל ריח הקדש
דא"כ בחנם חזר צ"י משנתיא קמא וי"ל
בגון שהתנדב אדם לתת ק' סלעים
ולא הקדישם עדיין וגמסו למתחוס
כלי לתת להקדש ארבע סאין בכל
סלע ויאל השער של לקוחות אבל לא
יאל השער כלל אסור דלמלא אחי
לחלוטוי שהדין ולכן נקט ועמדו
אחר כך משלש וכן בוצו אם נתן
ק' וזו לאדם שיחזיר להקדש מאה
ועשרים אסור דאפילו מדאורייתא
נראה דאסור דחשיב כאלו מקבל
מלוא עצמו כמו (קדושין דף י.) תן
מנה לפלוני והקדש איני לך דמקודשת
מדיון ערב דחשוב כאלו קבלה ממנו
והא דשרי בסמוך דלחויף"י אגנים
במאה ועשרים היינו שהגזבר עצמו
נותן וגם אגנים הם דמוכחא מילתא
שהם של הקדש אבל דרך מקח וממכר
שנתן על הסלמות וגם יאל השער
של לקוחות אינו להקדש"י:
שומר הנה ארי נשבע. נראה
דהוא הדין דאין משלם
דאפילו"י שומר שבר אם פשע נראה
דלא משלם מדפריך לקמן (דף נה.)
מהשוכר פועל לשומר כ"י ולא משני
כשפסע והיינו טעמא דמכל דין
הפרשה אמעיעו והא דלא קמיני איני
משלם דהוי רשעא טפי משום דיעקרה
בשטות פסק הדיינים (דף נה.)
ונקטא לגררלה דהתם:
רעהו ולא ש"י הקדש. ופרש
מרוצה"י (ב"מ ט.) ממשע
מוגזב מביט האיש"י: **כי** יתן איש
א"י רעהו ב"ש. בריש ג' מינים (מ"ד ד'
לה.) דריש בפרט וכלל ופרט ובת"כ"י
דריש בכלל ופרט"י לא תולד ונראה דכל
היי כללי ופרטי אסמכתא דברמורה"י
דרשין מעל חומר שור"י ושה חד
למשעטי עבדים וחד למשעטי קרקעות
וחד לשטרות בין מכפל בין משעט
והשתא אחי שפיר דכסף או כלים
דרשין פרק שבעה הדיינין (שטות דף נט.) וס' דמ"ה (ה)

דרשנין פרק שזועת הדיינין (שמיטות דף לט: ושם ד"ה מה) מה כלים שנים אף כסף שנים מה כסף דבר חשוב כו' ⁽²⁾:

נשבעין

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה-

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כג בבא מציעא: תלמוד בבלי (5) | 10 | עמוד מס: 126 הודפס ע"י אוצר החכמה

(ב) סנהדרין קא. פ"ש
(ג) מרבות מנ: סוטה י
מחוסת קא: (ג) [משמש
לג] (ד) מרבות (לג)
(ה) כלים פקד ה [משמש]
(ו) מרבות יצ. עריות פקד
ז [מכות ז] (ז) שבת נח.
(ח) שבת נח. (ט) עיר
שמואל ב' יא וי-
(ט) שם דף עג. (י) [מקד]
ה דגיתין ע"ש] (כ) [ועי]
חוק' מרבות לג: ד"ס

2007/08

[illegible]

חֲסֵק^ט אִשֶּׁת אִישׁ וְאֵל
 מַעַל מִדְּרֹשׁ רַבָּא
 מִיב^ט וּבִצְלָעֵי שְׁמוֹחוּ
 וְכוּ' דִּדּוּד לִפְנֵי הַקֶּבֶ"ה
 שְׂאֵם הֵיוּ מִקְרָעִים
 תַּת לָאָרֶץ וְלֹא עוֹד
 סָסְקִין בְּנִגְעִים וְאֵהָלוֹת
 אִשֶּׁת אִישׁ מִיתָתוֹ
 מִיתָתוֹ בַּחֲנֹק^י וְיֵשׁ לוֹ
 לִבְנִין אֶת פְּנֵי חֲבִירוֹ
 הַ"ב (וְאִמְרִי) ^ט מִרְ^ט
 רַב וְאִמְרִי לֵה אִמְרִי
 ר"ש חֲסִידָא וְאִמְרִי
 שְׁב"י נִזְחַ לוֹ לְאִדָּם
 אִשֶּׁת וְאֵל יִלְבִּין פְּנֵי
 תַּמְרָא דְכִתְיִב^ט הִיא
 אֶל חֲמוּיָא אִמְרִי רַב
 מֵאִי דְכִתְיִב^ט וְלֹא
 עִם שְׂאֲתָךְ כְּתוּרָה
 רַב רַב^ט לְעוֹלָם יֵהָא
 שְׁמוֹתוֹךְ שְׁדַמְעֻתָה
 אִ"ר^ט אֲלֵעוֹד מִיּוֹם
 נִנְעֵלוּ שְׁעָרֵי תַּפְלָה
 וְאִשְׁוֹעַ שְׁתָּם תַּפְלָתִי
 נִנְעֵלוּ שְׁעָרֵי דְמוּעוֹת
 שְׁמוּעָה תַּפְלָתִי ה'

וְלֹא עַד אֵלֶּה בִּשְׁנֵה שְׁמוֹסָן
בְּנֵינִים וְאֶחָיוֹת. כְּלוּמַר לֹא
מִנְעִיהוּ בִּשְׁנֵה שָׁהָם נִטְלִים אֲלֵה אִשִּׁי
עֲסֻקִים בְּחִלּוֹת חֲמוּרוֹת וְגַם חֵין
עֵינִים לֹאשָׁת אִשִּׁי וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגָרְסִי
בִּשְׁנֵה שְׁמוֹסָן בְּאֶרֶצְ מִיתוֹת ב"ד¹⁰:
דְּכַתִּיב וְהָיָה מוֹצֵת. כָּלֵה אֲלֵיךְ¹¹
כִּמּוֹ (לֹאשָׁת ד') וְיֵלֵךְ אִשִּׁי
נָצִין שְׁהִיתָה קְרוֹבָה לֹאשִׁי כִּבְר וְלֹא
שָׁלַח לוֹ אֲלֵה בְּרִמּוֹ אִשִּׁי¹² לֹא הָיָה
מִדֵּה לֹא הָיָה מִפְרָסָמִינוּ:

גורמים ורטיבא ושאר, רשמי גורם חיתוכי חולות (תורים וכעני ברטיבא, וכה' בן
 שנים, עיני רשמי, חליון: [ד] רשמי שבעי ומשמש, כתי' אעלו לראות
 עזרה החולות ונורן וכן [א] רשמי קצת כתי' ונורן: [ע] ראשי ומשמש
 [ט] וכנסת החולות קו ע"א נורן להראי בשעה ששטוקס בארבע מיתות בית ורן

על מנת שאם ימות שתהא מגורשת
ועשכשו ולא תחקק ליבם וכל אופן
הימים היא ספק מגורשת אם מת
המגורשת מתחילה ואם לא מת לא
תגורשה: היא מוצאת והיא שלחה.
וע"פ שהיו מוילין אותה נעשיה
לא אמרה לא ליהודים נעשנו
אלא שלחה לו למי שלחה לו אנכי
אמרה ואם יודה הוא מעלמו יודה:
עם אחר: באונאת אשתו.
דברים לנערה: אונאתה
לא פורענות אונאתה
לכא: בשעה תפילי. אין
שטות משלשן קשה שמבקש מן
האשה שיטעם תפלותי אבל אל

מִצִּיּוֹן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם אֵלָּא בִשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ שֶׁ
מַעֲבֹרָה וְהֵינּוּ דֹאֹבֵר לָהּ רַבָּא לִבְנֵי מַחֲזֵא אוֹקִירֻּי לְנִשְׁיִים
רַחֵם (c) חֲתָנָא (d) חוֹלִיּוֹת וְעַתָּה חוֹל בֵּין חוֹלִיא לְחוֹלִיא רַחֵם א

מִסְתָּא אַרְיָ: [ע] **צִיל אִמְרָן** [גליון]: [י] **צִיל אִמְרָן ר'י** [גליון]: [ו] כִּיּוּ כִּל הַסְּפִירָא
כִּי תִּחְלִית: [כ] כִּשִּׁי וְלֹא תִּחְרֹשׁ: אִלּוּ וְלֹא תִּחְרֹשׁ: [ג] **צִיל דְּהַסְּפִירָא** [וכן הוּא
עַל: **צִיל הַשֵּׁם בְּהַדְרָא שְׁלֵמָה:** אִמְרָן וְלֹא (בִּאֲהֵרִי): [ח] **כִּרְשִׁי שְׂמֵיךְ וְקַעַת**
כִּסְ: **צִיל וְאִמְרָא:** [כ] כִּשִּׁי שְׁלֵמָה: [כז] **כִּשִּׁי דְּכִיּוּן:** [ס] **צִיל מְחִיבִין** [גליון]

— 2014 —

11/10/01

Year	2000	2001	2002
2000	2000	2000	2000
2001	2001	2001	2001
2002	2002	2002	2002

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

ס.

עין משפט
נר מצוה

(א) [שנה נכ: ע"ש].
(ב) כהן תורה כל:
(ג) [שם]. (ד) עיינו.
(ה) שורש ז ב. (ו) [עין].
(ז) מוס' פסחים יד: ד"ס.
(ח) אל יחזק ונכחל כהן: לו.
ד"ה כל].

הנהגות הב"ה

(א) נבי ובי הילת מל
אבל נותן:

הנהגות הגר"א

[א] גמ' ת"ר אצ"ל
בר. כ"ב מנחת הכהן
להסדיר ויל' דל' יערב לו
ישנים מחדשים ועל רישא
דמחנ' (ועמ"ש רמב"ם
נח"מ סי' רכ"ח):
[ב] רש"י ד"ה פסני.
דוקא בר. כ"ב אל
הר"ש לא כתב כן:
[ג] שם וכן ובר. כ"ב
אל הר"ק חלק ע"ו וכן
אמרי המהר"י דוקא על
יין וכן פ' הר"ש:

לעני רש"י

פרוב"ש. פירוש שוסן
(פליטעוין) (רש"י יומא
דף ס"א ע"ב).

ליקוטי רש"י

השוואה. כל היכל דהני
לשון שפוי נחת הוא
והפסולת נשאר בשולי הכלי
ושבת קלטהו. מרין ופסח
קטן. מעשה (ע"י חולין
ק"ב). קליפות. כשהשולין
לחן מייבשין לחן מתוך
יין קליפות מתחלק לעולם
(וכהנ"ל ט"ו). ש"הוא
מרגילין ל"ב אצ"ל.
כשהשולין שולחן לחן
אל הסתות לקנות מן
המנונים. (וכי' כ"ו).
אמנוני. אנוני (מכרות
ל. שייסקי. שקדים
וכי' כ"ו).

ואין צ"ל חדשים בישנים. פסק למכור לו ישנים לא יערב נהן
חדשים שהישנים יבישין ועושין קמח יותר מן החדשים: מפני
שמשיביו. קשה משבח את הכר לפיכך פסק עמו כר מערב
ט קשה [ב] דוקא קמח קשה נדך ולא כר נקשה פסק עמו קשה
לא יערב ט את הכר [א] וכן אין נדך
לומר חדשים בישינים דוקא אלל ישנים
מחדשים שפיר דמי: אין משרבין
שמרי יין ביין. נגמרה מפרש לה:
[א] ימכרנו בחנות. פרוטה פרוטה:
אל"א א"כ הודיעו. לכל אחד ואחד
מזן שמים מעורבין ט: ולא לתגר.
ימכרנו ביחד ואף על פי שמודיעו:
לפי שאינו לוקחין אלא דרמות.
ולמכרו בחנות: מקום שנהגו להחליף
מים ביין ישינו. לדין שנהגו אין כאל
טעות שכל היינו בחנות כן: התגר
נוטף בחמש גרנות וכו'. שהכל יודעין
ט שלא גלו נדמותו ונמנין להם
הרבה לוקח ונחזקת כן וכן אדם
מגדל. אור שחוגרין ט תוספת
גורן הוא שדשן וזורין ט את
המטפה ודך התגר לקנות מבעלי
חמץ בשעת הגורן ולהכניס למגורה
שלו: שלא יתבין לערב. ולהוציא
קול לקנות הרוכז ממקום משונה לערב
ט ממקום אחר ושכניו סטריין שכל
הפירות מאותו מקום: גמ' ת"ר אין
צריך לומר חדשות מארבע. סלק
בסלק: וישנות משלש. סלק בסלק:
דאין משרבין. חדשות פסות דהואיל
ובחוקת ישנות מוכרן נמלא מאנחו
ומכור לו זולת נמורת יקרות: אל"א
אפי' חדשות משלש וישנות מארבע
אין משרבין. ואע"פ שהחדשות יקרות
מזן: מפני שאדם רוצה לעיין. מפני
שעליו דמיהן של חדשות אינן [א] מפני
שכן טעות כשנת אלל שאלס רוצה
לשקן וזה שפסק עמו על הישנות איש
רוצה לשקן לפיכך אסור לערב טו
חדשות ואפי' מעולות בדמים: ערא
אברה. זאת אומרת. כל [א] ערא כמו דלא:
באמת ה"כ. מדיב טעם למילת
מפני שמשיביו ואין לגמגם בדבר ונקט
זה למחנ' [א] נאמת ש"מ כל היכל
דמי נאמת הלכה [א] ואין לחסם ולגמגם
בדבר: ובין הגיתות שנו. דמשיביו
שמוסקין זה עם זה ועשים טעם
אחד אלל לאחר הגיתות שכבר קלט
כל אחד ריחו וטעמו אין משיביו אלל
פוגמו: ידיע. הכל יודעים שהחוקין
לערב: בדבר הנשנים. שאלס טעם [א]
קודם שלקחו ויכול להנחין שנחער
ט: והא מודקתני סיפא. ומפליג כן

ואין צריך לומר חדשים בישנים *באבות
אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא
משיביו *אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן
לו את שמרי *מי שנתערב מים בינו לא
ימכרנו בחנות אלא א"כ הודיעו [א] ולא לתגר
אע"פ שהודיעו שאינו אלא לרמות בו *מקום
שנהגו להפיל מים ביין ישינו *התגר נוטל
מה גרנות ונותן לתוך מגורה אחת מה
גיתות ונותן לתוך פישום [א] אחד ובלבד שלא
יהא מתכוין לערב: גמ' ת"ר אין צ"ל חדשות
מארבע וישנות משלש דאין מערבין אלא
אפילו חדשות משלש וישנות מארבע אין
מערבין מפני שאדם רוצה לישן: באבות
אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני
שהוא משיביו (וכו'): א"ר אלעזר ערא
אברה [א] כל באבות אמרו [א] הלכה היא אמר
ר"נ יובין הגיתות שנו והאידנא דקא מערבי
שלא בין הגיתות אמר רב פפא ידיעין וקא
מחלי רב אחא בריה דרב איקא אמר [א] הא
מוני רבי אחא הוא דתניא רבי אחא *מתיר
בדבר הנמטעם: ואין מערבין שמרי יין ביין
אבל נותן לו את שמרי (וכו'): והא אמרת
רישא אין מערבין כלל וכי תימא מאי [א] נותן
לו את שמרי דקא מודע ליה הא מודקתני

משום דלמך נפ' המוכר את הספינה
(כ"ב דף ס"א): דכל מיני עתיקי מעלו בר מתמרי שיכר
נותן לו שמרי דקמודע ליה. דס"ד
אחרים: רבא אייתו ליה חמרא.
רנא גרסינן דלשכתן שהיה מניגמו
משונה כדלמריין נגדריס (דף נה).
וזכילד מעבדין (שורין דף נד). דמיא
האי מניגא למנוג [א] דרנא גריה דרב
יוסף בר (חייא [א]) והשמה ניהל הא
דלמך רנא נפרק המניא יין (שם)
דף ע. וס' ד"ה דלמך. כל חמרא
דלא דרי על חד חלת מילא ללא חמרא
הוא ונפרק אחד דיני ממונות
(פסחים ל. [א]) אמרינן אל יחסר המוג [א]
שאלס הוצרכו מהס לנאלא חס יס שם
כ"ג כנגד סנהדרי קטנה יולאס ואס
לאו אין יולאס משמע דמויגה על חד
חרי דקרא [א] (א"ר [א]) נמויגה קסמ ט
אלס ומיהו קשה דמשמע חס דס"ל
לרנא דעיקר מניגה כן דינה דמויק
ממני דנמויג ט' חלקים מים ואחד
יין ביין השריו דוקא דרפי וגרלה
דרנא מויק מניגה דקרא דאל יחסר
המוג ביין השריו והרב מנחם מיוני
פירש דאל יחסר המוג שלא יחסרו
נ' מנסהדי גדולה דמוג צנינו נ'
אלל חס יחסר מ"ט ישאלו כ"ב ואין
צ"ד שקול מוסקין עליהם אחד הכי
כ"ג. ומיהו צירושלמי משמע
דלמרי נמויגת יין ממש:
הדרן עלך הזהב

סיפא לא ימכרנו בחנות אלא א"כ מודיעו ולא לתגר אע"פ שמודיעו [א] מכלל
דרישא אע"ג דלא מודע ליה אמר רב יהודה "ה"ק אין מערבין שמורים של
אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש אבל נותן לו את שמרי [א] תניא נמי
הכי רבי יהודה אומר השופה יין לחבירו ה"ז לא יערב של אמש בשל יום
ולא של יום בשל אמש אבל מערב של אמש בשל אמש ושל יום בשל
יום: מי שנתערב מים בינו ה"ז לא ימכרנו בחנות אלא א"כ מודיעו וכו':
רבא אייתו ליה חמרא מחנותא מניגה טעמיה לא הוה בסיס שדריה
לחנותא [א] אל אביי והא אנן תנן ולא לתגר אע"פ שהודיעו א"ל [א] מוגא דידך
מידע ידיע וכי תימא דרפי ומחיליה ומוזבין ליה א"כ אין לדבר סוף:
מקום שנהגו להפיל מים ביין ישינו וכו': תנא למחצה לשליש ולרביע
אמר רב [א] ובין הגיתות שנו: מתני' [א] רבי יהודה אומר לא יחלק החנוני
קליות ואנוזין לחינוקות מפני שהוא מרגילן לכא אצלו וחכמים *מתירין
ולא יפחות את השער וחכ"א *זכור לטוב לא יבור את הגריסין דברי
אבא שאול וחכמים *מתירין *ומודים שלא יבור מעל פי מגורה שאינו אלא
כגונב את העין [א] אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים:
גמ' מאי טעמייהו דרבנן [א] דאמר ליה אנא מפליגנא אמנוזי ואת פליג
שיסקי: ולא יפחות את השער וחכ"א זכור לטוב וכו' [א]: מאי טעמא דרבנן
משום

הודיעו ללל הודיעו מכלל דרישא דקמני אלל נותן לו את שמרי אע"ג דלא אודיעיה: ש"א אמש. מייך ששפה אמש ונשאריו השמרים אין מערבין
אותן ביין ששפה היס ששמרי יין זה מקלקלין יין אחר: אב"י נותן הוא לו את שמרי. של יין עלמנו ויום ואמש לאו דוקא והוא הדין ליום
ויום משחי חיות אלל אורחא דמילתא נקט דקסא יום ואמש משחי חיות: השופה יין. כל דבר הללל המדק [א] נחת מכלי אל
כלי שלא יתערב ט שמרים קרו לה שפיה: מניגה. נהן ט מים שכן דרכו: בסיס. מטוסס וטוב: והא אנן תנן ולא לתגר
שאינו אל"א לרבות ב"י. וטנוני היינו תגר ויחזור טנוני זה וימכרנו בחנות יין נחת והרי המים מעורבין ט ואתה מכרת לו
ואיכא לפני עור (יקרא יט). מוגא דרי מידע ידיע. שאני נותן ט מים הרבה: וכי תימא מייח חמרא חייא ומערב ביה. עד
שלא יאכר טעם המים: א"כ. ללולי הא חיישין: אין לדבר סוף. שאלס המים לנאלא אסור למכור לחנוני שמה יערבם
יין ולא חשו אלל חזון שאני מוכר לו דבר העשוי לרמות ט כמות שהוא עשוי: למחצה לשליש ולרביע. הכל כמנהג המדינה
יטיל מים חס מחלה מהלח חס שלש שלש: מתני' [א] ולא יפחות את השער. למכור מול מפני שמרגילן לנאלא אלל ומקפח
מונות חמרו: זכור לטוב. שממוך כן אורזי פירות מוכרין מול: גריסין. פולין גרוסות גריסין אחת לשמים: לא יבור את הפסולת [א].
לפי שמתוך שנאלות יפות הוא מעלה על דמיהס הרבה מדמי הפסולת שנטל מהס: וחכמים מתירין. טעמא מפרש נגמרה: ומודים שלא
יבור מעל פי המגורה. למעלה להנאלות יפות ואת הפסולת שנטחו לא מיר: לפי שאינו אל"א כגונב את העין. נצרכה זו: ואין מפרכסין.
מפ' נגמרה: לא את האדם. עבד כנעני העומד לימכר: גמ' שייסקי. פרוני"ש: מאי טעמא. נקט זכור לטוב לשון מרכה:

משום

קבא א מ"י פ"ח מהל'
מכירה הל' ה פסג
לאין קט טושיע מ"מ סי'
רמב"ם פ"ח יא:
קבא ב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק
טו:
קבא ג מ"י שם הל' ו
טושיע שם ספיק יא:
קבא ד מ"י שם טושיע
שם ספיק יא:
קבא ה מ"י שם הל' ז
טושיע שם ספיק
טו:
קבא ו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא ז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא ח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא ט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא י מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא יא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא יב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא יג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא יד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא יה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא יז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא יח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא יט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כ מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כד מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כה מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כו מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כז מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כח מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כט מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כס מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כא מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כב מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כג מ"י שם הל' ה
טושיע שם ספיק יא:
קבא כ

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן
(ב) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן
(ג) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן
(ד) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן
(ה) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן
(ו) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן
(ז) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן
(ח) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן
(ט) פערזענלעכע פארגעגאנגענע זאכן

הנהגות הב"ח

(א) במשנה וין אין
 לו אסוד: (ב) רש"י
 ד"ה לרבים דאורייתא
 דאורייתא דרך:

הנחות הנר N

[illegible]

תורה אוד השלם

(א) צדיק טענה געלזן
נבא רשע תהיו:
[משל יא ח]

(ב) את בקשך לא תתן
לו בנשך ובקרבית לא
תתן אבדל: [ויקרא כג טז]

(ג) לא תשיך לאחיד
נשך בשר נשך אבל
נשך כל דבר אשר
ישיך: [דברים כג כ]

לעזר רחמי

[illegible]

משום דקא מרווח לתרעא: ולא יכור את
הגרים דברי אבא שאול וחכמים מתירין
וכו': ^א מאן חכמים רבי אחא דתניא רבי
אחא מתיר ברבר הנראה: אין מפרכסין לא
את האדם וכו' ולא את הכלים: ת"ד * אין
משורבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים
ואין שורין את הבשר במים מאי אין משורבטין
הכא תרגמו מיא דחזרא זעירי אמר רב כהנא
מזקפתא שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא
רב יהודה שרא לכסכוס קרמי רבה שרא
למודק צדי^ב רבא שרא לצלומי גירי רב פפא
בר שמואל שרא לצלומי דיקולי והא אנן
תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את
הבהמה ולא את הכלים = לא קשיא הא
בחדתי הא בעתיקי פרכוס דאדם מאי היא
כי הא דההוא עבדא סבא^ג דאול צבעיה
לדישיה ולדיקניה אתא לקביה דרבא אמר
ליה זיבנן אמר ליה ^ד יהיו עניים בני ביתך
אתא לקביה דרב פפא בר שמואל זבניה
יומא חד א"ל אשקין מיא אול חווריה
לדישיה ולדיקניה א"ל חזי דאנא קשיש
יסק מצרה נחלץ ויבא אחר^ה תחתיו:

הדרין עלך הוהב

והו' נשך ה' המלוה סלע בה' דינרין סאתים
מפני שהוא נושך ואיזהו תרביית המרבה
ין בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חסין
שאני רוצה למוכרן ולקחת בהן יין אמר לו
ס' והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו (6):
וקא מפרש^ה דרבנן מכלל דאורייתא דנשך
דאי כתיבי נשך כסף וריבית אוכל ותיסברא
ת בלא נשך נשך בלא תרביית^א היכי דמי
מעיסקא קיימי מאה בדנקא ולבסוף קיימי
דקא נבית ליה דקא שקיל מיניה מדי דלא
מא דדנקא אוזפיה ודנקא קא שקיל מיניה סוף
י נשך והרי תרביית אי בתר בסוף אזלת לא
תרביית בלא נשך היכי דמי אי דאוזיף מאה
קא ולבסוף מאה בחומשא אי בתר מעיקרא
איכא אי בתר סוף אזלת הרי נשך והרי תרביית
לא נשך בלא תרביית ולא תרביית בלא נשך
לוי בשני לאוין ת"ד^ב את כספך לא תתן לו
אין לי אלא נשך בכסף וריבית באוכל נשך
דיבית בכסף מנין תלמוד לומר נשך כסף

תרביית. שהיא מלווה נשכר ולא יהא ליה נשך: נש
נמאה ועשרים: מעיקרא. כשהלווה: ויבסוף. כש
יבתר מעיקרא אוזלת. אי חשבת להכי פרוטות הש
זכר עשרים: לא נשך איבא. שהלוה יכול לקנותם במ
יותר על שמות: אין לא. שהיא עובר אלף על לאו של
ף משום לאו דנשך: תי"ז. לא תשך לאחריך נשך אוס
דכתיב לעיל מיניה אל תקח מאתו וגו' ומיהו שמעת

אִדְרוּ נשך. מֵאֵה בְּדִקְא. פֶּרֶשׁ׃
 ק' פְּרוּטוֹת בְּמֵעָה שְׁהוּא
 בְּשׁוּמוֹת דִּינָר וְקֶשֶׁה הֵיכָּן הֵחֵל פְּרוּטוֹת
 כָּל כֶּךָ דְּבִשְׁנֵי בִטּוּי אִין כִּי אִם
 שְׂמִים וּשְׁלִשִׁים בְּמֵעָה ^(*) דְּמֵעָה שְׁמִי
 פּוֹנְדִין פּוֹנְדִין ב' אִסְרִים אִסְרֵי ח'
 פְּרוּטוֹת הֵיוּ ל"ב פְּרוּטוֹת וּנְרָאָה
 בְּפִירוּשׁ רִיב'ן דְּפִירֵשׁ ק' מֵעוֹת
 בְּשׁוּמוֹת מִנֵּה שְׁהוּא אַרְבַּע סְלָעִים
 וְאַרְבַּע מֵעוֹת אִין ק' אִסְרִים בְּשׁוּמוֹת
 דִּינָר וְהָבַ שְׁהוּא אַרְבַּע דִּינָר כֶּסֶף
 וּמֵעָה: **לְמֵאָה** חֲקֵקֵם הַכְּתוּב לַעֲבוּר
 בְּשִׁנֵּי אֲרִיבִין. וְאִת' וְלִמֵּנָה שְׁמֵה
 לְכַלּוֹשׁ לְכַלּוֹשׁ כֶּסֶף לֹא תִתֵּן בְּנֶשֶׁךְ
 וּבְנֶשֶׁךְ לֹא תִתֵּן אֶכְלֵי וְיֵשׁ לְיֹמֵר כִּיִּין
 שְׁהוּאֲכֵךְ שְׁמִי לְאִין אֲזִרְחָא דְקֶרָא
 לְכַתּוּב לָשׁוֹן מִשּׁוּמֵה שְׁהוּא נִהָה יוֹתֵר:
נֶשֶׁךְ בְּאִבּוּז' מִיִּין. וְאִם תִּחְלֹמֵר
 תִּחְלִילָה הִוֵּה לִיָּה לְמַדְרֵשׁ
 רִיבִית בְּכֶסֶף דְּמִסִּיק לִיָּה מִנֶּשֶׁךְ כֶּסֶף
 לְכַתּוּב צִרְעָא וְיֵשׁ לְיֹמֵר מִשּׁוֹם דְּנֶשֶׁךְ
 לְאִכּוֹל כְּחֵיב צִדְדִּיא וְרִיבִית כֶּסֶף לֹא
 נִפְיָה אֵלֹא בְּאִם אִין עֵינֵי:

תגותות וציונים

[illegible]

ל"ה שנה

מאחורי עשרים בדנקא נשך איין
הויב ותרביט ליכא דלית ליה ר
סוף¹⁶ אי בתר מעיקרא אזלת
נשך איכא ולא תרביט איכא
במאה מעיקרא קיימי מאה ב
אזלת לא נשך איכא ולא תרביט
אלא אמר רבא אי אתה מוצי
ולא חלקן הכתוב אלא 'לעבדו'

בגשך ובמרבית לא רתן אוכל
באוכל מנין ת"ל ג' גשך אוכל

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) כנף כתר (ב) (מחזקת ו.)
 (ג) (מקל) דף (ד) (מחזקת ו.)
 (ה) יקרא (ו) שמוט כ.ג. (ז) יקרא
 כח לז, (ח) שם יז (ט) מחזקת מר, (י) יקרא
 יא מר, (יא) ספיח (יב) כנף
 (יג) עז: (יד) דיה כנף
 (טו) ביק קיא, (טז) בים
 קמור, (יז) יקרא כ.
 (יח) פי סנדרין ג. ותר.
 (יט) ביק ב, (כ) יחזקאל
 יח, (כא) (י"ע) מוס
 סנדרין פל ד"ה ומי
 וכו'.

הצהרות הנר"ח

[א ב] מ"ב תתנ"ב. 13122

עודה אוד השלם

(א) לא תגביו ולא תכבדו ולא תשקרו איש בעמיתו:
[דברים י"א]

לא תגוב לא תעט
ברעז עד ישקד:

(ג) לא תעשו ענין
 במשפטם במידה במשפט
 ובקשורת: (קרא על זה)
 (ד) בין העדים ילד
 וספר נקי וזלזל:
 (אם גם זה)

(ה) בַּשָּׁעָה הַזֶּה (וּמִיָּד)
 לֵקֶחַ וְהָיָה לָאֵלֶּיךָ אֶת
 כָּל הַתְּלוּעֲבוֹת הָאֵלֶּיךָ
 עֲשֵׂה מִזֶּה יִקְרָא דְּמִי
 בּוֹ יִקְרָא: (וּמִיָּד יֵת לְךָ)
 (ו) אֵל תִּקַּח מֵאֵת
 שָׁעָה (וּמִיָּד) וְהָיָה
 מִלְּפָנֶיךָ וְהָיָה אִתְּךָ
 עֲשֵׂה: (וּמִיָּד יֵת לְךָ)

מגהות וציונים

[illegible]

וַיִּבְעִינָא דְשִׁבְרֵיהּ בְּתִיב. לֹא דְלוֹ לֹא תַעֲשׂוּק וְלֹא תַחֲזוּל^א וְכַל עֲשָׂא
כְּפִשְׁתָּ סֶכֶר שְׂכִיר הוּא: אָא תַּגְנוּבוּ דְרַבְּב רַחֲמֵנָא אִמָּה אִי. לִילָף
מִגְרִיבִים וְאוֹנָה שְׁהִי מַחֲסְרוּ מִמֶּנּוּ לֹא תַחֲזוּב דַּעֲשֵׁר הַדְּבָרֹת^א לֹא
מִקְמִיעֵיהּ לִיָּה דְלֹאֲהִרָה לְגִזְבּ נַפְשׁוֹת הוּא כְּדֹאֲמֵרִין כְּסִנְהֵדְרִין
(ד' יט.): אִמִּיקְטָא. לְעֵכָּר: עַל מִנְתָּ
אִשְׁלָם תַּשְׁלֹּוּבִי בַפֿ. שְׂרֹנָה לְהִסְתַּוּ
וְיֹדַע צִי שְׁלֹא יִקְבֵּל: אָא דְמַשְׁקָלָתָא.
לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל וְגו' (יִקְרָא י'):
אָבוֹרִן מַשְׁקָלָתֵי. הַמְנָה וְאוֹ הַפֿרָס
טוֹמֵן כְּמִלָּה לְהַכְפִּדוֹ וְכִשְׁהוּא לִוקָה
כְּמַשְׁקֵל לִוקָה כְּזֹלוֹ: מִשְׁעָת עֲשִׂיָּה.
מִשְׁעָת הַטְּמֵנָה וְאִפֿי' לֹא שְׁקֵל כֶּסֶן:
אָא יִשְׁתַּוּ אִמָּה אִמָּה לְגִזְבּ נַפְשׁוֹת דְּרַבְּב

אֶחָד הַבָּחֹן לַחֲלוֹק אֶת הַשְּׂדֵה לֹא
 יִמְדוּד הַמְּדוּד לְאַחַד צִיּוֹת הַחֹמֶה
 וְלְאַחַד צִיּוֹת הַגְּשָׁמִים בְּצוּפוֹ הַחֶבֶל
 מִפְּנֵי שֶׁהַכֵּל לֹא צִיּוֹת הַגְּשָׁמִים
 וּמִתַּשְׁטֵחַ לֹא כָרוּ וּצִיּוֹת הַחֹמֶה
 מִמּוֹךְ יִצְבּוּ הוּא נִגְמַד וְסוּךְ: מִשּׁוּרָה.
 מִדֵּת הֵלֶּה הָיָה: יִדְיָתָהּ, אֶשְׁקִימָ"ל
 בְּלֵט שֶׁמִּמֶּלֶךְ אֶת הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁמִּוִּילָהּ אֶת
 הָיִן וְלֵאמֹר זֶמֶן נִמְלֵאת חֲסָדָה:
 יִצִּיאת מִצְרַיִם גְּבִי רִבִּית, צִפְרָשֶׁת
 צֶהר סִינִי^ט: גְּבִי מִשְׁקָלוֹת, בְּקִדּוּשִׁים
 מִתּוֹ^י: שְׁהַבְחַנְתִּי בַּמִּצְרַיִם, הִרִי שֶׁבָּאוּ
 עֲשֶׂה רִוּוּקִים עַל... מִנְרִית אֶחָת
 וְנִתְעַבְרָה מִכֵּן צַעַר עֵיטוּרִין עֶשֶׂר
 צִוּרוֹת שֶׁהֵן צִוּרוֹת שֶׁל אֲבִיכֵן כּוֹלֵן
 מִמּוֹ: תוֹלָה מִשְׁתוֹי בְּנִבְרִי, מְלוֹה
 מִשְׁתוֹי לִישְׂרָאֵל צִרִית וְאוֹמֵר שֶׁל
 נִכְרִי הֵס: קָלָא אִיִּין, צֶעַר הַדּוֹמָה
 לַחֲכֵלֶת וְרַחֲמָנָא אִמֵּר (מִדְּבַר טו)
 פְּחִיל תַּכְלֵת וְתַכְלֵת דְּמִזֵּי יִקְרִים
 שְׁלִטֵּעַ דָּס חֲלוּן שְׁלִטֵּעַ עוֹלָה מִן
 הִיֵּס אֵלֶּה אֶחָת לִשְׁעֵשִׁים שְׁנֵה^כ: מִדְּרָא
 דְּפִרְתָּ, קוֹרָא הַיּוֹשֶׁעַת עַל נֶהַר פֶּרֶת
 וְאִין וְ קוֹרָא חֶסֶס: גְּבִי שְׂרִיצִים,
 צִיִּיִּי צִיּוֹת שְׁשִׁמִּי^כ כִּי אֵי ה' הַמַּעֲלָה
 אֶחָדֶס מֵאֲרֵךְ מִנְרִים: אִיִּא בִּשְׁבִיל^כ
 דְּבִר זֶה, כְּדִמְפֶּשֶׁת לִקְמִיָּה שֶׁהֵן מַעֲלִים
 וְנִאִים וְאִין נִמְאָקִים בְּשִׁקָּים הֵלְלוּ
 לַהֲכִי כַחַד לִשְׁוֹן עֵילִי שִׁמְעֵלָה גְּדוּלָּה
 הִיֵּא אֵלֶּס: עַד הַשְּׁתָּא, הַמְלוֹה
 סָלֵעַ בְּחִמְשָׁה דִּינָר: שֶׁן בִּינִי רִשְׁעָה,
 דְּקִר הַלּוֹסֶה: עַד אִיִּי רִשְׁעָה
 וְהָיָה צִדָּה, אֶחָד מִן וְהֵכֵן לִיזֵי

ממות של רבית חזק להחזיר
ועל זה נאמר יכן רשע וינשך לדיק
והכי תניא לה במסכתא^א ע"ב ותו
לא. בתמיה כ"ט דרבית דרבנן חזק
הכן חייב להחזיר: אפי"ו ע"ב.
דרבית דלוריתא הוא: יבין. האב
שהוא רשע וימות ולא יהנה והכן
שהוא לדיק חזק חייב להחזיר: ע"ב
רבית קצוצה. וכופין אורו כ"ד
להחזיר אם תובע במיז: וחי לא
יחיה. ספיה דקרא מות יומת דמיו
זי יהיה: מנפיה דקרא. דנשך
נתן דיחזקאל נפקא ליה צהדי
מדכחיז דמיו זי יהיה הוקשו לשופך
לא כלומר דמיס ששפך שהמי
חזק חזירו ומת צרעב עליו ימוט:
וחי

שתולת מעותיו בנגר. וא"ת והלא אפילו ידא אמת שהם של נכרי חסור כיון שאין ללווה עם הנכרי כלום ומיחו לפי מה שגבא ראה לקמן^א ישראל שיש צדו מעות נכרי והם בנחלתו הנכרי מותר להלוות נכרים לישראל אחי שפיר אי נמי ו"ל דאירי כגון שאמר ליה חבירו הלווי מעות מן הנכרי ואמרו לו שישמור עלי או כגון שנתן לו משכונות ליתנם לנכרי והוא הלווה לו משל עצמו ואומר שעשה כדכריו:

שתולה קלא איין בנגדו ואומד
דכתב רחמנא במש

לשומן משקלותיו
הוא לעבור עליו מש
תעשו עול במשפט
במורה זו מודית קרק
בימות החמה ולא
במשקל ישלא יט
ובמורה ישלא יר
ומה משורה שהיא א
בלוג הקפידה עליו ת

רבא אמר מנפיה דקרא. אט"ג ושלשית ההין ורביעי

הבית הזה הוא ביתי וזהו ביתי
 רחמנא ציאת מצרים
 גבי ציצית יציאת
 אמר הקב"ה אני הו
 בן טפה של בכור
 בכור אני הוא ישעת
 מעותיו בכורי ומלוה
 ומזי שטומן משקלות
 קלא אילן בבגדו ואור
 יגמלו צינתו וזהו

תיממה היכי משמע דמיון ד' עשרה
 דשפיכות דמיים הלא מצוי וידעו
 וימנה עמדות דלא שייך לשפיכות דמיים
 (כחצ"ב) דמיים דם וי"ל דמיתורא
 דדמיון ד' דריש דלא הוי הכי למאן
 כחצ"ב דלא למגמר סקילה צריכת
 למאוב וידעו^(ד) חדא דברי תורה
 מדברי קבלה לא ליפין^(ה) ותו לא
 מצינו מיהא גבי ממון וצפרק קמא
 דתמורה (ד' ו:) יס צספרים וכתב
 צבתריה והוליד בן פריך שופך דם^(ו)
 לפי זה אחי שפיר דהוקשו צדרי^(ז)
 דלא

א"ל וכו' נפיש אנרייהו טפי מרביט ומציצית וממסקלון
אנרייהו טפי מאיסי למכלניהו: ואיתו תרביט המר
חמינו חמים בדיר זהב וכו': אמו כל הני דאמרינן
הוא א"ר אבהו עד כאן של תורה מכאן ואילך של
עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם ע"כ (י
עד כאן ותו לא אלא 'אפי' ע"כ יכין רשע וילבש צד
מכאן ואילך אבק רבית ^א א"ר אלעזר ^ב רבית קטוצה
רבית אינה יוצאה בדיינין רבי יוחנן אמר אפילו ר
יוצאה בדיינין ^א א"ר יצחק מ"ט דרבי יוחנן דאמר קרא
לקח וחי לא יהיה את כל התועבות האלה עשה למית
אדא בר אבהו אמר אמר קרא ^א אל תקח מאתו נשך
למורא ניתן ולא להשבון רבא אמר מגופיה דקרא ע
דמיו בו יהיה הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים מה
להשבון אף מלוי רבית לא ניתנו להשבון אר"נ בר יצחק

[illegible][illegible]

אחריהם

אשקומו"א. פירוש קלף
(רש"י הסל"ט י ח).

יְקוֹמִי רַחֵם

[illegible]

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא סב.

עין משפט
גור כצורה

בא"ב ד' מ"י פ"ד
מחל' מילת וזהו חל'
ד' סמך לאין קנז טו"ע
י"ד ס' קנז טו"ע
בא"ב ד' מ"י פ"ד
ס' ס' ס' ס' ס' ס'
ז' ו"מ"י פ"ד ס' ס' ס' ס'
ס' טו"ע פ"ד ס' ס' ס'
ס' פ"ד:

ליקוטי רש"י

אין חייבין להחזיר.
דמיון והש"ס חל' הגולה
אשר גזל וזהו לא גזל מדי
דקדקו בשני רשות
וקסר רשות יורש כרשות
לוקח דמי. הספיקו. דמי
היכר לרשע וז' הוא שגל'
פלוני וזהו לרשע.
בשניה משה עמר.
זה לא עשה מעשה עמו
ואין חייבין כסדרו. (ב"ק
ז'.) זה שטור עברה
לא עשה מעשה עמו
הוא (מבדיל).
בשניה תשובה.
תשובה ואין כלל
עשה מעשה עמו הוא
נכנסת. (ב"ק). ופ"ד
רבי א"ע' שגבו.
וכי' לא גזל דמקדשה
שטור (ב"ק שט'). שטור
העמוד לזכות. לאחר
שטור כשר הוא והקרקע
משועבד לו. (נשין ז'.)
בגבוי דמי. כלומר גדול
כה שטור ומה שמוסר
מכסס דמי. נכנסת לחי.
מי שהכסס משועבד לו
יד על העלוה נכנסת
מח.

הגהות וציונים

[א] (ביבמות איתא דרב
פסא. ובחגיגה איתא
דרב. ובפסחים ובבבא
קמא איתא כדאמר
רב פנחס בשמיעה)
(גליות). [ב] (נלפניו
איתא רבא) (גליות).
[ג] מי ופ"י רביה באה
לידה. מהרש"ל (גליות).
[ד] נדע"ל. כדאמר:
[ה] צ"ל ור' אליעזר
[ו] צ"ל וחלוה
(באה"ט. וביה בבתי).
[ז] צ"ל. גליות:
[ח] בתוס' הראש
דאבתי. [ט] צ"ל ורבי
אליעזר. [י] (גליות).
דחב"י (גליות).

א"י עשה תשובה מאי בני גביה. למ"ד רביה קנז'ה יואל
דמיון פרק שפיר דהיה לו להחזיר ואפילו למלך דלמך
איה יואל מ"מ הוה לו להחזיר משום לעו וזשט וכיון דלא
חשש גם כניו אין להס לחוש לכסדרו: **גזלן** מאי א"ע' שגבו
איבא. וא"מ דלף על פי שגבו משום
מלוה דרביה נקטי' וי"ל דא"כ
גולנן למאי חננה פשיטא דמחזיר
להכי אלטרקד ליה לשנוי הגולנן מאי
ניחא מלוי דרביה:

תנאי היא. וא"מ דה"ל משני
דמחזירין לנאח ידי שמים ואמאי לא
משני נמי הכא הכי והסמ נמי אמאי
לא משני תנאי היא דמשני הכא וי"ל
דהכא קאמר אליבא דר' יוחנן ולדידיה
דלמך איה יואל דמיון קף לנאח
ידי שמים איז לרין להחזיר ולכן לא
מני לשנוי הכא אלא תנאי היא
וסוגיא דהסמ אמי כהסמ תנא דלית
ליה יואל דמיון דפרק אהסא
בריימא דסברה דמן התורה מחזירין
אלא משום מעשה שהיה תקט דלף
מחזירין ופרק מהן דמיון דהסמ
למך התקנה ותנאי דהכא נחלקין
אם יואל דמיון מן התורה וללא
[א] כפי ריבין דפירש לעיל למורא יתן
ש"ס לו להחזיר מיראת שמים ולא
לחששן על פי בית דין:

לא מאי קום עשה קרוני שטרא.
פרש"י וסליח ספרא להו כותיה

דר' יוחנן דאי גז' אין מחזירין דמי
ליכא קום עשה לאהדורי רביה
ופלוגמייסו בלא גז' וקשה דמעיקרא
פרק אדר' יוחנן ומשני תנאי היא
ופלוגמייסו דרבי יוחנן דמי דסליח
ספרא להו כותיה כל שכן דלמך
ליה שפיר טפי וי"ל דמעיקרא דלא
סבר דפליגי בלא דולל תקמ מלא
נשך ופליגי בלא דמי יוחנן ורבי אלעזר
ומסיק דכולהו אית להו דר' אלעזר
ולא לקי אללא דאל תקמ משום
דניחא לעשה הוא נהפשה אלל
פליגי בלא דלא תשימון ויכילא דלא
גזה עדין דרביה דת"ק סבר מיד
כשנכתב השטר נגמרה השומא והיו
כאילו גזה כבר ואין עוד תקנה
לחקן הללו דלא תשימון ור' נחמיה
ורבי אלעזר [בין] סברי לאו דשומא
מתלא תלי וקאי שאל יקרא השטר
קודם שיגזה פטור והמקשה לא הכין
יפה טעמו ופרק אי כגבוי דמי כו'
ואי לא כגבוי דמי אמאי חייב לרענן
ומשני בלא כגבוי דמי וטעמיהו
דרענן דסברי משעת כתיבה נגמרה
השומא וא"מ והיכי ס"ד מעיקרא
דפליגי באל תקמ הא אמרינן לקמן
(דף טז:) דערצ איז עובר אלל משום
לא תשימון בלא וי"ל דהייט כשהערצ
לא קבל רביה מן הלוה אלל הכא
שהערצ קבל רביה מן הלוה ונחת
למלוה לכן חייב גם משום אל תקמ
לת"ק ואם תאמר ואמאי לא דמי
דכולהו ספרא להו כר' אלעזר ופליגי
אי חייב על לא היתק לעשה אי לאו
דלכ"ע פטור:

אינהו בתורת פקדון אתא לידה. דלמך (לקמן דף טז:) מי קדמו
חטין כאלכא כמו ק הייתי שומרם בתי ומוכרם ביוקר:
לקח

וחי אחך עמר. רשיה דקרא דרביה
אם ישתו שניהם ימותו. בלמא שאין
האחר מניע לשוב. וימלא מיס: עמר.
חין קודמין: אינהו הוא
דהגול כמלא (ב"ק דף קב)

וחי אחך עמר אהדר ליה כי חייב דניחא (ה)
ורבי יוחנן האי וחי אחך עמר מאי עביד ליה
מבעי ליה לכרתניא שנים שהיו מהלכין בדרך
וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין
שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מניע
לישוב דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם
וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של
חבירו עד שבא ר' עקיבא ולימד וחי אחך
עמר חין קודמין לחי חביד מיתבי
הניח להם אביהם מעות של רביה אע"פ
שיודעים שהן של רביה אין חייבין להחזיר
(ה) הא אביהן חייב להחזיר בדין הוא דאבוהן
נמי לא מייחבי להחזיר ואידי דקא ע' בעי
למתי סיפא הניח להן אביהם פרה וטלית
וכל דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד
אביהם תני נמי רישא ברידה והני מפני
כבוד אביהם מי מייחבי קרי כאן ע' ונשיא
בעמך לא תאר ע' בעושה מעשה עמר כדאמר
ר' פנחס משמיה דרבא בשעשה
תשובה הכא נמי בשעשה תשובה אי עשה
תשובה מאי בעי גביה י' שלא הספיק
להחזיר עד שמת מיתבי הגולנן וכלוי
רביה אע"פ שגבו מחזירין גולנן מאי אע"פ
שגבו איבא אי גזול גזול אי לא גזול גולנן
קריה להו אלא איבא גולנן (ה) מאי ניהו
מלוי רביה אע"פ שגבו מחזירין תנאי היא
דתניא רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב
פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהן
קום עשה מאי קום עשה לאו משום
דאמרינן להו קומו אהדורו מכלל דתנא
קמא סבר לאו בני אהדורי נינהו לא מאי
קום עשה לקרוע שטרא מאי קסבר אי
קסבר שטור העומד לגבות כגבוי דמי
(ד) והא עברו איסוריהו ואי לאו כגבוי דמי הא
לא עבוד ולא כלום לעולם קסבר שטור
העומד לגבות לאו כגבוי דמי והא קא
משמע לן דשומא מילתא היא הכי נמי
מסתברא דתנן ואלו עוברים בלא תעשה
המלוה והלוה הערב והעדים בשלמא כוליהו
עבוד מעשה אלא עדים מאי עבוד אלא לאו
שמוע מינה דשומא מילתא היא ש"מ אמר רב
ספרא כל שאילו בדיניהם מוציאין מלוה
למלוה בדיניהו מחזירין ממלוה ללוה כל
שאילו בדיניהם אין מוציאין מלוה למלוה
בדיניהו אין מחזירין ממלוה ללוה א"ל
אבי לרב יוסף וכללא הוא והרי סאה
בסאה דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה
ובדיניהו אין מחזירין ממלוה ללוה אמר
ליה אינהו בתורת פקדון אתא לידה
א"ל רבינא לרב אשי והרי משכנתא בלא
נכירתא דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה
ובדיניהו

כל שבדיניהם מוציאין בתורת רביה
ב"א נכירתא. מלוה משום על הכנס ואוכל את הפירות
ואינו פוסק לנכות לו מן החוב כלום כשיל אכילתו ואוכל בתורת
רביה: דבדיניהם מוציאין. אם אכל הלוה הפירות משמכנה:
ובדיניהו

[א] ופ"י טוס' פטורה וזה
ד"ה והספיק. (ב) סמך
קמא דר' קרב. וספספא
סוף פרק ה' (ג) נסכה ל'
וסי' (ד) סמך קמא דר'
(ה) ג"י טוס' פטורין פה.
ימות ככ. נלעיל מח:
סמך מלא ד. מוס' ח:
(ו) ג"י טוס' מניח כו'.
(ז) נכסח קמא דר':
(ח) ימותו לח: וס"ג.
(ט) נלמן דף טז:
י' שומא כב כה.
(כ) בעי' (ל) דיה וכל.

הגהות הב"ח

[א] גמ' כי היכי דניחא
בהדך ור' יוחנן:
(ב) ש"ס אין חייבין
להחזיר אינהו הוא
דאין חייבין להחזיר
הא חטון חייב להחזיר:
(ג) ש"ס ונאמר יטו:
(ד) ש"ס כגבוי דמי הא
כ"ל ואלו ו' נחמק:

הגהות הגר"א

[א] תוס' דיה תנאי.
כפי ריבין בור. י"ג
וכי' ג"י אלל השכ"ס
כח כמק' (ועמ"ש רבינו
מיי"ד ס' קס"ה ס"ק
'ז).

גליון הש"ס

גמ' א"ל רבינא דרב
אשי. מין לקמן פ"א
טוס' ד"ה פ"י ודף סד
פ"י טוס' ד"ה ולא ודף
קד פ"י טוס' ד"ה מאי
קאמר:

תורה אור השלם

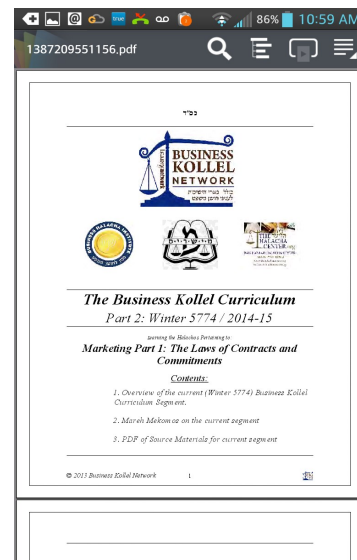
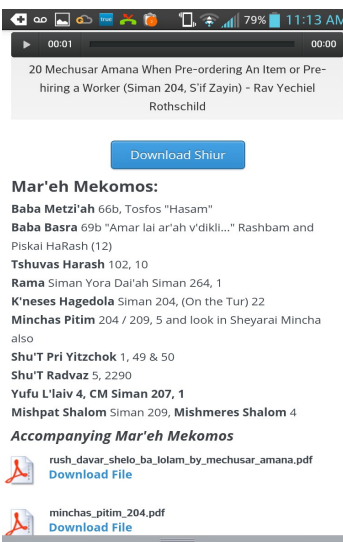
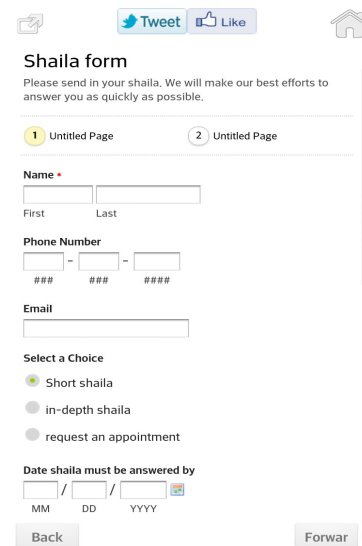
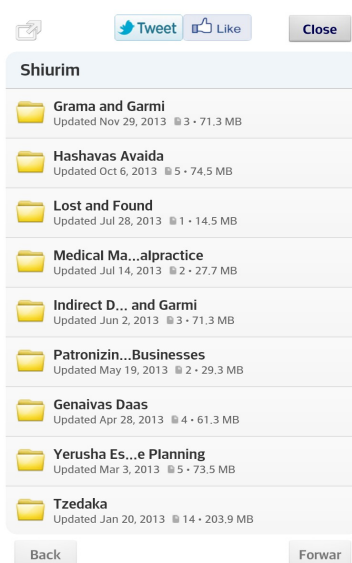
(א) אל תקח כאתו
נשך ותרביח (ב) דאם
כאמרינן וחי אחך
עמר: (וקרא בהו לן)
(ג) אלוהים לא תתקל
ונשיא קשקש לא תאר:
(שמות כב. יט)

[illegible]

שלחן ערוך <הרגיל> - י חו"מ ג קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס: 181 הודפס ע"י אוצר החכמה

Did you download the BKN phone app yet ???

Here are some amazing pages it contains:

Download now by scanning the QR code appropriate for your phone:

iphone

android

blackberry/windows 8